

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LUNARĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redacția : Iași, Palatul Culturii, tel. 16242

ANUL I
SERIE NOUĂ

DUMITRU IGNEA — redactor șef
ANDI ANDRIEȘ — redactor șef adjunct
HORIA ZILIERU — secretar de redacție

7

Noiembrie
1970

CUPRINS

3	Vasile Constantinescu: Marxism, socialism, umanism
7	Al. Dima: Universalitatea virtuală și reală a literaturii noastre: Modelul eminescian
12	Ion Cringuleanu: Cîntec, Cîntec, Cîntec, Cîntec
14	EPOCA
George Macovescu
17	Al. Jebeleanu: Sămînța, Psalm
18	Adrian Beldeanu: Armura ce arde prin copaci
19	Mircea Radu Iacoban: Rouă și tutun (<i>piesă în două părți</i>)
38	Daniella Caurea: Herald, Scrisoare, Vechi motiv, Fals preludiu
41	Adrian Munțiu: Melamorfoză
42	Nelu Ionescu: Impas (<i>dramă în două acte</i>)
60	George Damian: Venim din munți, Toate femeile, Femeile și soarele, Marină
62	EMISFERE
Nikos Papas (Grecia): Eminescu

Hubert Juin (Franța): Eminesciană
Alexandru Jarov (U.R.S.S.): Pământ eminescian
Tacacs Tibor (R.P. Ungară): Teiul lui Eminescu
(În românește de Ion Potopin)

67 **CRONICA LITERARĂ**

Al. Andriescu: Ion Brad „Orga de mesteceni”
Aura Pană: Horia Zilieru „Umbra paradisiului”

73 **ÎN EXCLUSIVITATE**

Jean Rousselot „Actualitatea poetică franceză” (în românește de Al. Călinescu)

77 **CONVORBIRI CRITICE**

Horia Hulban: O polemică despre cultură și universitate

80 **LUMEA ARTELOR**

Radu Negru: Varahil Moraru, un mare anonim

82 **LIMBĂ ȘI STIL**

D. Irimia: „Arta” unei interpretări a artei literare

86 **CĂRȚI-REVISTE**

Al. Dobrescu: Șt. Aug. Doinaș: „Lampa lui Diogene”
Radu Felecan: Platon Pardău: „Planete albastre”
Simion Bărbulescu: Aurelian Chivu „Saturnala”
N. Valeriu: Nicolae Tăutu „Pro patria”
Gheorghe Andrei: Gabriel Iuga „Instrăinări”
Haralambie Țugui: Ion Aramă „Cu bricul Mircea în jurul Europei”
I. D. Zamfirescu: Emilia Pavel „Portul popular din zona Iașului”
Anca Măgureanu: Jean Giraudoux „Romane”
Al. I. Friduș: Ecaterina Oproiu „Un idol pentru fiecare”
G. Eftimie: Ion Vlasiu „În spațiu și timp”

96 **CARNET TEATRAL**

Al. Pascu: P. Ursache: „Pasărea în cuibul ei pierdută”

Nr. colilor de tipar 6

Intreprinderea poligrafică Iași
str. V. Alecsandri nr. 12
Comanda nr. 479
Republica Socialistă România

Marxism, socialism, umanism

Umanismul a constituit dintotdeauna un element esențial al reflexiei filozofice, dar filozofia, până la apariția gândirii lui Marx, l-a ridicat numai ca deziderat. Racordarea acestui concept filozofic la concretul istoric nu era posibilă decât din perspectiva unei filozofii radicale, radicalitate care, implicând filozofiei finalitate, trebuia să înțeleagă finalitatea acesteia nu doar ca frământare pură a gândirii ci ca acțiune umană transformatoare, și nu oricum transformatoare, ci revoluționar-transformatoare. Filozofia, deci, era necesar să devină conștientă de sine, iar dobândirea de către ea a conștiinței de sine, condiție a conștiinței de societate și prin aceasta a conștiinței de esența omului, însemna de fapt ridicarea sa la rang de știință. O asemenea radicalitate a căpătat existență în filozofia marxistă. Din acest moment, cel al deschiderii în viață a marxismului, când filozofia devine cu adevărat conștientă de sine, devenind în chip autentic știință, evident însuși umanismul, din deziderat, devine imperativ. Umanismul ajunge astfel, în contextul gândirii marxiste, pentru prima dată, sub semnul legității. Căci umanismul, în viziunea lui Marx, apare legat de însuși sensul istoriei. Vizînd istoria sub semnul radicalității, Marx preciza că sensul acesteia este de a se crea o societate nouă, societatea socialistă, care să-l facă pe om cu adevărat uman, umanismul relevîndu-se, așadar, prin însuși sensul istoriei, ca un fapt de resorturile legității.

Pentru Marx, fapt care se impune din întreaga sa operă, desigur la un nivel încă abstract-speculativ în Manuscrisele economico-filozofice din 1844, dar structu-rîndu-se la un mod riguros științific în Capitalul, exista o identitate de esență între umanism și socialism. Și într-adevăr socialismul, așa cum a confirmat practic istoria, dispune de posibilitatea realizării umanismului, a umanismului pe care Marx l-a denumit real și total. Aceasta rezidă în faptul că socialismul, prin natura radical nouă a tuturor relațiilor sociale, este ființare a unității dintre marxismul ca filozofie și marxismul ca orînduire de stat. Iar pe acest temei, socialismul este, de asemenea, unitate între știința conducerii vieții sociale a noii orînduirii, conducere elaborată și înfăptuită științific de către partidul comunist al clasei muncitoare, și practica întregii vieți sociale care, prin opera de creație a maselor largi desfășurîndu-se ca proces predominant conștient, înseamnă materializare a științificului intrinsec conducerii politice. Existența în socialism a acestei comuniuni între partid și mase se bazează pe interdependența dialectică dintre politic și științific, expresia directă a sintezei acestor două realități fiind însăși știința conducerii vieții sociale.

Izvorită din principiile filozofiei marxiste, al cărei spirit îl dezvoltă creator la condițiile concrete ale țării noastre, întreaga activitate a Partidului Comunist Român de conducere a societății socialiste se definește, prin esența politicului, în sens de ființare a științificului înfăptuind o realitate socială ca proiect deschis umanismului. Ideea fundamentală care dimensionează alți Documentele celui de al X-lea Congres, Conferința națională, cît și celelalte documente de partid ulterior elaborate este aceea că socialismului, ca legitate în unitatea dintre marxismul ca filozofie și marxismul ca orînduire de stat, umanismul îi este immanent. Un umanism concret, aparținînd vieții, pe care omul să-l cunoască faptic în cadrul raportului dintre el și

societate, și care, existind totodată ca drept și datorie, să angajeze, deopotrivă, atât persoana individuală — ca parte de sens ce se vrea integrată într-un ansamblu social, cât și societatea — ca tot integrator de sens. Așadar, un umanism real, precizându-se în forma concretă a democrației socialiste.

În concepția partidului nostru umanismul se definește ca atitudine socială pentru om, iar realizarea sa ca fiind de ordin practic. Vom remarca, deci, în acest sens, că umanismul se precizează fundat pe conceptul de valoare. Așadar, ca problemă umanismul este de ordin axiologic, iar ca rezolvare a problemei este de ordin praxiologic. Acest fapt, prin conținutul său, reprezintă o traducere științifică de sens politic în miezul social al realităților socialismului a ideii lui Marx asupra umanismului în înțelesul că omul trebuie să fie ființă supremă pentru om.

În fapt, ce înseamnă că omul trebuie să fie ființă supremă pentru om? Sensul acestei idei este acela că omul, fără excepție, ca om trebuie să constituie o valoare. Dar, și aici problema se cere subliniată, nu orice fel de valoare. Căci valori sînt și bunurile, materiale și spirituale, pe care le realizează omul, deci toate obiectele ce se prezintă ca înfăptuiri ale sale. Între om ca valoare și produsele sale ca valori trebuie să existe, cu alte cuvinte, o diferență specifică. O diferență esențială care, delimitându-l pe om ca valoare, ca identitate cu sine și diferență de tot restul, îl particularizează energic în ordine valorică în sensul unicității sale. Omul, de aceea, trebuie să reprezinte, în exclusivitate, o valoare-scop.

Sintetic vorbind, nu orice raportare valorică între oameni este totodată și umană. Umanismul nu este astfel compatibil oricărei valori. Căci există valori-mijloc. Iar dacă omul ar rămîne valoare-mijloc, atunci ce am putea spune că este uman în această valoare?

Punctul de plecare în problema umanismului, deci, cum relevă opera lui Marx și documentele elaborate de către Partidul Comunist Român, îl constituie valoarea-scop. Semnificația acestui punct de plecare implică deosebirea fundamentală care există între raportul valori-mijloc/valori scop, pe de o parte, și raportul valori-scop/valori-scop, deci privind valorile-scop în propria lor sferă, pe de altă parte.

Tot ceea ce realizează omul, fiind valori-mijloc, raportul între aceste valori și omul însuși ca valoare este unul de subordonare, în sensul că toate valorile-mijloc se subordonează valorii de om.

Dar ce este acest raport valoric cînd avem în vedere oamenii înșiși, cînd raportarea are loc, deci, exclusiv între ei ca ființe făuritoare de valori, proces în care oamenii sînt totodată conștienți de actul creației lor și de esența lor creatoare? În această situație aparte, evident, raportul nu poate fi în nici unul din cazuri de subordonare, ci trebuie să stea exclusiv sub semnul unei echități definitive, în toată plenitudinea ei. Căci acum are loc o raportare numai și numai între valori-scop, a oamenilor între ei ca oameni, cu adevărat ca oameni.

Faptul de nesubordonare într-un atare raport, adică perfectă echitate în sens calitativ a valorilor — oamenii fiind daor valori-scop — este astfel condiția sinequa-non a posibilității de punere și rezolvare a problemei umanismului.

Acastă condiție nu este însă individuală, ci socială. Ea trebuie să aparțină individului, dar este a societății, deci societatea este aceea care i-o oferă individului. Umanismul se referă la om însă, propriu-zis, nu pleacă de la om, de la persoană, ci de la societate. Prin urmare, pentru ca omul să ajungă la umanism este necesar să se creeze o societate care să confere omului posibilitatea de a ajunge, prin ea, la umanism. Faptul necesită, așadar, existența unei societăți care să ofere cîmpul real al practicii în care problema umanismului să capete concretizare, să fie ridicată în sensul posibilității de rezolvare, această societate fiind, după cum relevă însăși legitatea istoriei, socialismul ca identitate de esență între marxism și umanism. Iar în acest sens, rezolvarea autentică a problemei umanismului, circumscrisă ordinii socialismului, în perspectiva devenirii respectivei probleme din posibil în real, este aceea a înlăturării alienării.

Întreaga evoluție a omenirii, privită nu la modul abstract ci în concretul ei, n-a fost, în fapt, decît alienare a esenței umane. Istoria, în înaintarea ei, judecată nu prin prisma dezideratelor gînditorilor ci prin aceea a faptelor concrete, a adus condiția umană la imaginea crudă a perversității esenței omului în situația brutală de a ajunge să fie mijloc de întreținere primitivă a existenței omului. Istoria l-a rupt pe om de propria sa esență. Socialismul, ca ordine comunitară fundamental

nouă în istorie, este societatea careia îi revine menirea de a lichida această rup-tură moștenită de la întreaga istorie de pînă la el. Întreaga istorie de pînă la apa-riția socialismului trebuie dezalienată.

Umanismul, ca fapt pe care socialismul are posibilitatea să și-l ridice nu doar ca deziderat ci și ca înfăptuire, înseamnă dezalienare. Dezalienare a condiției umane, deci schimbare radicală a sensului raportului dintre existență și esență: re-venirea existenței omului în situația de mijloc față de esența umană în calitate de scop. Iar acest proces, evident, aparține praxiologiei. De aceea, această posibilitate a noul orinduirii socialiste de a pune problema umanismului în ordine axiologică și de a o rezolva în ordine praxiologică reprezintă însăși poarta de intrare în umanism.

Pentru ca raportul dintre om și produsele activității sale să fie cel just, adică de subordonare a tuturor valorilor față de om și nu invers, este necesar ca mai întîi să funcționeze just raportul de echitate totală dintre valorile-scop — raportul dintre oamenii înșiși în societate și, de asemenea, între societăți. Dar, cum arătam, întreaga istorie a omenirii a fost un proces de acțiune inversă a raportului dintre valorile-mijloc și valorile-scop, a subordonării omului față de obiectele muncii sale. Situația a început o dată cu apariția plus-produsului. Plus-produsul înseamnă act de alienare economică, alienare a societății în însăși rădăcina ei. Această alienare atinge apogeul în capitalism. Intervenția în condițiile capitalismului contemporan a revoluției tehnico-științifice nu numai că nu diminuează acțiunea inversă a rapor-tului valori-mijloc/valori-scop, ci, dimpotrivă, o adîncește, agravînd-o. Aceasta, intru-cit revoluția tehnico-științifică nu rezolvă raportul valori-scop/valori-scop, o ase-menea rezolvare depinzînd numai de revoluția socială, de radicalitatea revoluției socialiste. Reflex direct al economicului alienat de-alungul istoriei, s-a născut și alienarea politică, iar aceasta, și ea, atinge apogeul în capitalism, manifestîndu-se intern și extern, deopotrivă, alît în raportul dintre individ și putere, ca expresie a societății bazate pe proprietate privată și pe antagonisme de clasă, cît și în rapor-tul dintre diferite puteri, respectiv dintre statele însele în raporturile dintre ele. Plus-produsul, însă, n-a fost decît unul din poli societății, celălalt pol fiind reversul său, minus-produsul. Viața socială a fost astfel în istorie o vestică polaritate; plus-produs/minus-produs. Iar minus-produsul l-a făcut pe om în tot cursul istoriei să renunțe forțat (de plus-produs) la valorile superioare ce-i reveneau de drept dar nu și de fapt. Alienarea, deci, începînd cu renunțarea forțată a omului la propriile-i obiecte, a ajuns pînă la renunțarea impusă a omului față de sine însuși ca om; omul ca supremă valoare-scop a devenit trepat, prin forță și silnicie, individ ca simplă valoare-mijloc. Scopul omenesc de realizare a persoanei ca valoare supremă s-a subordonat mijloacelor de întreținere a omului, istoria consemnînd astfel, în desfășurarea ei, distrugerea omului ca valoare umană. Umanismul adevărat, posibil în ordinea socialismului, are de re-făcut, așadar, valoarea omului tocmai în temelul acesteia de valoare-scop. Această operă, complexă și de perspectivă, este fapt social, intrucît imaginea omului de valoare-scop, pentru a ajunge la individ, trebuie să plece de la societate. În măsura în care se realizează dezalienarea societății, se poate vorbi și de dezalienarea omului însuși, de înfăptuirea în ființa acestuia, a mutației de la situația de individ la calitatea de persoană. Dezalienarea trebuie să fie astfel la scară socială, totală, cuprînzînd cu necesitate alît pe cea economică, precum și pe cea politică. Trecerea la socialism, începînd cu cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare condusă de partidul ei comunist și continuînd cu cucerirea puterii economice, cît și construirea desfășurată a socialismului vizînd o societate multila-teral dezvoltată care înalțează legic spre comunism, oferă cîmp deschis acestui act energic al posibilității totalei dezalienări. Iar în acest sens dezalienarea politică reprezintă temelul întregii dezalienări sociale. Politicul, în noile condiții ale socia-lismului, devine un proiect științific al sensului societății. Astfel, politica Partidului Comunist Român, ca știință a conducerii vieții sociale, în comuniune cu activitatea practică a întregului nostru popor, proces predominant conștient materializînd în plan social științificul opere politice de conducere, constituie, în esență, un sumum de sens uman controlînd și reglînd totalitatea relațiilor sociale în ordinea ființării ace-sora ca relații în care omul să se poată impune autentic ca valoare-scop. Socialis-mul, realizînd concret dezalienarea politicului și economicului — proces, desigur, trep-

tat, în desfășurare gradată și, de asemenea, nu fără greutate și insuccese alături de realizări — ca dezalienare la nivel social, implică totodată și posibilitatea dezalienării personalității umane, dezalienarea la nivel individual. Iar acest aspect al dezalienării, pentru rezolvarea problemei umanismului, este fundamental. Căci numai astfel, având calitatea unei personalități creatoare, omul poate participa el însuși la activitatea de conducere politică și economică în societate, putând fi astfel el însuși subiect activ al actului general de decizie socială. Iar adevăratul umanism există numai în și prin acest act de decizie socială.

Precizarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la cel de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român că în societatea noastră de astăzi întreaga activitate de partid și de stat are în centrul atenției nu numai producția ci și pe cei care realizează producția, oamenii înșiși, sensul de la producție la om fiind acela de la mijloc la scop, relevă tendința unui efort consecvent al conducerii și al maselor de a se elabora un proiect al omului nou, proiect care, fertilizând prezentul și prospectând viitorul, să-l vizeze pe om în sens multilateral, de realizare plenară a personalității, ca om total. Aceasta înseamnă că societatea socialistă se perfecționează mereu omului, deschizându-i-se economic, social, politic și cultural, pentru ca omul însuși, perfecționându-se printr-un efort propriu care să valorifice cadrele oferite de societate, să devină mereu mai uman. Socialismul, prin esența sa, este societatea deschisă umanismului autentic, realizării omului ca valoare-scop. Dar, în această fertilă perspectivă, umanismul, pentru a trece din posibil în real, nu este doar sensul deschis omului de către societate, ci și răspunsul omului însuși ca deschidere la sensul deschis al societății. Omul însuși trebuie să se creeze neîncetat pe linia sensului investit de societate în persoana sa, pentru a avea calitatea de a fi un subiect activ în actul de decizie socială.

Cind Marx, la timpul său, preconiza în cadrul viitoarei societăți socialiste acel nivel al devenirii omului încât acesta să fie ființă supremă pentru om, el se referea la ipostaza omului de valoare-scop. În acest fapt se află însăși rezolvarea de esență a problemei umanismului, iar în ordinea unei atari perspective întreaga politică a Partidului Comunist Român, întemeindu-se științific, profund ancorată în realitate și scrutând lucid viitorul, înaintând logic spre umanismul real, adevărat, este efort al unei opere autentice umane închinată omului...

AL. DIMA

UNIVERSALITATEA virtuală și reală a literaturii noastre: MODELUL EMINESCIAN

Se vorbește tot mai mult — și cu drept cuvânt — despre universalitatea culturii, a științei și literaturii noastre. Numeroase fapte, unele evocate din trecut, altele apărând temerar sub ochii noștri, confirmă — aproape zi de zi — această tendință spre universalitate. În deosebi realizările științei românești și unele aspecte ale artelor își aduc contribuțiile lor semnificative. Mai restrâns se dovedește fenomenul pe tărâm literar. El este aci împiedicat, cum e și firesc, de opreliștile unei limbi cu excelențe virtualități expresive, dar fără o circulație extinsă la un nivel mondial. Mai ales lirica are de suferit de pe urma acestui neajuns organic, muzicalitatea-i inerentă nepunând fi transpusă niciodată în echivalențe consonante. E favorizată doar poezia epică și analitică sau dramaturgia. Să adăugăm că fenomenul a început să preocupe și pe scară mondială și că, de pildă, printre temele unui congres al Asociației Internaționale de literatură comparată din ultimii ani, figurează și problema difuzării literaturii popoarelor cu limbi ne-universale. Cine ar putea contesta într-adevăr valoarea universală a unor scriitori ca Andersen, Petöfi, Mickiewicz sau Eminescu?

Pentru națiunile cu limbi de circulație restrânsă, problema universalității ridică totuși mai departe, dificultăți și socotim de aceea necesar să se reexamineze întreaga preocupare în lumina faptelor. Nu trebuie să se confunde dorința noastră legitimă de a deveni universal în toate domeniile cu situația așa cum se prezintă ea, în fond. Ne amintim, de pildă, de o convorbire purtată la U.N.E.S.C.O. în chiar departamentul traducerilor, cu un important scriitor francez, conducător al acestei secții care deși în contact permanent cu lumea internațională a scriitorilor, nu cunoștea decît foarte puține nume din cuprinsul literaturii noastre. Bogatele noastre liste bibliografice cu numeroase traduceri nu acopăr desigur în mod real, difuzarea efectivă a valorilor noastre literare peste hotare. Vorbim, fără îndoială, cu exagerări despre fenomenul în discuție și cădem, nu rareori, în unele hilare erori de felul celor pe care le comitem, pe vremuri, Mihail Dragomirescu a cărei activitate critică o apreciem dealtfel accentuat, atunci cînd vedea, de exemplu, în poetul G. Talaz, un nume universal.

Reluînd problema socotim că cea dinlău distingere ce trebuie întreprinsă constă în statuarea dihotomiei: *universalitate virtuală* și *universalitate reală*, că pe lângă N. Mănescu și Dimitrie Cantemir din evul mediu pe lângă Eminescu, Caragiale, Creangă, M. Sadoveanu sau Tudor Arghezi care se bucură în diferite moduri și grade, de o universalitate reală, numeroși alți scriitori și încă din cei mai de seamă și mai reprezentativi — și vom cita dintre aceștia pe Blaga — nu sînt cuprinși decît în conul de umbră al universalității virtuale. De altfel, vorbind global, în afara numelor citate și poate încă a altora, ne aflăm, de fapt, în genere, în cazul universalității virtuale. Caracterizarea nu trebuie însă considerată ca esențial peiorativă sau minimalizatoare, ci dimpotrivă. Orice virtualitate implică o realitate viitoare și e condiția ei necesară și suficientă. Marii scriitori ai oricărei

națiuni deveniți mondiali, în mod real, ilustrează — prin propriul lor exemplu — trecerea de la universalitatea virtuală la cea reală.

Invocînd în cele ce urmează *exemplul lui Eminescu* demonstrăm implicit virtualitățile și capacitatea creatoare a literaturii române în marș hotărît spre universalitate.

Eminescu a fost după cum se știe, transpus de numeroase ori, în limbi de mare circulație și încă din timpul vieții lui, chiar. Cel puțin traduceri în germană, franceză și italiană i-au determinat, în bună parte, difuziunea. Desigur, calitatea transpușilor poate fi discutabilă de la caz la caz, dar năzuința spre fidelitate și artă nu lipsește. La traduceri se adaugă, mai ales în ultimii ani, comentarii și vaste studii în deosebi în Franța și Italia, dar și în U.R.S.S. și în celelalte țări socialiste. Înregistrăm în toate acestea, manifestarea unor convingeri adînci cu privire la valoarea universală a operei eminesciene. Nu poate apare deci nici un fel de îndoială în acest domeniu, ci constatăm numai o stare de fapt. Deși, desigur, asupra universalității lui Eminescu s-au scris numeroase studii, reluarea temei nu e fără utilitate în sensul conturării unei sinteze în cuprînsul căreia aprecieri mai vechi se vor îmbina cu altele noi.

Extinderea universalității lui Eminescu e atît de largă și convingătoare încît numele lui coincide — pentru lumea de peste hotare — cu însăși poezia și literatura noastră în ansamblul ei. Care e *motivarea* acestei stări de fapt?

În primul rînd, așa cum se întîmplă în toate cazurile, și baza universalității eminesciene constă în structura națională a operei. Aceasta se integrează într-adevăr, în mod organic, în peisajul natural, istoric și social ca și în cel artistic-literar al poporului nostru, după cum se știe. De tip tradițional și romantic, sentimentul naturii cuprinde la Eminescu atitudinea contemplativă învăluită în atmosferă selenară, dar și — în alte numeroase poeme — solidaritatea cadrului cu repertoriul marilor emoții legate de bucuriile și mai ales de suferințele omului. Tendința antropologică se alătură distanței contemplative pe care o diminuează pînă la anihilare. Ceea ce e și mai caracteristic e cuprinderea sentimentului patriotic însuși înlăuntrul acestei solidarități. Se cunosc renumitele versuri care proclamă alinierea firească a elementelor naturii la frontul apărării împotriva dușmanilor patriei.

Sentimentul naturii ia apoi la Eminescu, după cum se știe, vaste proporții cosmice de tip romantic și care conturează o uriașă viziune spațială ce-și integrează toate aspectele imanente și transcendente ale lumii. Nu lipsesc coordonatelor de care vorbim, nici laturile specific naționale: *conținutul obiectiv* reprezentat de peisajul românesc ce se impune de la prima vedere. El coincide întru totul cu cel înfățișat de poezia noastră populară și explicația apare tot atît de adecvată pe latura romantică precum și pe cea folclorică.

Integrarea se continuă apoi pe plan istoric și social prin evocarea perpetuă a trecutului nostru de la faza mitologică cristalizată în literatura populară la cea dacică, la ev mediul românesc concretizat în marile figuri de domni din secolul al XV-lea și mai departe, pînă la mișcarea pașoptistă și elogiul Comunei, cu care prilejuri zbuciumul revoluționar al claselor oprite e descris cu vădită adevăritate. Și aici evocarea paseistă comună întregului romantism folosește, în mod semnificativ, substanța națională.

În ceea ce privește relațiile și solidaritatea cu trecutul nostru literar, cercetători reprezentativi ca Ibrăileanu și Călinescu au ținut să sublinieze poziția insulară, izolată a marelui poet. Pentru Ibrăileanu, Eminescu apărea pe neașteptate, ca un munte de pe o netedă cîmpie, iar pentru Călinescu el ieșea de-a dreptul „din ape”, nu se năștea. Nu e însă greu să recunoști în aceste metafore, omagiul pe care marii noștri istorici literari îl închinău saltului calitativ al poeziei eminesciene în raport cu opera înaintașilor, ceea ce desigur nu poate fi contestat — dar totdeodată nu putem trece cu vederea că Eminescu n-ar fi fost cu puțință fără întreaga evoluție a limbii literare de pînă la el și chiar fără evoluția liricii noastre anterioare, inclusiv cea a lui Heliade, Alecsandri și Bolintineanu ale căror fire nu se țin numai în pînza începuturilor poetului.

După cum s-a arătat de numeroase ori, deasemeni, structura specifică se înalță la Eminescu și pe întinsa și adâncă ei temelie folclorică, așa cum se întâmplă dealtfel cu întreaga noastră poezie din trecut și până astăzi. Dar, să observăm din nou, că nu e vorba numai de „izvoare folclorice“, ci și de „zăcămintele“ adică de adâncii straturi autohtone care sînt implicate în procesul creației. S-a putut chiar merge și mai departe, și cu drept cuvînt, constatîndu-se că Eminescu și-a făurit unele opere în „stil folcloric“, cu metodele naturale ale creației poeziei populare, așiderea lui Creangă. Deosebirile sînt numai de nivel și calitate artistică întrucît, în fond, opera eminesciană — în multe domenii ale ei — ni se înfățișează ca o prelungire și depășire, a poeziei populare în aceeași direcție însă, în cea a bazelor ei populare.

Se adaugă, în sfîrșit, integrarea lui Eminescu în concepția de viață a poporului nostru pe care conceptual e dificil de a o descrie cu exactitate și care cuprinde în dozaj gradual deosebit de alte națiuni, trăsăturile esențiale ale umanității într-un ansamblu distinct. Specificul acestei concepții poate fi intuit fenomenologic și un astfel de sondaj nu poate descoperi decît identitatea fundamentală a filozofiei scriitorilor români într-un moment dat al evoluției lor. Se cuprinde mai cu seamă, în cadrul acestei concepții, încrederea nezdruccinată în capacitatea creatoare a poporului nostru.

Universalitatea operei eminesciene se mai reazimă însă, ca în toate cazurile, și pe consonanța ei cu marile trăsături ale lirismului mondial în așa fel încît cititorii de pe orice meridiane și paralele, recunosc în scrierile poetului problematica și arta literară de pretutindeni. Între acestea se impune, de la prima vedere, *calitatea generalizatoare a lirismului eminescian*. Ca orice autentic poet, Eminescu nu-și joacă eul în piață ca pe un urs, cum spuneau parnasienii despre romantici. El nu urmărește etalarea ostentativă a dramelor sau micilor sale suferințe intime, ci întreg lirismul său e orientat spre depășirea subiectivității stricte în sensul unei generalizări obiective. Sentimentele și ideile se cristalizează astfel tipologic universal și cititorii diferitelor vîrste și epoci își recunosc, în poemele lui, propriile lor zbateri spirituale. Concentrat spus, e aci caracterul antropologic real și autentic al adevăratei literaturi. Fiecare poet, și Eminescu deasemeni, întonează ca Argezi o *Cîntare omului* ca un omagiu dedicat strădaniei milenare spre cunoaștere și artă, a acestuia.

Ca o consecință a unei astfel de trăsături se înțelege, în mod necesar, o altă: *tratarea lirică a marilor drame a existenței, destinul omenirii, al omului individual și al întregii specii deopotrivă, concretizarea poetică a problemelor tragice ale vieții și morții*. E de fapt aci tărîmul metafizic, al transcendenței spre absolut și etern căreia poezia eminesciană i-a dedicat unele din cele mai zguduitoare poeme ale sale. Ceea ce înalță într-adevăr spre universalitate opera lui Eminescu, e și năzuința acestuia de cuprindere a marilor orizonturi. Și cele mai curente sentimente ca, de pildă cel erotic depășesc menirea și funcția lor obișnuită și urcă pe scara metafizicii. Nu mai e vorba doar de o dragoste oarecare, ci — de fapt — de o modalitate a absolutului, de o „sete creatoare“ în sens spiritual față de care erotismul de toate zilele e numai... „instinctul ce se abate și pe la paseri“..., o detestabilă caricatură biologică fără semnificație propriu zis umană.

În metafizica eminesciană se încadrează însă în mod firesc, și perspectiva timpului și spațiului, tendința spre eternitate și infinit, în fond aspecte ale unei uriașe viziuni cosmice despre care exegeții eminescieni au vorbit pe larg. Ceea ce trebuie însă subliniat cu linii și mai groase ca pînă acum, e dinamismul necurmat și zguduitor al acestei viziuni și totodată capacitatea ei enormă de a cuprinde toate elementele și aspectele lumii într-o impresionantă unitate, aceea pe care o exprimă și etimologic termenul de „univers“.

S-a putut ușor remarca faptul că trăsăturile de mai sus sînt comune cu întreg romantismul european exprimînd — prin urmare — caracterizarea consonantă de care vorbeam. Romantismul eminescian nu se confundă totuși pe toată întînderea și adîncimea lui cu cel european. După cum se știe, cel dintîi se situează, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și anume în ultimele lui decenii adică după ce mișcarea romantică din occident și chiar din centrul Europei se stinsese în ansamblul ei. Atît la englezi, cît și la francezi, germani și italieni, la polonezi și maghiari

scriitorii tipici ai romantismului ca Byron, Shelley Blake, Keats, Lamartine, Musset, Vigny, Leopardi, Poe, Petőfi, Mickiewicz și alții alții nu mai existau sau nu mai publicau după jumătatea secolului. După eșuarea lamentabilei încadrări a lui Eminescu în realismul critic și a respingerii tezei optimismului său total și consecvent, s-a ajuns — pe baza constatării cronologice — la caracterizarea poetului ca „romantic întârziat”. Unii au distins apoi „trei valuri” de romantism la noi, cel dinainte de pașoptism, cel de atunci și pe cel al lui Eminescu. Astfel de „romantici întârziți” mai aflăm însă și în alte părți, la Carducci de pildă, care a încercat uneori să se reconcilieze cu romantismul combătut mai înainte în mod vehement, dar mai cu seamă la Victor Hugo, care publică numeroase volume după 1850 începînd cu „Les chatiments” (1852) continuînd cu „Les contemplations” (1856), ajungînd la „Legende des siècles” (1859) cu noile ei serii între 1877—1883. Ni se pare însă evident că astfel de scriitori nu pot fi caracterizați drept „romantici întârziți” sau ca aparținînd „ultimului val romantic” pentru motivul că epitetul are o semnificație peiorativă, iar expresia „val” nu corespunde deloc adevărului. Poetii de care vorbim ne apar izolați, nu cuprinși în „curente” sau „valuri” care dispărușeră, de fapt, de mult. Astfel de scriitori prelungesc în fond, în mod insular romantismul anterior, fără a fi înconjurați de vreo mișcare colectivă ca expresie necesară a tipului lor temperamental care era *romantic* și se putea manifesta, așa cum s-a întîmplat cu mulți poeți, și în alte epoci decît în cea romantică propriu zisă. Lui Eminescu îi convine perfect epitetul de romantic fără nici o altă adăugire, ceea ce nu înseamnă, dat fiind caracterul complex al operei, vreo contradicție cu alte aspecte implicite, de pildă cu cele clasice sau realiste, comune în fond întregului romantism.

Aspectul care urmează încă a fi lămurit e cel al diferențierii eminesciene față de romantismul european adică reversul consonanței de care ne-am ocupat pînă acum. Socotim că, în genere, nota specifică se datorește mai cu seamă coordonatelor proprii ale operei eminesciene legată de ecourile pașoptismului, de conținutul național al evadării paseiste în evul mediu românesc, de cromatica și sensibilitatea specială deslăntuită de natura patriei, în sfîrșit de extinderea considerabilă a bazei folclorice în raport cu tendințele analoge, minime ale romantismului apusean. După cum se vede, diferențierea și consonanța se împletesc aci pentru a slatoni o temelie și mai rezistentă, universalității eminesciene.

Se adaugă încă o nouă motivare în cadrul consonanței de care vorbim. Într-adevăr după cum se știe, năzuința spre artă realizarea artistică pe toate laturile ei, sprijină efectiv și durabil, procesul de universalizare. Cultul eminescian pentru artă, e, în genere, cunoscut și nu sînt necesare aci decît accentuări și completări care nu privesc numai aspectele expresivității. Astfel e interesant de observat că poetul nu se mărginea doar la tratarea motivelor de mare circulație mondială, tratate izolat, ci complexitatea artistului tindea spre combinarea acestor motive, trăsătură pe care Tudor Vianu a ilustrat-o citînd cazul fuzionării temei „fortuna labilis” cu cea a ruinelor. Creștea și în acest fel, interesul pentru opera eminesciană. Dar, așa cum se știe de altfel, cultul artei îl caracterizează în mod accentuat pe Eminescu. Lenta și laborioasa frămîntare a materialului lexical și stilistic, continua lui remaniere și autocorectare, numărul variantelor nu erau numai expresii a ceea ce se numește „meșteșug”, ci — mai cu seamă — manifestarea exterioară a evoluției dramatice a viziunii sale artistice. Ideile și sentimentele ca și concepția generală despre o aceeași temă se modificau, ele însele necurmat și solicitau alte forme de expresie atît în ce privește limba propriu-zisă cît și materialul imagistic. Variatele și bogatele lui scheme metrice, exprîmă, la rîndu-le, aceleași nevoi ale formeii interioare.

Se înțelege de la sine că roadele acestui cult al artei aveau să crească valoarea națională și universală a operei eminesciene. Întreaga sa problematică existențială despre care am vorbit putea fi astfel vehiculată în formele ei cele mai consonante mărindu-i astfel capacitatea difuzării.

Nu trebuie să trecem, în sfîrșit, în considerațiile noastre, nici peste amintirile piedici puse de limbă în ce privește răspîndirea mondială a operei lui Eminescu. E totuși cazul să observăm că limba noastră nu mai e astăzi atît de puțin cunoscută ca acum un sfert de veac, de pildă. Relațiile de toate felurile, cele comerciale, diplomatice sau culturale ca și învățămîntul superior, lectorii noștri de peste hotare, cursurile de vară, afluența studenților străini la noi — au schimbat sen-

sibil situația în ultima vreme. Dar firește, oricât s-ar extinde cunoașterea limbii noastre în străinătate, virtuțile ei specific poetice nu pot fi ușor receptate de cititorii de altă limbă. „Armonia eminesciană” de care s-a vorbit cu multe prilejuri, presupune pătrunderi în subconștient cu atât mai mult cu cât la baza ei nu se află numai valorile expresivității generale ale limbii, ci și cele individuale ale poetului. Desigur, universalitatea oricărui poet e fatal limitată de aceste armonii subconștiente dar crește în măsura conceptualității operei care-i înlesnește transpunerea într-o limbă străină. Ni se pare astfel evident că poezia lui Blaga răzimată pe numeroase concepte și pe o anume gândire filozofică, indiferent de valoarea ei obiectivă, poate fi mai ușor transpusă într-o limbă străină ceea ce ar fi greu de afirmat despre o operă cu atâtea armonii specifice, așa cum este cea a lui Eminescu.

Se înțelege că nu ne referim la opreliștile limbii ca la unele de caracter esențial, sine qua non, ci doar la limitarea spațială a cunoașterii integrale și adecvate, pe plan mondial, a poeziei eminesciene. Ea împărtășește dealtfel, soarta liricii de pretutindeni în ce privește posibilitatea difuzării ei complexe dincolo de hotarele unei limbi.

Universalitatea poeziei lui Eminescu ilustrează, pe de-a-ntregul cazul universalității reale a poeziei noastre pe baza aspectelor ei specifice și a consonanței cu literatura europeană de tip romantic.

ION CRÎNGULEANU

Cîntec

Vai, miinile tale
Sînt două suferinți prelungi ;
Cu ele m-aș acoperi pe gură
Ca bătrînii cu ani.
Dacă mi le pui pe față
Sînt un om înflorit
Totul e să vină atunci o pasăre
Și să-și facă în mîinile tale cuib
Și eu devin arborele lumii.

Cîntec

Ești singură pe drumurile morții
Ca privighetoarea în codru.
Lasă-mi fereastra deschisă
Să-mi iasă pe ea, urmîndu-te
Sufletul.
Și nu te întoarce
Că lăcrimează tot universul.

Cîntec

Unde ești tu fîntînă tînăra ?
Dealul a murit fără tine.
Iată, pe vîrfuri trece un taur
Și plinge ;
El nu mai scurmă soarele
Nici mormintele.
Taurul e ars ca o vatră.
Umblă pe vîrfuri, pe creste
Și lăcrimează.
Se stinge.

Cîntec

Scoate-ți sufletul și lasă-l
Să umble pe-afară
Ca un om beat.
Să se lovească, lasă-l,
Să moară singur,
Să se ducă.
Scoate-l acum cît ești singur
Că va veni un timp
Cînd, fiind lingă viața cuiva,
El te va părăsi fără milă.

Epoca

GEORGE MACOVESCU

Se discută din ce în ce mai mult despre raporturile omului cu mediul înconjurător. Deslănțuit de pe stînca necunoașterii, unde propria sa istorie l-a așezat, dinamizat în vremea modernă de revoluția socială și de cea tehnico-științifică, el se îndreaptă acum cu viteză accelerată, în acest sfîrșit de veac și de mileniu, spre o nouă etapă a civilizației sale. Natura este cucerită într-un ritm mult mai rapid decît în trecut. Prin mijloace tehnice, omul își reproduce funcțiile lui organice. Este adevărat că se află abia la începutul acestui proces complicat și lung, este tot atît de adevărat că această reproducere este încă primitivă și uneori ineficace, dar nimeni nu poate nega că eforturile lui nu sînt încununate de succese. Nu este departe vremea cînd viața va fi produsă pe cale artificială. Termenul „artificial” raportat la acest domeniu mi se pare că începe să fie deja impropriu. În definitiv, materia vie este un rezultat al unor procese petrecute în timp, în natură. Repetarea acestor procese, prin voința omului și într-o perioadă infinit mai scurtă, sau descoperirea altor procese pot fi catalogate *artifex*?

Așadar, omul se găsește într-un moment al existenței lui în care bruschează natura pentru a o stăpîni. Cu ce preț se dă această luptă dramatică? Minat de dorința, de voința implacabilă de a învinge, de a se ști deținătorul a cit mai multor taine care milenii l-au îngrozit și l-au umilit, omul, cel puțin în această epocă, nu dă atenția cuvenită rezultatelor ce deocamdată i se par secundare. El nu urmărește decît țelul principal și nu observă că o dată cu atingerea acestuia se petrec procese nedorite, sau neurmărite.

Cine poate pretinde că muncind pentru dezvoltarea industriei, omul a voit, în mod deliberat, să polueze mediul înconjurător? Nimeni nu poate să facă această afirmație, dar pe de altă parte nimeni nu poate să neghe că ultimul fenomen, poluarea, este direct legat de celălalt, este condiționat de celălalt.

Producerea de bunuri și de mijloace de trai din ce în ce mai numeroase și mai variate necesită o permanentă creștere cantitativă și calitativă a materiilor prime aflate în natură. Consumul de hârtie în lume sporește în proporții de nebănuit în secolul trecut, dar aceasta se face în detrimentul pădurilor care își au rolul lor în păstrarea echilibrului în natură. Poporul care nu știe să-și apere această imensă bogăție, plătește greu pină la urmă.

Firele animale și cele vegetale nu au mai fost suficiente față de cererea din ce în ce mai mare a populației pământului. Nu este tot una să îmbraci un miliard de oameni, câți existau în secolul trecut, sau să îmbraci trei miliarde trei sute de milioane aflați astăzi pe glob sau șapte miliarde cât se presupune că vor fi la sfârșitul veacului. Și atunci a fost nevoie ca pe lângă forțarea maximă a producției de lână, bumbac, în, mătase și celelalte, să se invente firul artificial, care nu a apărut din nimic, ci tot pe seama naturii.

Să trecem într-un alt domeniu. Spre deosebire de strămoșii săi, omul modern circulă din ce în ce mai mult. Mediul apropiat nu îi mai ajunge. Dacă altădată, condițiile de viață din societatea sclavagistă și din cea feudală îl legau foarte mult de locul unde trăia, în societatea capitalistă și mai cu seamă în cea socialistă noile condiții îl împing, îl forțează să se deplaseze. Iar acum stăpîn pe noi mijloace, omului nu îi mai ajunge pământul și, în consecință, a plecat în cosmos. Dar, cât îl costă aceasta? Ce tribut trebuie să plătească? Deja circulația cu automobilul începe să constituie o problemă majoră a timpului nostru. Marile orașe sînt pe punctul de a se bloca. Șoselele bune pînă mai ieri, azi au devenit neîncăpătoare. De aici, creșterea vertiginosă a procentului de morți și răniți în accidente de circulație. În marile aglomerații și pe arterele mult frecventate, aerul a devenit de nerespirat.

Tehnica aviației se dezvoltă vertiginos. Cu cincizeci de ani în urmă, apariția unui avion deasupra unui oraș constituia un eveniment excepțional. Distanța București-Paris era acoperită, într-o cursă de viteză, în cincisprezece ore. Aeroplanul — cum se numea pe atunci — era o pasăre fragilă construită din lemn, pin-

ză și sîrmă. Astăzi avionul cu elice începe să devie o raritate, vitezele de croazieră depășesc de două ori și jumătate viteza sunetului, iar cabinele aparatelor de zbor seamănă cu elegante saloane. Progresul este senzațional, dar cu ce preț? La o recentă consfătuire a unor savanți, s-a făcut afirmația că dacă se vor construi avioane supersonice în mare număr, peste douăzeci de ani ele vor consuma mai mult combustibil decît toate automobilele care circulă astăzi în lume. Adăugați la aceasta numărul de automobile și nave și tot felul de motoare cu combustione existente atunci și ne vom da seama nu numai de consum, ci și de compoziția aerului pe care îl vor respira oamenii din anul 1990. Unii cercetători declară că chiar și clima ar putea fi schimbată.

Cunoscînd aceste realități și încă multe de acest gen, nu putem ajunge la comoda, bucolica și retrograda formulă: „înapoi la natură”. Omul s-a angajat pe un drum îndrăzneț, demn de misiunea pe care însăși natura i-a dat-o și cale întoarsă nu există. Dezvoltarea societății și marile descoperiri îl vor împinge la o luptă din ce în ce mai crîncenă cu natura, îl vor duce la realizări uluitoare, astăzi de neconceput decît de fanteziile amejitoare. Sint, însă, reguli ale luptei de care omul trebuie să țină seama. În lumea întreagă s-a tras un semnal de alarmă: a sosit clipa — clipa istorică — în care omul este obligat să ia măsuri pentru ca marile realizări să nu se întoarcă împotriva lui. Natura nu trebuie să fie jefuită, ci exploatată rațional. În marile descoperiri tehnice, nu trebuie să se vadă numai aspectele pozitive, ci și cele negative, cele care se întorc împotriva vieții, a societății. O dată cu construirea unei mașini, cu fabricarea unui produs, cu punerea în practică a unui nou mijloc de transport, cu descoperirea unei noi surse de energie trebuie aflate și mijloace de anihilare a ceea ce ar putea să dăuneze vieții omului, sub toate aspectele.

S-a vorbit acum despre poluarea apelor și a aerului ca fiind aspectele cele mai periculoase ale unui proces furtunos, dar negîndit pînă la capăt, al dezvoltării civilizației omenirii în epoca noastră. Dar mîine va trebui să vorbim și despre altele, tot atît de periculoase, întrevăzute încă de pe acum.

Este cert că omul va găsi soluții, pentru că, parafrazîndu-l pe Marx, societatea nu-și pune și nu-și creează probleme pe care nu le poate rezolva. Altminteri, ar fi nedialectic. Ori, natura este dialectică.

AL. JEBELEANU

Cum te-ai infipt, sămînță aruncată,
De voluptăți sau vînt în lutul moale ?
Din miezul tău sporise umbra toată
A arborelui răsărit în cale.

Sămînță

Spre tine trupuri tremurînd de soare
Se frămîntau. Și te pindeau să cazî,
Cu tine-și lecuiră o visare...
Ci arborele te resfiră azi....

Sămînță, rătăcită lîngă drum,
Zvirlită de pe ramurile-ntoarse,
Îți porți zăpada vieții-așa precum
Femeia-și poartă pruncul între coapse !

Pămîntul fără tine, singuratec,
Ar fi rămas umflat și părăsit ;
Nici țipătul frunzișului sălbatec,
Nici buzele nu s-ar fi întîlnit.

1945

Psalm

Nu te separ în duh, în carne sau magie.
Palpiți vorace-n mine. Intreagă te doresc.
În psalmul meu ești toată. Te-am izbăvit prin vers.
Presimt în șoldul mut zvîcnînda lăcomie.

S-ar vesteji, secată, sub coaja de lumină
Ascunsă voluptate-a himericului bust,
De n-aș putea florală, prelungă să ți-o gust
Te-ai irosi splendidă, zădarnică vitrină.

Pe țărmuri regăsi-vom, neprihăniți și goi,
Cu tălpile-nfundate în venerata humă
Mirajul sau candoarea desbobocite-n noi ?

Iubirea mi-e egală, cu tine cînd mi-o culc.
Nu desluși păcatul ! Spirala nu se curmă !
Spre falsa nemurire te leagăn și te urc.

ADRIAN BELDEANU

Armura ce arde prin copaci

Țîşnesc din trupuri frunze ; iar din pămînt un zeu
se-ntoarce în armura ce arde prin copaci,
atunci cînd ziua rupe acelaşi şters clişeu
şi aerul se-ndoaie pe-un vegetal trăgaci.

O, nimeni nu mai cheamă pupila lui Orfeu —
vezi, apele sînt perle sau limbi de vircolaci.
Țîşnesc din trupuri frunze ; iar din pămînt un zeu
se-ntoarce în armura ce arde prin copaci.

E timpul să înceapă sticlosul scarabeu
mătasea de capcană prelinsă-n fir dibaci,
pîndindu-şi somnambulic un infinit trofeu
cu minereu de struguri, caisele : ciraci.

Țîşnesc din trupuri frunze ; iar din pămînt un zeu...

MIRCEA RADU IACOBAN

ROUĂ ȘI TUTUN

PIESĂ ÎN DOUĂ PĂRȚI

Personajele (în ordinea intrării în scenă): CEZAR, MONA, BĂTRÎNUL, RADIAN, MIFTODE, COLONELUL, IOANA, PLUTONIERUL

PARTEA ÎNȚIIA

Al treilea gong. Se stinge lumina. Se aude o melodie lunguroasă, sud-americană, mixată peste un zgomot de motor.

Vocea lui Cezar: Îți place?

Vocea Monei: Ciudată melodie! De câte ori o aud am senzația că totul s-ar cuveni luat de la capăt... Cezar, aș vrea să te sărut.

Finalul melodiei, mixat peste o bufnitură puternică, urmată de o cascadă de zgomote, din ce în ce mai stinse. Liniște. Se ridică

corțina

Noaptea. „Zona nimănui”, acolo unde se termină orașul și începe cîmpul. Un bec slab se clatină agățat de un stîlp strîmb și putred. Colțul unei case. Alături, un morman de cărămizi și moloz. Mașina care a lovit casa în plin nu se vede; o bănuim în spatele zidului pe jumătate dărîmat. O bornă kilometrică. Un copac noduros printre crengile căruia alină... Cezar Radian. Lingă piatra kilometrică zace răsturnată Mona; i se văd doar picioarele — îi lipsește un pantof. Primul se dezmeticește Cezar. Panică. Spaimă. Cer-

cează cu uimire totul în jur. Apoi, cu un efort vizibil, se stăpînește. Își caută o poziție mai acătării pe creangă și, arătînd cu degetul, începe să ridă în hohote — este obișnuita criză de ris consecutivă accidentelor din care personajele scapă tefer.

CEZAR (din copac): Mona!... Hei, Mona! (Ride fără să se poată stăpîni) Ești teafără? Deșteptarea, c-a sosit lăptărea-sa! Hai, mă, nu fă pe moarta! (Găsește un măr și-l aruncă în direcția femeii) Atenție la reflexe, Adam și-aruncă mărul!

MONA (fără să se miște): Auzi cum cîntă cosașii?

CEZAR: Dă-i în pușca măsii... (Ride) Unde ți-e un pantof?

MONA (ridică piciorul gol): Cred că-n Proxima Centauri.

CEZAR: Auzi? Ce-ar fi să vezi ce-i cu bolidul? Mi-e groază de accidente, mutre stîlcite, singe șiroind și alte bazaconii. **MONA** (ridicîndu-se): Ah!

CEZAR: Ce, ți-am rupt vreo coastă?

MONA: Pe naiba, lumbago... Oare ce se-nîmpla dacă mașina nu era decapotabilă?

CEZAR: Dam ortul popii.

MONA (pornește schiopătînd): Așteaptă, mă duc. (După al doilea pas își scoate unicul pantof și-l azvîrle în mijlocul drumului).

CEZAR (tacticos, își aprinde o țigară): Auzi? Niciodată n-am fumat într-un măr. E colosal, pe cuvîntul meu (Încearcă, neîndeminatec, să coboare; se lovește de un ciot și blestemă încetișor. Ajuns jos, dă să-și potrivească dunga de la pantalon; de la genunchi în jos, pantalonul de pe piciorul stîng e sfișiat)

MONA (revenind): Cezare, vești proaste: ai făcut „Taunus”-ul praf.

CEZAR: Praf, praf?

MONA: Praf, praf, praf.

CEZAR: Hm... Și sticla de whisky?

MONA: Care sticlă de whisky?

CEZAR: Aia din torpedo.

MONA: Era?

CEZAR: Totdeauna este.

MONA: Cînd pleci cu o femeie?

CEZAR: Chiar și atunci cînd plec cu două.

MONA: O singură sticlă pentru amindouă?

CEZAR: Pușca mamei ei de viață, ți s-a făcut de întrebări timpite?

MONA (supusă): Bine, mă duc. (Dispare după colțul casei)

CEZAR (își privește ceasul): Ei, ce se aude?

MONA (din spatele zidului): Am intrat.

CEZAR: Pe unde?

MONA: Prin parbriz.

CEZAR: Este?

MONA: În linia marî.

CEZAR: Știi că dai replici inteligente la ora 2,53?

MONA: E ora mea solunară. (Apare, aducînd o sticlă cu gîtul spart; pe fund a mai rămas whisky) Ține. (I-o dă)

CEZAR (Bea, apoi îi întinde sticla Monei Femeia bea). Esențialul e să știi să rîzi. Să găsești latura comică în orice situație, nu?

MONA: Îți convine, ești obișnuit cu chestii de-astea.

CEZAR: Cu ce, cu accidente? E primul.

MONA: Păi numai eu te-am văzut în vreo patru.

CEZAR: În filme? La dracul, ăia erau cascadori.

MONA: Zău? Și-atunci cînd ai aterizat în carul cu fîn?

CEZAR: Ei, ba nu.

MONA: Adică a zburat altul în locul tău?

CEZAR (Plictisit): Altul.

MONA: Avea cămașa ta.

CEZAR: Că de cămăși e lipsă la Buftea! MONA: Și atunci cînd ai trecut cu mașina pe două birne?

CEZAR: Atunci eram în Spania. A filmat Apostolescu.

MONA: Cine-i ăsta?

CEZAR: Un pirlit de cascador, impușcă francul. Nu mai bei?

MONA: Ba da. (Bea) E tirziu?

CEZAR: Trei și cinci... Auzi? Accidentul ăsta ar putea să-mi prindă bine. Il pun pe Cristache să dea sfoară în țară c-am răposat întru domnul și peste cincișase zile apar într-un spectacol de estradă: „Omul care a văzut moartea”. Ce părere ai, nimănui nu i-a trecut prin cap așa ceva. Iar lumea-i colosal de sensibilă la chestii din astea... Da' tu bei ca o pisică alintată. Soră-ta sorbea jumătate de sticlă dintr-un ioc.

MONA: Vai de alintatul meu. Am ulcer.

CEZAR: Femeie frumoasă cu ulcer și lumbago!

MONA: Lolobrigida are colicistită... De ce taci?

CEZAR: N-am replică... Ce părere ai de pantalonii mei?

MONA (cercetîndu-l cu atenție): Tot apertisant rămii.

CEZAR: Crezi? Atunci, să ne vedem de treabă. Eu zic s-o ștergem. Mîine dimineață anunț la Miliție că mi s-a furat mașina.

MONA: Și ce rezolvi?

CEZAR: Păzesc permisul. Și nu mă mai bat la cap sticlei cu declarații și procese verbale... Ce tot ascuți, vine cineva?

MONA: ăsta a fost greier sau cosaș?

CEZAR: Cosaș e ăla care cosește?

MONA: Cosașul e o insectă. Cu picioare lungi.

CEZAR: Nu mă pricep, am crescut la oraș. Adevărat, picioarele lungi mă interesează, dar nu la insecte. Și tu ai picioare lungi.

MONA: Ți se pare.

CEZAR: Pe dracu', am ochi format. Le ai chiar mai lungi decît soră-ta. Ale ei sînt cam subțiri de la genunchi în sus.

MONA: Pe ale mele, de unde le știi?

CEZAR: Le-am văzut din măr. Ai niște coapse perfecte. Bune de sărutat centimetru cu centimetru.

MONA: Ești de profesie amant?

CEZAR: Sînt de profesie actor. Cînd n-am scenariu, improvizez... Și fiindcă a venit vorba; știi de ce am intrat în nenorocitul ăsta de zid?

MONA (după o pauză): Știu. Fiindcă te-am sărutat în mijlocul curbei.

CEZAR: Pușca mamei ei de viață, ce dracu' ți-a venit? De trei, ba nu, de patru ceasuri încerc să mă apropiu de tine, te ferești ca slăreța de la Athos, nu mă lași să te ating cu un deget și tam-nesam mă pupi în mijlocul curbei.

MONA: Hachiță de muiere.

CEZAR: Hachiță care mă costă un „Taurus” decapotabil.

MONA: Ai bani gîrlă.

CEZAR: Și asta înseamnă că trebuie să-i arunc pe gîrlă?

MONA: Vorbim de pomană.

CEZAR: De fapt, m-ai sărutat dulce. Dulce pînă la zahariseală. Mă tem că mai vreau.

MONA: Nî. N-am chef.

CEZAR: În curbă, ai avut?

MONA: După cum s-a văzut.

CEZAR: De ce atunci și nu și acum?

MONA: Mi-a plăcut feribil cum ți s-au încordat mușchii cînd ai virat la stînga.

CEZAR: Mușchii? (Se încordează) Poftim, mușchi. Am făcut culturism. Mai vrei ceva?

MONA: N-am vrut niciodată nimic.

CEZAR: Și-atunci de ce mi-ai telefonat?

MONA: Ca să fiu cu tine.

CEZAR: Așa, în sec?

MONA: Ce-i aia?

CEZAR (Cu ciudă): O mincare fără hrean.

MONA: Nu servesc.

CEZAR: Atunci de ce nu iei masa la cantina fabricii, împreună cu frunzașul în producție de la secția scularie?

MONA: Il cunoști?

CEZAR: Pe cine?

MONA: Pe frunzașul de la scularie.

CEZAR: E om dintr-o bucată, autor a cînspe inovații și citește romanul „Mama”. Pentru umanizare, bea din cînd în cînd cite un sprîț de vermut, împreună cu organizatorul grupei sindicale, la crîșma „Vinul roșu”. Am ghicit?

MONA: N-are nici o inovație citește romane polițiste de Haralamb Zincă și bea bere la „Cinci salcimi”.

CEZAR: Netipic.

MONA: Dar viu. A avut un accident de mașină săptămîna trecută. Nu i-a trecut prin cap s-o șteargă.

CEZAR: Fraier.

MONA: Nici tu n-o să fugi.

CEZAR: De unde știi?

MONA: Pariez,

CEZAR: Ciudat, am impresia că abia încep să te cunosc... Mai bei?

MONA: O să vină Miliția și o să te găsească duhnind a whisky.

CEZAR: Cînd o să vină Miliția, eu o să fiu în pat.

MONA: Ba o să fii aici. Cu mine.

CEZAR: Nu zău! Si de ce mă rog?

MONA: Fiindcă așa vreau eu... Dă-mi o țigară.

CEZAR: Îți las pachetul. Poftim foc. Și la revedere.

MONA: Du-te sănătos. Eu rămîn. Și spun tot.

CEZAR: Ești nebună?

MONA: (ridică din umeri).

CEZAR: Mona, ce-i cu tine? Ce ți-am făcut? Te-am supărat cu ceva? Știi că eu... Vrei să mă nenorocești? Mașina e praf, ducă-se în pușca mamei ei de mașină, dar am filmări grele, simbătă plec la Dubrovnik, crezi că-mi arde de procese verbale și dialoguri cu plutonieri majori?

MONA: Pe marele artist Cezar Radian o să-l interogheze cel puțin un general.

CEZAR: Ești sadică.

MONA: Auzi greierii?

CEZAR: Vrei să-ți dau cu ceva în cap?

MONA: Și p-o urmă să mă vîri în mașina boțită? Omor prin imprudență tot faci doi ani la zdup. Regia și scenografia, M.A.I.

CEZAR: Dumnezeuule, îmi plesnește capul.

MONA: Iartă-mă.

CEZAR (autoritar): Ascultă, Mona, am spus plecăm.

MONA: Nici gînd.

CEZAR: De ce?

MONA: Așa.

CEZAR: Cel mai superb argument feminin. Cînd ajungi cu discuția la „Așa” înseamnă că trebuie s-o iei de la capăt... Fato, vrei să-ți cad în genunchi?

MONA: Cazi și fără cascadori?

CEZAR: Numai în genunchi.

MONA: Îți strici dunga.

CEZAR: Pușca mamei ei de dungă, încep să-mi ies din sărite. Ia urma urmei, de unde dracu' ai apărut? Ce cauți tu în viața mea?

MONA: Asta-i o replică de undeva, nu?

CEZAR: Imi vine să mă urc înapoi în măr. Știi că mîine — care mîine astăzi — am matineu?

MONA: Vin și te aplaud.

CEZAR: Nu, cred că-i un coșmar. Femeia asta nici nu există. Visez. Pur și simplu visez urît. Ciupește-mă.

MONA: Cu plăcere.

CEZAR: A! (Pauză, apoi se aşază pe
piatra kilometrică) Bine, stăm. Poftim:
stau şi-mi aştept destinul.

MONA: Nu-ţi dai seama că-i marea mea
şansă? Imposibil s-o ratez.

CEZAR: Şansă? Ce şansă?

MONA: Crezi că-i puţin lucru să treci
pe lângă moarte împreună cu marele
actor Cezar Radian? Miine urlă toate re-
vistele. Şi Mona a ţişnit din anonimat.

CEZAR (Încă neînţelegînd): Poftim?

MONA (Mai mult pentru sine): A ţişnit
din anonimat.

CEZAR: Aha. (Îşi caută alt ton) Ți s-a
spus că ești frumoasă, nu?

MONA: Da, se zice c-aș fi.

CEZAR: Casă ai?

MONA: Am

CEZAR: Slujbă?

MONA: Am și slujbă.

CEZAR: Și-atunci, ce mama dracului mai
vrei?

MONA: Nu știu. Altceva.

CEZAR: Altceva ce?

MONA: Păi ți-am spus: nu știu.

CEZAR: Situația asta idioată reprezintă
„altceva”?

MONA: Tot ce se poate.

CEZAR: Absurd.

MONA: Se poartă.

CEZAR (pauză): Și ce facem, îi ascultăm
pe ăia, cum se cheamă, cosașii?

MONA: Nu mai cîntă, s-a lăsat roua.

CEZAR: Și soră-ta mi-a vorbit de cosași.
Cică „tu, Cezar, parc-ai fi un cosaș, așa
sari de ici-colo”. De fapt, cum arată gin-
găniile astea?

MONA: N-ai văzut în viața ta un cosaș?
Tu care ai fost la Tokio și la Rio și la
New York?

CEZAR: Crezi că sar cosași pe Broad-
way?... Ascultă, Mona, rămin, dar cu o
condiție.

MONA: S-auzim.

CEZAR: Să vii mai aproape.

MONA: Poftim, am venit.

CEZAR (Se apleacă asupra fetei, o întinde
pe iarbă și dă să o sărute; brusc, sare în
sus, ținîndu-se de mîna de obraz): De ce
muști, bestie?

MONA: Așa.

CEZAR: Iar răspunsul ăsta idiot? Mona,
de ce-ți bați joc de mine?

MONA: Așa. Așa. Așa.

CEZAR: La urma urmei, am ieșit și din
încurcături mai grele. E vorba de un zid
dărîmat, nu-i un capăt de lume. Esențialul
e să nu-mi ia ăștia carnetul, simbătă tre-
buie să plec la Dubrovnik, iau „Moskvi-

ci”-ul tatii, nu-i o problemă, dar dacă ră-
min fără carnet... Și numai din cauza ta,
piază rea ce ești!

MONA: Arată-mi decretul în care scrie
că-i interzis sărutatul în curbă.

CEZAR (N-o ascultă): Dar să știi că... Să
știi că mi-a venit o idee... Phiii, ce
simplu! E ora 4,25, îi dau un telefon tatii
și-ai să vezi tu cum... Era un telefon în
vale, nu? Ai o fișă. Nu, lasă, am găsit. Te
las cinci minute singură.

MONA: De ce?

CEZAR (Satisfăcut): Așa.

MONA: Chemi un cascador?

CEZAR: Nu, chem Sanepidul! (Dispare.
Rămăsă singură, Mona își aprinde o țiga-
ră. Caută cu privirea în dreapta și în
stînga, găsește un pantof, apoi pe celăl-
alt; se încălță. De undeva, din stînga,
intră în scenă bătrînul vînzător de „Loz
în plic”).

BĂTRÎNUL (Intinzînd punga): Luați un
loz, șanse sigure. „Trabant” la discreție.
MONA: Ce dumnezeu cauți aici?

BĂTRÎNUL: Contabilul șef a împărțit
universul în careuri și a observat că în
zona asta nu s-a vîndut „Loz în plic” din
958 ... Mormanul ăla de fier vechi e al
dumneavoastră?

MONA: Oarecum.

BĂTRÎNUL: Aș zice să luați un loz.
Acum, chiar și un „Trabant” v-ar prinde
bine.

MONA: Să plec cu un „Taunus” și să mă
întorc cu-n „Trabant”?

BĂTRÎNUL: Nepoată-mea a plecat cu-n
„Taunus” și s-a întors cu-n copilăș...
Hai, nu fiți supărată pe mine, sînt frînt de
oboseală, am insomnii cumplite, vin de la
Plopeni, am vîndut „Loz în plic” la balul
intelectualilor.

MONA: Și cine a luat „Trabant”-ul?

BĂTRÎNUL: Pe naiba, n-am vîndut nimic,
intelectualii erau înainte de chenină...
N-aveți o țigară?

MONA: „Peter Stuyvesant”.

BĂTRÎNUL: Mai bună decît „Mărășești”?

MONA: Depinde.

BĂTRÎNUL: Da? Atunci dați-mi și-un foc.

MONA (Se caută): N-am... N-am...
chibriturile au rămas la Cezar.

BĂTRÎNUL: Care Cezar?

MONA: Radian.

BĂTRÎNUL: Actorul? (Fluieră admînativ)
Mda... Auziți, tot îi bine c-am întîlnit un
suflet de om. Vroiam să discut o ches-
tiune. Se spune că cei mai grozavi cai

sint cei arabi. Eu cred că mai degrabă caii din Peru. Ce spunei?

MONA: O, desigur, cei din Peru.

(Undeva, deasupra casei cu peretele dărimat, cîntă o cucuvea)

BĂTRINUL (Aruncă o piatră): Aho, afurisito! (Cucuveaua tace) Unde am putea găsi un chibrit? Oare înăuntru?

MONA: Nu-i nimeni.

BĂTRINUL: Eu zic să caut.

MONA: Stai să-ți aduc o lanternă. Era una în torpedo, dac-o mai fi rămas ceva din ea. (Iese).

BĂTRINUL (găsește, lingă borna kilometrică, o carte; o ridică și o frunzărește). Ai găsit?

MONA: Este. (Revine cu lanternă).

BĂTRINUL: Săptămîna trecută a plouat cu piatră, acumă cu cărți „Animale bolnave”... Sînteți veterinar?

MONA: Nu, inginer. Dă-mi-o. Ia lanternă.

BĂTRINUL (Aprinde lanternă și, prin spărtura zidului, pătrunde în casă): Miroase a gulaș cu smîntînă. (După o pauză) Domnișoară! Hei! Veniți încoa!

(Cîntă cucuveaua. Mona intră în locuința cu peretele dărimat. Peste cîteva clipe precipitat, iese bătrînul. Lasă lanternă pe o piatră și dă să dispară. Se întoarce: uitase punga cu lozuri. Apare și Mona, vizibil răvășită. Bătrînul se retrage, aproape alergînd cu spatele).

MONA: Unde fuși? Nu mă lăsa singură! Ei, nu se-aude? (După o pauză) Cezar! Cezaaar!

CEZAR (De departe): Vine, vineee!

(Mona se retrage în colțul cel mai depărlat de casa cu peretele dărimat. Se pipă-tănă, își aranjează îmbrăcămîntea. Apare Cezar, fluierînd vesel).

CEZAR: S-a făcut, vine tata.

MONA (absentă): Da?

CEZAR (Alent): S-a întîmplat ceva?

MONA: Ce să se mai întîmple, nu-i des-tul?

CEZAR: Ești schimbată.

MONA: Ți se pare.

CEZAR: Ce ai făcut în vremea asta, ai prins coșai?

MONA (absentă): Ți-am spus că-i rouă.

CEZAR: Umezeala asta scîrboasă numești tu rouă? Știam că-i vorba de niște pică-turi diafane și așa mai departe.

MONA: Cum Dumnezeu l-ai jucat pe Puck fără să știi exact ce-i ala rouă?

CEZAR: Ca să-l joc pe Puck m-am docu-mental cinci săptămîni la Stratford on Avon.

MONA: Mai bine mergeai o săptămîină desculț prin iarbă.

CEZAR: Ești sămănătoristă rău, soră-ta e mai cu picioarele pe pămînt. E mai mul-tă diferență între tine și ea ca între jad și fildes, mai multă...

MONA: ...diferență între singele tău și al ei decît între vinul roșu și vinul de Rhin". Shakespeare, „Neguțătorul din Ve-neția”, actul III.

CEZAR: Ai fost la toate spectacolele mele?

MONA: Și de cîte zece ori. Cu soră-mea.

CEZAR: Dar glasurile... Glasurile vi s-a-seamănă. Cînd mi-ai telefonat eram sigur că-i ea.

MONA: De asta ai vrut să-nchizi telefo-nul?

CEZAR: Să ne-nțelegem, ce-i între mine și soră-ta mă privește. Clar.

MONA: Te iubește.

CEZAR: Zdrang! Vorbe mari la ora trei! Și-n dragostea cea eternă e nevoie de cîte o pauză.

MONA: Un fel de recreație mare?

CEZAR: Mare, mică, rămîne de văzut.

MONA: Clopoțelul, cine îl sună?

CEZAR: Cine poate. Deocamdată, eu... Dă-mi o țigară.

MONA: Poftim. Chibriturile sînt la tine.

CEZAR: Zău? A, da, lată-le.

MONA: Mai bine le lăsaî aici.

CEZAR: De ce?

MONA: Așa.

CEZAR: Dacă mai spui o dată „așa”, îți dau cu ceva în cap. (Zgomot de motor). Gata, vine tata. (Se aude o mașină oprin-du-se, portiere izbite, pași. În scenă intră Mihai Radian și șoferul Miftode. Cezar își îmbrățișează tatăl. Miftode, admirativ, o măsoară pe Mona din cap pînă în pi-cioare).

CEZAR: Tată, ea e Mona.

RADIAN: Bună dimineața.

MONA: Curat bună.

MIFTODE: Unde-i „Taunus”-ul? Acolo? (Iese).

RADIAN: Măcar așa să-mi mai vād și eu, din cînd în cînd, feciorul! (Îl bate pe umăr). Maică-ta stă toată ziua cu nasul în televizor și p-ormă dă raportul: Cezar a slăbit, Cezar s-a mai îngrășat, lui Cezar i-a ieșit păr alb...

CEZAR: Cînd să mai trec și pe la voi? N-am timp nici să răsufu... Iartă-mă că te-am trezit, dar am cam... încurcat-o.

RADIAN: Iasă, am adus jumătate din far-macia maică-ti, și știi că-l bine garnisită. (Strigă). Miftode, adă trusa!

CEZAR (Strigă): Nea Miftode, nu-i nevoie. Tată, n-am nici pe dracu'. Mașina era decapotabilă, norocul nostru. Eu am aterizat într-un măr și Mona în șanț.

RADIAN: Păi de ce m-ai mai chemat, dacă n-ai nimic de oblojit?

CEZAR: Ba am.

RADIAN (Strigă): Miftode, adă trusa!

CEZAR (Strigă): Nea Miftode, nu-i nevoie! (Ton obișnuit). Tată, trebuie să-mi oblojesc carnetul. Simbătă plec la Dubrovnik.

RADIAN: Și ce-s eu, milițian?

CEZAR: Ești director la „Oțelul”.

RADIAN: Oțel îți trebuie, sau carnet?

CEZAR: Hai, nu mai fă pe copilașul.

RADIAN: Să fiu al naibii dacă...

CEZAR: Ba pricepi foarte bine. Te cunoaște toată lumea, ești prieten cu toată lumea, întreg orașul își repară mașinile la tine de 30 de ani ești prieten la toartă cu comandantul Miliției. Mi se pare clar.

MONA (Vag-ironică): Ba chiar foarte clar.

RADIAN: Ai vrea să...

CEZAR: Exact.

RADIAN: Nu, asta nu.

CEZAR: Cum?

RADIAN: Am spus: nu.

CEZAR: Ce-s mofiturile astea, tată? Știu că ești om cu principii, dar lasă-le dracului odată în pace, te rog și eu ceva, n-am făcut nici o crimă, am dăruit un amărît de zld, vorbește cu colonelul, un flu ai, nu cîncisprezece!

MONA: Să vă trălescă.

CEZAR: Vrei să mă duc la străini ca să-mi pună o pilă?

RADIAN: O... pilă?

CEZAR: Te pomenești că n-ai auzit de pile!

MONA (Vag-ironic): De pile.

RADIAN: Nu, nu cred, nu mă simt în stare.

CEZAR: Tată, totul pe lumea asta se poate rezolva printr-o vorbă spusă cînd trebuie și unde trebuie. O vorbă și-l de ajuns. Tot orașul te ascultă.

RADIAN: Fiindcă niciodată nu m-am jucat cu vorbele.

CEZAR: Păi sigur, marele tău principiu: „să nu ceri niciodată nimic pentru tine”. De asta stai în locuința ala nenorocită. Toți salariații tăi au căpătat case, numai directorul are să moară în două camere și-un hol.

RADIAN (Simplu): Dacă-mi ajung...

MIFTODE (Intră din stînga, citind pe o bucată de hîrtie): Recuperabile: oglinda retrovizoare, cauciucurile, pernele din spa-te, două buji, dinamul, antena, plus alte

cîteva mărunțișuri... Nea Cezar, cum dumnezeu al reușit să-ți faci mașina chiar tocăna?

CEZAR (Arătînd spre Mona): Întreab-o pe ea.

MIFTODE: Care va să zică, tot damele!... Ultima oară cînd am avut un accident era pe fir o blondă mortală, cu ochii negri. Am luat-o de la Țincăbești și, aproape de Săftica, mă îmble c-o friptură. Matala, nea Radiane, știi că șoferia-i și dulce și amară: pașpe lei diurnă pe zi, hai la friptura damel. Da' cînd colo...

MONA (Îi face semn): Ssssst!

MIFTODE (Se potolește fără entuziasm): Am înțeles.

CEZAR: Și-atunci, tată?

RADIAN: Iartă-mă, dar nu... nu pot...

CEZAR: Pușca mamil ei de viață, e un fleac, dai un telefon colonelului și...

MIFTODE: Despre ce-i vorba? Carnetele dumneavoastră, dom' Cezar?

CEZAR: Simbătă trebuie să plec la Dubrovnik cu Irina și...

MIFTODE: Mamă, mortală femele Irina! Și-n viață e tot așa de piscoasă ca-n filme? (la seama). Mă rog, mă rog, ziceam și eu... Nea Cezare, fiindcă sintem între șoferi și prietenul la nevoie se cunoaște, eu zic așa: unu și cu unu fac doi — po-vestea se lasă c-o amendă. Nimic mai mult decît o amendă.

CEZAR: Crezi?

MIFTODE: Numai că matala cam trăznești a băuturică.

CEZAR: După ala, de emoție am băut, pe cîntea mea.

MIFTODE: Cu argumentul ăsta îl convingi pe sticlete cînd mi-oi vedea eu, cu ochiul din ceață, cureaua de la ventilator.

CEZAR: Și ce naiba să facem? Tata nu vrea să miște un deget.

MIFTODE: Păi, eu zic așa: matala mi-al împrumutat mașina, eu am intrat în zld.

CEZAR (Gestică largă, evident teatrală): Al dracului! Și eu m-am gîndit la ceva asemănător! Și-mi tot spuneam în sinea mea: ce-ar fi să...

MONA: Atenție, iar declam! Schiller, „Hoții”, actul II.

CEZAR (Descumpănit): De... De unde știi?

MONA: Am fost cu soră-mea de unșpe ori.

CEZAR: Într-adevăr, cred că... cred că da... începusem replica din Schiller, cite odată ult și... și-mi vine așa, fără voie.

MIFTODE: Ia mai lăsați chestiile astea adînc intelectuale! Una și cu una fac

două: mi-al împrumutat mașina, treaba costă. Pe mine iar mă iau sticleții la ochi — care va să zică, reputația. Matala nu plerzi nimic — care va să zică, rămiți cu reputația. (Repede). Amenda plus clubucul plus o juică plus uzura.

CEZAR: Care uzură?

MIFTODE: Uzura mea morală. (Strîmbătură). Procese verbale, declarații... (Sec).

Cinci sutare. Batem palma?

CEZAR (Grăbit): Păi cum nu?

RADIAN: Ei, v-ați lămurit?

CEZAR: E-n ordine, dar să știi că nu ult. RADIAN: Lasă, lasă, totul e bine cînd se sfîrșește cu bine.

CEZAR: Miftode, hai să te pup! (Îl sărută).

MIFTODE: Acu' dacă era de față fotografia de la „Flacăra”...

CEZAR: Bine că se termină și coșmarul ăsta. (Autoritar). Mona, ai ac și ăia?

MONA: Am.

CEZAR: Eram sigur. Soră-ta n-ar fi avut. Trebuie să ieșim în lume, coase-mi cît de cît pantalonul.

MONA (Se execută în tăcere).

CEZAR: De ce taci? La ce te gîndești?

MONA: La mort. Ce-o să faci cu mortul? În casă e un bătrîn cu capul zdrobit.

c o r t i n a

PARTEA A DOUA

În sală, lumina mult redusă. Se aude din ce în ce mai tare sirena de la mașina Milităiei. Întineric.

— c o r t i n a —

Același decor. Cezar, îngrozit, bea din whisky-ul rămas în sticlă.

MONA (nu și-a părăsit locul de pe plată kilometrică, fumează, pare-se, absentă. Miftode se agită de ici-colo. Bătrînul Radian apare în cadrul spăturii din zid. Își tamponează fruntea cu o batistă, respiră greu. Fiecare personaj se plasează în alt colț al scenei. Cîteva clipe de liniște. În momentul în care sunetul sirenei încetează, Miftode ia o piatră și azvîrle cu năduf în direcția bănuitei mașini. Piatra se oprește într-un tufiș, și se aude, total neașteptat, un... schelălăit de ciine).

MIFTODE: Ptiu.

CEZAR: Inseamnă că mașina... nu pe noi...

MIFTODE (către Radian): E? ... Chiar e?

RADIAN: (Încuviințează, cu un gest de neputință).

MIFTODE: În condițiile astea, pe mine nu contați. Nea Cezar, descurcă-te cum știi, eu nu mai... phii, ce chestie! Stăm cu mortul lingă noi și nimeni... Asta-i ca-n filme, așa-l, nea Cezar?

CEZAR (către Mona, bîlbîndu-se): Tu... Va să zică, știi? Și-ți ardea de coșai? Ai ceva întunecos în privire, poate ești nevropată, femeile, de la 35 de ani în sus... De unde mama dracului ai răsărit, cine mi te-a scos în cale?

MIFTODE: Nea Cezare, să fim domni.

MONA (Continuînd să fumeze): Domni, ca-n filme.

CEZAR (Se prinde cu mîinile de cap): Dumnezeule, m-ați nenorocit. M-ați nenorocit. (Plînge înăbușit).

RADIAN (Stîngaci, dă să-și mîngie fe-ciorul): Lasă... lasă...

CEZAR (Cu ură): Ce, tată, știi și să mîngii? Dacă-i... neprincipial?

RADIAN (Își retrage mîna).

CEZAR: Tu rămiți marele și nepătatul director Radian. Ce-ți pasă că flu-tău intră la puscărie? Știi tu ce-i ala puscărie?

MIFTODE (Demn): Tovarășul director știe ce-i ala din vremea cînd dumnea-voastră nu existați.

CEZAR: Aha, istoriile alea...

RADIAN (Către Mona, cerîndu-și parcă scuze): E o criză, o să-i treacă.

CEZAR (Cade pe iarbă, cu fața în palme): Dumnezeule, cît am așteptat filmul ăsta! Cît m-am luptat ca să capăt rolul principal, cîtă curte am făcut imbecililor de redactori și regizori și scenariști și elevatelor soții de redactori și regizori și scenariști!... O viață am jucat roluri de juni primi fluşurateci, acum era marea mea şansă, un rol adevărat, primul meu rol adevărat, aș fi vrut să-mi dau duhul pe platou, era marele meu rol, „așteptata creație a lui Cezar Radian”... Poftim, domnișoară, ai cel mai colossal prilej ca să îți șinești din anonim: „Sărutul Monel ucide!”. Fîlndcă (arată spre zidul dărmat) l-al ucis și m-al ucis. Am fost marea vedetă Cezar Radian, acum voi fi star în echipa artistică a penitenciarului, voi căpăta, în semn de omagiu, un costum în dungii la două rinduri și voi da autografe cu coada lingurii pe gamelele de aluminu. Ce vă holbați așa? (Își freacă ochii). Parcă visez! Poate vă bateți joc de mine. Poate dîncolo nu-i nici un mort. Poate mințiți, ca să „țișniți din anonim”. (Intră prin gaura din zid. Va ieși peste cîteva

clipe, ținându-se cu minile de burtă. Trece glont printre cei din jur și dispăre dincolo de saut).

MONA: Să nu plece! Unde s-a dus?

MIFTODE: N-are nimic, vomită. Mi s-a nălimplat și mie cind am intrat cu basculanta într-o cireadă de oi. Și tot o damă era la mijloc, o brunetă mortală, o luasem de la Filioara și...

MONA (Alb): Gura!

MIFTODE (Jignit): Mă rog. (Se duce după Cezar). Nea Cezar, am niște lămiie în torpedo ...

RADIAN: Sînt de-a dreptul năncit...

MONA: Cu ce să vă ajut?

RADIAN: Măcar dacă aș înțelege... Ce tot îi trage cu „anonimatul”?

MONA: Îi spuneam că nu-i puțin lucru să treci pe lingă moarte împreună cu marea vedetă Cezar Radian. Miine-poimîne mă cunoaște toată țara.

RADIAN: Așa vrei să te cunoască?

MONA: Bine și-așa.

RADIAN: Ai o meserie?

MONA: Ingineră. La „Mase plastice”.

RADIAN: Și?

MONA: Conduc cea mai bună secție din fabrică.

RADIAN: Și?

MONA: Altceva nu știți să spuneți decît „și”?

RADIAN: Dacă n-aș fi atît de năncit...

MONA: Despre secția mea nu s-a scris vreodată un rînduleț. N-am văzut pe-afacolo picior de reporter. Am opt inoator, nu există rebuturi, dau cel mai mare randament pe fabrică.

RADIAN: Atunci de ce...

MONA: De doi ani ștanțăm capace pentru W.C. și oale de noapte din masă plastică. Vreți să citiți în ziare că s-a depășit cu 9,3% planul de oale de noapte?

RADIAN: Pot să-ți răspund c-o lozincă.

MONA: Mai bine taci.

RADIAN: Știi? (Pauză; își aprinde o țigară) Într-o vreme, de mult, am avut și eu sentimentul că fac cea mai stupidă treabă de pe lume: împărțeam litere. Știi ce-nseamnă să împarți litere? A la locul lui, B la locul lui și așa mai departe. ... Da ... Aveam numai două case de litere, și-acelea furate semn cu semn, nu erau destul și scriam „Jos reacțiunea” cu t simplu... Ciuguleam literă cu literă, ca o babă ce alege orez, nu era nimic eroic în treaba asta, dar — știi — numai eu pu-

team s-o fac fiindcă aveam 14 ani, sub-solul era supravegheat și cine putea să bănuiască pe un amărit de puști?

MONA: Și?

RADIAN: Și nimic... Cît să fie ceasul?

MONA: Patru și cinci.

RADIAN: La urma urmei ce facem, priveghem mortul?

MONA: Să se-ntoarcă și Cezar. Îi e rău.

RADIAN (Mai mult pentru sine): O singură grijă am avut: să n-albă copilăria mea. Acum patruzeci de ani, ridicam la rangul de mare bucurie biețe evenimente ridicole și amărite. Visul meu din totdeauna a fost... să măninc salam pînă să mă satur. Auzi: salam! Odată am căpătat șase piersici; în minte și acum ziua aceea, de parcă atunci s-ar fi cutremurat pămîntul: 6 august 1927. În ziua de 6 august 1927, am mîncat două piersici, iar restul le-am dus acasă, celorlalți. Cezar, n-a simțit vreodată umbra unei griji — și mă întreb acum, cu groază mă întreb, care au fost tristețile lui? Fiindcă bucurie adevărată fără un strop de tristețe adevărată înseamnă viață de car-naval. Confetti peste rumeguș.

CEZAR (Întră, refăcut și pus pe fapte marf. Îl urmează Miftode și bănuim că „soluția” nou descoperită îi aparține): S-a rupt bara de direcție.

RADIAN (Cu speranță în voce): Chiar?

MIFTODE (Hitru): O fisură la fuzelă.

RADIAN (I se ia o platră de pe suflet): Ați văzut voi? Atunci, e în regulă.

CEZAR: Chiar în regulă nu-l, dar poate fi.

RADIAN: Cum?

MONA: Ce-ați mai născocit?

CEZAR: Tu taci și-ascultă-ți cosașii.

MONA (Impasibilă): E rouă.

MIFTODE: Dacă milițianul scrie în procesul-verbal că a găsit fuzeta plesnită, cine îl contrazice?

MONA: Și de ce să scrie?

CEZAR: Fiindcă o să-l sfătuiască cine trebuie.

RADIAN: Vrei să zici că... Iar începi?

CEZAR: Tată, e o chestiune de viață și de moarte, nu-i vorba de un permis de conducere, e vorba de soarta singurului tău fecior. Colonelul îi-e prieten.

RADIAN (Scurt): Nu pot.

CEZAR: Tată, o să-ți pară rău, s-ar putea să-ți pară îngrozitor de rău. Tată, sînt hotărît, decît să intru în pușcărie...

RADIAN: Cezar, nu mă simt prea bine, Cezar, nu insistă. Să ne mai gîndim, să vedem, să mai...

CEZAR: Dacă ți-e frică, dacă ți-e jenă, vorbesc eu în numele tău. Dincolo e un bătrîn care mai avea cîțiva ani de trăit, aici sînt eu, care abia-mi încep viața cu adevărat. (Urlă) Înțelegi? (Urlul a trezit vigilența cinelui care, într-o doară, latră anemic).

RADIAN: N-am făcut niciodată așa ceva. CEZAR (Schimbare de ton): Tată, mai ții minte ciinele vecinului?

RADIAN: Care? Nu știu... E mult de atunci... A avut un ciine?

CEZAR: O javră feroasă care păzea cărarea prin grădină. Era un șanț acolo, niciodată nu m-am încumetat să-l sar, mi se părea cit o fîntînă, dar în ziua în care a rupt ciinele lanțul, am zburat peste șanț nici nu știu cînd și cum. Hai, tată, fă-ți curaj, nu aștepta să rupă ciinele lanțul!

RADIAN: Culmea e că nu-mi amintesc. Șanț? Care grădină?

MONA: N-a fost nici un șanț.

RADIAN: Și ciinele... Doar locuiam la etaj...

MONA: N-a fost nici un ciine.

CEZAR: Cunoști mai bine decît mine propria mea copilărie?

MONA: Îl cunosc pe Schiller. Povestea cu șanțul ai luat-o din „Hoții”. Actul I, monologul lui Spiegellberg.

CEZAR: Mă... mă tem că așa-i...

MONA: Încă puțin și ajungi la „Take, lanke și Cadir”.

CEZAR: Tată, întotdeauna am fost convingător pe scenă și caraghios în viață. Poate de aceea încerc să... De fapt nici nu încerc, cuvintele îmi vin de la sine... Ultima oară te rog: pune o vorbă. Cuvîntul tău e ascultat, ești directorul celei mai mari uzine din oraș!

RADIAN (împă exasperat): Nu-mai-sînt-director!

CEZAR (Nu realizează): Ce?

RADIAN: Ce ai auzit.

CEZAR: Tu nu ești director la „Oțelul”?

RADIAN: Uite că nu-s.

CEZAR: Atunci cine ești tu?

RADIAN: Cînd mi-ai dat telefon, știai.

CEZAR: (S-așează pe iarbă; nu știe cu ce să înceapă) Uzina ... nu s-a dărîmat?

RADIAN: Încă nu.

CEZAR: Ai ridicat-o tu de la primul șurub. În '49 acolo era un cîmp pe care creștea sorg.

RADIAN: Da... Cîteva lufe le-am lăsat. În curte, să ne-aducă amînte.

CEZAR: Amîntiri îți trebuie? Exporti strunguri la pol și ai nevoie de romante și tuie de sorg? Poftim, s-a copt sorgul, s-au făcut mături și s-a găsit una și pen-

tru tovarășul director Radian... Acum, ce ești?

RADIAN (Ridicînd din umeri): Adjunct. CEZAR: Va trebui să-ți schimbi mersul și vocea și privirea. Încă ai ochi de director, pășești ca un director. Adjuncții au alt zîmbet, alte gesturi, altă mimică. Dacă vrei, ți-arăt: am jucat odată rolul unui adjunct... Lecția I-a: capul aplecat. Capului, plecat, prima nu i se tale. Lecția II-a: privirea...

RADIAN (Voce înăbușită): De ce-ți bați joc de mine?

CEZAR (Împînd): Dar ce vrei să fac? Nu vezi că-n noaptea asta toate-s cu susul în jos? (Ton ceva mai apropiat) Tată... Și de ce te-au scos?

RADIAN: Studii...

CEZAR: Aha. Și nu s-a putut aranja nimic?

RADIAN: Să-mi fi dat ministrul învățămîntului examenele prin telefon?

CEZAR: Las c-au fost destui care și-au luat diplomele mai pe ocolite, dar și le-au luat. Se putea vorbi cu unul, cu altul... Dacă-mi spuneai, cine știe, poate te ajutam.

RADIAN: Mai bine mă ajută acum zece ani. (Amar) Cînd te-am întrebat cum se construiește bisectoarea unui unghi.

CEZAR: Ce bisectoare, care bisectoare? (Amintindu-și) A, atunci cînd te-ai supărat și n-ai mai vorbit cu mine trei săptămîni? Dar bine, tată, era meci la televizor, cui pușca măsii îi ardea de bisectoare?

RADIAN: Cui? Era prima mea zi de școală. Mă înscrisesem într-a opta la seral, eram coleg de bancă cu dactilografa și cu Miftode. Trei sferturi din clasă erau salariații mei, oameni obișnuiți să-l știe pe bătrînul Radian în stare să rezolve tot, să înțeleagă tot, să aibă o soluție oricînd și pentru orice. M-a scos la tablă un profesor de vîrstă ta, m-a pus să trag o bisectoare, n-am știut, văd și, acumă cei 40 de ochi holbați și compătimitori... parcă s-a despletat podeaua sub mine! Da... A doua zi, n-am mai venit.

CEZAR: Ce să-ți fac? Ce vrei să-ți fac? Diplomele nu cad din cer cu hîrzoșul.

RADIAN: Voi ai să repet tabla înmulțirii în vreme ce tu învâțai calculul diferențial?

CEZAR: Orgoliul o să te mîninge!... Stai, nu-i așa că ultima oară am văzut la line o geometrie de a opta? Te-ai lovit cu capul de pragul de sus și acumă, la cincizeci de ani, înveți? Vrei postul inapoi?

RADIAN: Postul? Nu, Cezar, e mai simplu: am sentimentul c-am rămas cu ceva dator. Și nu mi-e în fire.

CEZAR: Dar față de mine nu te consideri dator? (Țipă) Nu se-aude?!?

RADIAN: Eu... eu... (Se ține cu mîna de piept) Miftode!

MIFTODE: (Scoate din buzunar o cutie, alege o tabletă și i-o dă)

CEZAR: (Smulge cutia din mîna șoferului); De cînd ia asta?

RADIAN: (Face un semn evaziv)

MIFTODE: Ehe, de cîțiva ani bunicei! (Îl duce pe Radian în alt colț al secenii)

MONA: Vrei să-l omori și pe el? Degeaba te străduiești, uii! că sînt și eu aici?

CEZAR: Ce vrei să spui?

MONA: Dacă aici se mușamalizează, scriu la tribunal, scriu la „Scinteia”, scriu la C.C.

CEZAR: Și... de ce?

MONA: Așa.

CEZAR: Iar?!

MIFTODE: A mai rămas ceva băutură?

CEZAR: Vezi în hîrbul ăla.

MIFTODE: (Găsește sticla, îl reazimă pe Radian de trunchiul mărului și-i dă se bea).

CEZAR: Nu-nțeleg. Nu-nțeleg nimic.. (Volubil) Mona, vrei să mergi la Dubrovnik? Te iau simbătă la Dubrovnik. După aceea, la Istanbul.

MONA: N-am chef.

CEZAR: Mă urăști.

MONA: Ți se pare.

CEZAR: De cît timp ne cunoaștem? E aproape un an, așa-i? Ne-am văzut și înainte de a o ști pe soră-ta. Pe stradă, la teatru, în autobuz. Ici-colo cite o străfulgerare. Da, te-am zărit ici-colo și-am remarcat că nu știi să mergi, că pășești im-prăștiat și inestetic. Alta în locul tău ar pluti pe asfalt, nu s-ar rostogoli într-o doară...

MONA: Eu nu merg ca să arăt. Merg ca să ajung.

CEZAR: Deși ai simțit că te vreau, îți insultam privirea echivocă și bănuitoare și imbletoare, nu-ți eram de loc indiferent, Mona de ce să mințim? Există femei pe lîngă care trec de ani în șir, femei cărora nu le-am dat niciodată bună ziua, dar și eu și ele știm cu siguranță că, mai devreme sau mai tîrziu, ne vom găsi unul pe celălalt. Iar eu cred în această simpatie subterană care n-are nevoie de declarații și scrisorele, așa cum cred în steaua mea... În momentul de față, Mona, urma pașilor tăi pe nisipul din marginea șoselei

are pentru mine mai multă însemnătate decît...

MONA: Cezar, ai fost tu zece secunde, pe urmă ai devenit Ferdinand din „Intrigă și iubire”. Bieții clasici, îi transformi în cascadori și-i pui să vorbească în locul tău cînd simți că nu mai poți convinge... Iei totul de-a gata, pînă și vorbele? Cuvintele tale nu-s bune la nimic?

CEZAR: Cuvintele mele? Noaptea asta nu mai știu unde începe și unde se termină Cezar Radian. Vrei vorbele mele? Poftim: (Solemn) Mona, sînt în stare de orice. Dacă vrei, mă-nsoz cu tine. Gata, s-a zis cu anonimatul. Mergem la Cannes, la recepții, la Monte Carlo, ești soția lui Cezar Radian, te prezint lui Lelouche...

MONA: Și cine mai ștanțează capacele?

CEZAR: Vorbeam serios.

MONA: Nu cred.

CEZAR: Jur! (Gest larg, exagerat)

MONA: Gestul ăsta l-ai făcut în coproducția cu păstori nomazi și cadine răpite.

CEZAR: Miine mergem la Sfat.

MONA: Nu trimiți un cascador?

CEZAR: Înțelege, pentru dumnezeu, nu glumesc.

MONA (Simplu): De ce, doar nu te iubesc.

CEZAR (Descumpănit): Cum așa?

MONA: Nu zău! Te pomenești că auzi pentru intîia oară asemenea enormitate!

CEZAR: Dacă vrei să știi... dar să nu rizi... Mi s-a mai întimplat. Odată. Veneam de la Berlin. Am gonit zdravăn și undeva, în Ardeal, mi s-au topit lagărele. Era în zori și în sala de așteptare a gării Deda — țin minte foarte bine, Deda se numea — am găsit o fătuică singură și tristă. Naiba știe de ce s-a trezit în mine cuceritorul, poate din plictiseală — mai erau patru ore pînă la tren — poate d'n obișnuință... Dar fata m-a repezit simplu și direct: „Vezi-ți de treabă, domnule!” Ori nu auzise în viața ei de Cezar Radian, ori nu-și putea închipui c-o să-l întilnească în gară la Deda. Fata aștepta pe cineva la trenul de... pare-mi-se... Sărățel, acel cineva n-a venit, ea a dispărut după o poartă pe stîlpii cărora erau sculptate două cadrane de ceas. Într-un tîrziu am vrut s-o caut și n-am mai nimerit: toți stîlpii porților din Deda au capetele sculptate ca niște enorme ceasuri deșteptătoare cu limbile înepenite la șase — cadranul din stînga — și la nouă — cel din dreapta. Oamenii ieșeau din curți, era șase dimineata, și-atunci am înșeles că ceasurile acelea de lemn marcau, de cine știe cite generații, orele esențiale: șase — deșertarea și nouă — somnul, Oamenii treceau

pe lingă mine cu greblele și furcile în spinare, iar eu m-am simțit dintr-o dată închis într-un alt fus orar, de împrumut, străin și straniu.

MONA: Nu reușesc să descopăr piesa din care declami.

CEZAR: Degeaba cauți: sînt eu. Fiindcă și acolo, la Deda, am fost eu... M-am rezemat de gardul bisericii, oamenii își săltau pălăriile, eu răspundeam automat la binețe și, cînd m-am întors, am văzut că-n spatele meu, chiar în inima satului, cu fața la stradă, erau alinate douăzeci de cruci și douăzeci de fotografii ale flăcăilor din sat morți în războaie. Și mă tem, Mona, că sătenii aceia și-au ridicat pălăriile nu în fața mea, ci în fața morților lor, așa cum fac de zeci de ani la ora arătată de ceasurile sculptate în porți... Orele mele nu erau și ale lor, mi-a venit să strig în gura mare „ehei, oameni buni, de ce nu mă vedeți, eu sînt aici”, dar a venit trenul, într-un compartiment am găsit o doctoriță divorțată care numai n-a leșinat de bucurie, cînd l-a întîlnit pe Cezar Radian și... cam asta-i tot... Se pare, doamnă, că nu prea ai de ce să mă iubești. Dar, la drept vorbind, dragostea și cu judecata rare ori merg împreună... și-i păcat că nu se împacă niciodată, nu?

MONA: Oprește-te, strici tot. Finalul e din Shakespeare — replica lui Bottom din „Visul unei nopți de vară”...

CEZAR (Mai mult pentru sine): Actul III, scena II...

MONA: Dacă „Taunus”-ul tău n-ar mai face pane și accidente, n-ai avea cum să afli că există și oameni cărora le ești aproape indiferent... Soră-mea, da, te-a iubit.

CEZAR: E fată bună, fată de suflet, dar prea... cum să-ți spun... prea posesivă.

MONA: Fiindcă a crescut greu. A avut și ea cîteva biete jucării pe care le-a păstrat intacte pînă azi. Ai fost marea și uimiloarea jucărie a sufletului ei. Te-a pierdut. Tu știi ce înseamnă să n-ai?

CEZAR (Aproape glumind): Dar toată lumea are. Ghici, replica asta, de unde-i?

MONA: Din cea mai timpilă piesă care s-a scris vreodată în univers. Dacă dramaturgul tău atîta înțelege din viață, să-tuiește-l s-o ia de la capăt, începînd cu grădinița. Oare în socialism n-or fi existînd și tați imorali și mame ireponsabile? Părinții mei de cînspe ori s-au împăcat și s-au despărțit, iar noi ca niște buruieni am crescut, fiind de ici un pic de umbră, de dincolo un strop de lumină. Cît am fost

studente am purtat amîndouă aceeași pereche de pantofi de sărbătoare. Pantofii pe care și i-a descălțat la picioarele tatălui tău erau și ai mei, te-ai gîndit la asta? Mi-am purtat și eu, cîndva o biată dragoste în ei, i-am descălțat și eu în fața unui pat alb și pur și mincinos. Ce știi despre noi? Vara trecută am fost chelneriță pe litoral ca să se poată soră-mea plimba la Nisa cu Cezar Radian. Am trăit pentru ea. Numai pentru ea. E mai tinăra, mai frumoasă, mai sensibilă, mai romantică, mai gîscă, mai om... Poate-i o prostie, dar îmi face impresia c-am trăit și dragostea ei.

CEZAR: Ar fi vrut să fie soția mea?

MONA: Să nu rîdem de visurile altora.

CEZAR: Poftim, mănsor cu ea. E-n ordine?

MONA: Tirziu. După ce, vorba ta, i-ai „dat papucii”...

CEZAR: Dar bine, Mona, am avut sentimentul că ne-am înțeles omenește. I-am explicat limpede că, uneori, în dragoste o pauză de un an-doi nu strică. Ești ingineră, știi că un condensator se încarcă, se încarcă și abia pe urmă... Mona, de ce mă urăști?

MONA: Ți se pare.

CEZAR: Nu mi se pare. Toți mă urăți. Ce aveți cu mine? Ce v-am făcut? Nimănui nu-i pasă de viața mea! Pe nimeni nu-l interesează soarta lui Cezar Radian! Nu mai are nimeni nevoie de Cezar Radian! (De departe se aude sirena de la mașina Miliției).

MONA: Ba cred că da (Arată către punctul din care se aude izvorînd semnalul întretăiat al mașinii Miliției. Cu încetul, sunetul se stinge).

CEZAR (Turbat): Ce pușca mășii fac ăștia? Își bat joc de nervii mei?

MIFTODE: Se vede că se duc cine știe unde, n-au cum să ajungă în fundătura asta dacă nu-i anunță nimeni.

CEZAR: Tată!

RADIAN: Da.

CEZAR: Te simți mai bine?

RADIAN: Cred că da... Iartă-mă, sînt obosit, în ultima vreme...

CEZAR: În ultima vreme și-ntoldeauna tu ai fost obosit... Tată, eu îți promit că te întreb pentru ultima oară: mă ajută?

RADIAN: Nădăjdulesc. (Se aude din nou sirena de la mașina Miliției).

CEZAR: Inebuneesc!

MIFTODE: Hai, acu' chiar vin sticleții! (unde se oprește o mașină; latră cîinele. În scenă intră Colonelul, Plutonierul și

Ioana, sergent cu fustă; femeia este înarmată cu un aparat de fotografiat prevăzut cu blitz).

COLONELUL: În regulă, care va să zică, aici erați... De jumătate de oră umblăm încolo și înapoi pe străduțele astea incilcite. Unde-i Radian?

CEZAR: Aici.

COLONELUL: Nu dumneata, bătrînul.

MIFTODE: E aici, tovarășe colonel.

COLONELUL (Aplecîndu-se asupra lui Radian): Ce-i, lunetele, aici ți-ai găsit să-ți dai suftelul?

RADIAN (Zîmbind obosit): Inima...

COLONELUL: Inima? Cînd am auzit că Radian are un accident era să mă apuce pe mine inima. Da' slavă domnului, e-n regulă, vîd că ești teafăr. Hai să te duc în mașină, aici e umed. Hm... Pămînt. Cărare. La dracu', parcă de-o viață întregă n-am mai coborît de pe asfalt. Nici nu mai știu cum trebuie ținut echilibrul pe o cărare. Și doar nu pe asfalt ne-am născut, așa-i, bătrîne viking? Hai, ușurel, ușurel... (Îl ajută să meargă și, amîndoi, ies).

MIFTODE: Uhhh...

PLUTONIERUL: Actele. Ce, nu se-aude? **MIFTODE:** Păi de ce să vă dau actele, tovarășe locotenent?

PLUTONIERUL: Armata ai făcut-o?

MIFTODE: Făcut, să trăiți.

PLUTONIERUL: Drepti! Pe loc repaos! Drepti! Pe loc repaos!

MIFTODE (Executîndu-se): To'ar'se...

PLUTONIERUL: Să nu mă mai iei pe mine cu „locotenent“, că nu ține!

MIFTODE: Am înțeles, to'ar'se plutonier. Da' să știți că eu am așa, un fel de simț special. Unui inginer de la noi i-am spus odată în glumă „să trăiți, to'ar'se director“ și azi e director.

PLUTONIERUL: Actele și gura mai mică.

MIFTODE: Dar nu eu...

PLUTONIERUL: Că cine, dacă nu tu? Te pasc de patru ani; faci cum faci și la noi ajung doar procese-verbale de contravenție anulate. Ia să vîd cum îi anulezi și p-asta!

MIFTODE: Da' uitați-vă, tovarășe locotenent, mașina mea-i întreagă, pe șosea.

COLONELUL (De dincolo): Gălăgia!

PLUTONIERUL: Am înțeles.

IOANA (Terminînd de mesterit la aparatul de fotografiat): Unde-i cadavrul?

CEZAR: Înăuntru... Da, înăuntru... Un bătrîn. (Închide ochii). Dumnezeu!

IOANA (Îl dă la o parte pe Cezar și, vîzîndu-i fața, rămîne incremenită de ui-

la): **Tovarășul Cezar Radian!!!** (Începe să-l fotografieze din toate pozițiile). Vă rog să nu mă refuzați, mi-am dorit întotdeauna un autograf de la dumneavoastră... Ce chilipir pe mine, nici nu-mi vine să cred! ...Tovarășe plutonier, fă-ne o poză. (Îl ia pe Cezar de braț). Permiteți?

PLUTONIERUL (Mormăind): Aparatul ăsta e pentru fotografiat morți. (Declanșează de cîteva ori).

IOANA (Dintr-o răsufare): E adevărat ce scrie-n „Magazin“, că n-o să vă însurați niciodată? E adevărat că v-a făcut curte Marina Vlady? Pe Sofia Loren chiar ați sărutat-o, ori era trucaj?

PLUTONIERUL: Permiteți să raporteze, nu era Sofia Loren, era Anonk Almée.

IOANA (Autoritară): Lasă tovarășu', știu noi.

PLUTONIERUL (Mormăie): Am înțeles.

IOANA: N-aș fi visat niciodată că voi sta de vorbă cu Cezar Radian în carne și oase! Ce pariu mă bărbătesc aveți! E străin?

PLUTONIERUL (Fără chef): Ba mai degrabă pelin.

MIFTODE: Pelin, nea Cezar, de cînd v-a fost rău și v-ați dus dincolo de șant ca să...

IOANA: V-a fost rău? Vă e rău? Știu să fac respirația artificială, pe cuvîntul meu. Nu vreți să vă fac respirație artificială? Nu? Atunci, încă o poză... Așa... (Fotografiează). Și încă una... Din profil. Mulțumesc... Mulțumesc... Și cu cascheta mea pe cap... Mersi... Mă duceți odată la Bufta? Telefonul meu interior e 3362, judiciarul, cereți să v-o dea pe tovarășa Ioana. 3362, ușor de ținut minte: 3, 3, doi ori 3 și pe urmă 2.

PLUTONIERUL: Hm, hm. Permiteți să raporteze. Cred c-ar fi cazul să...

IOANA: Da, bine. (La seama). Vai, dar mi s-a terminat filmul!

PLUTONIERUL (Tușește cu subînțeles).

IOANA: Nenorocire, ce mă fac, dacă află tovarășul Colonel...

PLUTONIERUL: S-ar putea să am unul de rezervă, pentru „Trafixap“. Oare să vi-l dau?

IOANA: Hai, mă (alintîndu-se). Uriți-lă.

PLUTONIERUL (Șoptit): Mergem diseară la film? Da? (Învîns). E în torpedo.

IOANA: Să nu plecați, mă-nțorc. (Iese).

PLUTONIERUL (Către Mona): Parcă vă știu de undeva.

MONA: Ne cunoaștem. De alaltăieri.

PLUTONIERUL: Ia meciul de box? Sau Expoziția horticolă?

MONA: Nu, la Morgă.

PLUTONIERUL (Se întunecă): Așa, exact... Ați fost foarte curajoasă, pe cuvîntul meu. În literatura de specialitate este considerat netipic faptul ca o femeie să nu leșine la Morgă.

MONA: Tipic, netipic...

PLUTONIERUL (Către Cezar): Ați mișcat din loc cadavrul?

CEZAR: Cade, ... Eu să-l... (Se clatină).

PLUTONIERUL: Ei, ei, doar n-ai de gînd să leșini! (Cezar îi cade în brațe; intră Ioana. Plutonierul îl lasă pe Cezar în brațele sergentului cu fustă) Mai mare rușinea! (Intră în casa avariata. Cîntă cu- cuveaua).

IOANA (Către Mona): Nu mă ajuți?

MONA: Nu. Acolo e un mort, dincolo e un grav bolnav, iar tu te fiții în jurul ăstuia, care joacă teatru.

IOANA (Întepată): Vă rog să fiți amabilă și să vă controlați vocabularul!

MONA (Plictisită): O să fiu amabilă.

PLUTONIERUL (De dincolo): Tovarășa Ioana!

IOANA (Fără entuziasm): Da, vin. (Iese).

MONA (Prinde în palme capul lui Cezar):

Știi că acum mi-e milă? Te simt încolțit din toate părțile, iar tu habar n-ai cum și pe cine să-nfrunți. Unde ți-e batalionul de cascadori? Pune-i să sară, să se rupă și să se sfîșie în locul tău. Pune-i să sufere în locul tău. Pune-i să trăiască în locul tău. Împarte viața în două felii — necazurile lor, bucuriile ție.

CEZAR: Mona, nu mai rezist.

MONA: Și?

CEZAR: O șterg. Cu mașina lui Miftode.

MONA: Doamne, ce copilărie! Crezi că n-or să te găsească?

CEZAR: Plec, da, plec și pe urmă o să văd eu ce și cum. Altfel fac vreo prostie...

MONA: M-ai iertat?

MONA: Eu? Ce să-ți iert?

CEZAR: Nu știu.

MONA: Ai uitat că din cauza mea ai intrat în zid?

CEZAR: Din cauza ta?

MONA: Te-am sărutat.

CEZAR (Pierdut): Da, m-ai sărutat...

MONA: În curbă.

CEZAR: Nu te mai uita așa la mine, parcă mă hipnotizezi... Mona, am jucat teribil de prost teatru în noaptea asta, așa-i?

MONA: Ai fost cabotin. Pentru prima oară.

CEZAR: Unde o gălesc pe soră-ta? La numărul obișnuit?

MONA: Nu, s-a mutat.

CEZAR: Simt c-aș avea nevoie de ea.

MONA: Slavă domnului, ai destule femei.

CEZAR: Am avut impresia că soră-ta mi-a cerut prea mult, și, dacă mă gindesc bine, îmi dau seama că, de fapt, e singura care niciodată nu mi-a cerut nimic.

MONA: Asta a fost o replică de undeva?

CEZAR: Nu... Cred că nu. Ar fi culmea!

MONA: Precis?

CEZAR: Da, cu siguranță. Doamne, ce noaple! Cînd po! s-o văd pe soră-ta?

MONA: S-o vezi? Astăzi. La ora trei.

CEZAR: Nu, am matineu.

MONA: Suspendă-l.

CEZAR: Nu merge chiar așa. Să lăsăm pe mine.

MONA: Imposibil, înmormintarea e azi.

CEZAR: Înmormintarea ăstuia? (Arată spre casa din stînga). Nici vorbă, mai durează două-trei zile. Și nici n-am de gînd să mă duc. Toți m-ar arăta cu degetul: „ăla-i neicașul. Brrrr!”.

MONA: Trimite un cascador.

CEZAR: Lasă glumele sinistre. O sun pe soră-ta în jurul orei opt.

MONA: Soră-mea a luat somnifere în jurul orei șase. Alaltăieri. Doarme.

CEZAR: Și azi?

MONA: Și azi. A luat multe.

CEZAR: Multe? Cum adică „multe”?

MONA: Adică patru tuburi.

CEZAR: Patru... ce patru?

MONA: „Luminal”.

CEZAR: Patru „Luminal”?

MONA: Patru tuburi de „Luminal”.

CEZAR (Timp): În jurul orei șase?

MONA: Da, cred că pe la șase. Așa se spune.

CEZAR: Iar tu, mi-ai telefonat scara.

MONA: După ce m-am întors de la morgă.

CEZAR (Paralizat): Azi e...

MONA: Să nu vii. Lumea te-ar arăta cu degetul.

CEZAR: Mona, mi s-au terminat cuvintele.

MONA: Caută-ți o replică. Marii actori ies din scenă numai cu aplauze.

CEZAR (Recită straniu): „E ruptă cirna, noaptea geme-adînc/ Din toate încheieturile; se cască...”.

MONA: „...Și mi se sfarmă puntea sub picioare...” Torquato Tasso, finalul actului V...

CEZAR: Mona, am ratat marele meu film.

MONA: Acuși e șase.

CEZAR (Se retrage de-a-ndăratele): E ora șase. Șase! (Ride). Toate ceasurile din România, moarte sau însuflețite, arată ora șase. Țărani de la Deda pleacă la

cimp. Cezar Radian pleacă de la locul accidentului. În jurul orei șase. Alaltăieri, în jurul orei șase... Șase... (Iese; se aude zgomolul portierei, apoi al motorului. Vuietul demarajului îi readuce în scenă pe Miftode, Ioana, Colonelul, Plutonierul).

MIFTODE: Mașina mea! Nea Cezar! Nene Cezar! Una și cu una fac...

COLONELUL: Parcă a fost vorba să nu plece nimeni. Hai, după el!

IOANA (Plină de entuziasm): Mă duc eu. (Plutonierul îi aruncă chelle mașinii; după câteva clipe se va auzi plecând autoturismul Militiei).

COLONELUL (Către Miftode): Ți-ai făcut raportul?

PLUTONIERUL: Raportez: mașina „Ford-Taunus” a ieșit din curbă și a lovit zidul; cărămizile au zdrobit capul cetățeanului (citește) Jurcă Simion, 86 de ani, pensionar C.F.R., carte știe, locuiește singur. Urma irinării nu se distinge fiindcă drumul nu-i asfaltat.

COLONELUL: Asfalt! Ia mai dă-l dracului de asfalt! Între noi și pământul care ne hrănește s-a strecurat păcătoșenia asta nețedă și lucioasă. Asfalt! Ptiu!

MIFTODE: Am înțeles.

COLONELUL (Sec): Cine era la volan?

PLUTONIERUL: Oricare dintre...

COLONELUL: E-n regulă, află.

PLUTONIERUL: Am înțeles, află. (Îi ia pe Miftode într-un colț al scenei). Hai! Miftode face semne disperate; cei doi ies).

RADIAN (Întră greoi din stînga): Ce-i?

COLONELUL: Fecioru-tău a șters-o. Și nici n-am apucat să schimb o vorbă cu dînsul.

RADIAN: E... e... E obosit. A avut spectacol. Are spectacol.

COLONELUL: Nu l-am văzut în carne și oase... Oare de cînd? Cumplit, au trecut aproape 30 de ani! Ții minte? Tu erai la pușcărie, eu aduceam „ajutorul roșu”. Făceam pe geamgiul, iar Cezar, cînd mă zărea, țîșnea din spatele porții și mă striga c-o mutrișoară vinovată: „Nene geamgiule, am spart oglinda cea mare”... „Nene geamgiule, vino la noi, am spart cu praștia fereastra de la bucătărie”.

RADIAN: O dată chiar a spart-o.

COLONELUL: Și a fugit în gară, ca să plece în lume.

RADIAN: Cînd m-am întors, un vecin a început să mă descoase: „ce-a fost la tine, Radiane, băiatul tău mănîncă sticlă? Geamgiul a venit mai des ca lăptarul”.

COLONELUL: Am făcut-o odată și pe lăptarul. Casa era supraviețuită, la colț

m-a oprit unul care: „citea ziarul”. Pe individ l-am mai întîlnit, e pensionar, suferă de insomnie și vinde „loz în plic” pe la restaurante... Atunci a mormăit nu-ș ce dracu’ și mi-a cerut un borcan de iaurt. N-aveam decît unul, de mift, restul erau goale. Dacă i-l dădeam, nu mai aveam motiv să intru la vol. I-am spus că-l vechi. „Și de ce vinzi iaurt vechi, bă, speculantule?”. Apoi, văzînd unde am de gînd să intru, s-a potolît: „În regulă, ăstora poți să-l duci”.

RADIAN: Mai lipsește să cîntăm: „A rugînit frunza în vîl”. Nu vezi? Stăm la taclale ca niște pensionari.

COLONELUL: A, să nu uit. Am citit interviul lui Cezar din „Scintela”.

PLUTONIERUL (Întrînd din dreapta): Permiteți să raporteze: din „Contemporanul”.

COLONELUL: În regulă, din „Contemporanul”. Se spune că pregătește marele lui film. Nu-ș ce coproducție.

PLUTONIERUL: Permiteți, italo-franco-română.

COLONELUL: Despre Traian sau așa ceva.

PLUTONIERUL: Dacă-mi permiteți, despre primul război cu dacii. 101 era noastră.

COLONELUL: E-n regulă, ce voiați să-mi spui?

PLUTONIERUL: Șoferul face pe nebunul. Ba a fost de față, ba dormea la ora accidentului, ba știe tot, ba nu știe nimic. Mare lepră Miftode ăsta!

RADIAN: Despre ce-l vorba?

PLUTONIERUL: Să trăiți, tovarășe director, vrem să aflăm cine a fost la volan.

RADIAN: Și de ce nu mă întrebați pe mine?

PLUTONIERUL: N-am vrut să vă deranjăm.

RADIAN: Da' voi v-ați deranjat la cîinci dimineața?

PLUTONIERUL: Asta-i meseria... Miftode conducea, nu?

RADIAN: Nici pomeneală. Eu.

COLONELUL: Cum?

PLUTONIERUL: Dumneavoastră?!? (Sec). Actele, ați omorit un om.

RADIAN: Așa a fost să fie.

COLONELUL: Păi... păi de ce? Curba e ușor de luat, totu-i simplu, nu înțeleg cum...

RADIAN: Mi-ați dat carnetul după ochi. Examinatorul m-a întrebât dacă pămîntul se învîrte. S-a învîrțit și acum am ieșit din curbă.

PLUTONIERUL: Apoi, tovarășe director, îmi permit să vă spun că dacă dădeați examenul cu mine, vă arătam eu cum se

învîrte pămîntul. În sens giratoriu! ... Ac-teie vâ rog.

RADIAN: Roştim. (I le dă).

MIFTODE (Intrase iară să fie auzit): Ce mama dracului faceţi aici? Bă, sticlete şei, nu se aude.

PLUTONIERUL (Încrămenit): Cu... cu mine vorbeşti?

MIFTODE: Cu tine, măi figură. Cît fac doi şi cu doi?

PLUTONIERUL: Doi şi cu doi fac ultraj în timpul serviciului. Patru. Patru luni-buletinul. Hai!

MIFTODE: Da' ce, ştii să citeşti în el? Ai auzit de Gutenberg?

PLUTONIERUL: 1448, Biblia cu 42 de rin-duri. Da' tu ai auzit de Viad Ţepeş?

MIFTODE: Că ce?

PLUTONIERUL: Că te trag în țeapă cu manivela dacă nu te astimperi. Treci la locul tău!

MIFTODE: Aici e locul meu. De douăzeci de ani. Lîngă tovarăşul Radian.

PLUTONIERUL: Tovarăşul Radian vine cu noi.

MIFTODE: Tovarăşul Radian e bolnav. E grav bolnav. Are halucinații, vorbeşte prin somn. Alurează. Nu cumva v-o fi spus că el era la volan?!

PLUTONIERUL: A şi predat carnetul.

MIFTODE: Bravo, mă sticlete-şef, mi-ne-poimîne te angajează la INTERPOL, să-i prinzi pe ăla cu... cu...

PLUTONIERUL: Heroină.

MIFTODE: Nu, cu drăcia aialtă... Cum îi zice? Pe A.Se.

PLUTONIERUL: L.S.D. PAS-ul e acid para-amino-salicilic. Anti TBC.

MIFTODE: Ai citit anunţul din „România liberă”? E liber un post de lector la Sor-bona, bă excepţie! Parles vous français? (Pronunţă cum se scrie).

PLUTONIERUL: Oui, naturellement, je parle un peu.

MIFTODE (Făcîndu-şi cruce): Doamne, Dumnezeuule, că mare-î grădina ta!

PLUTONIERUL: Să vii mîine după buletin. Camera 16.

MIFTODE: Ba află că vin cu tine. Acum. PLUTONIERUL: Ai să vii cînd o să te chem.

MIFTODE: Cheamă-mă. (Cîntă). Cheamă-măăăă...

PLUTONIERUL: Ce te tot strîmblă așa, mă, te-ai scrîntit? Eşti beat?

MIFTODE: Puişorule, eu eram la volan. Am văzut o damă mortală pe stînga şi mi-am pierdut controlul. N-aţi carnetul. E

bun de borş dacă-i pui un fir de sărîcică. (I-l dă). Fine del primo tempo.

PLUTONIERUL: Tovarăşe colonel, permi-teţi să raportez că nu mai înţeleg nimic. COLONELUL: Dumneata (către Mona) de ce taci?

MONA: Ce să spun? Că-i o dimineaţă frumoasă şi cîntă greierii?

PLUTONIERUL: Tovarăşa e cu sora care... (se apleacă şi şuşoteşte la urechea colo-nelului).

COLONELUL: Iartă-mă, domnişoară, o să stăm de vorbă mai tîrziu.

MIFTODE (Cîntă): Cu-ru-cu-cuuuuuul...

PLUTONIERUL: Nu ți-e ruşine?

MIFTODE: De-acum, mi-e tot una. Omor prin imprudenţă, doi-trei ani la pîrnaie, mai vine o graţiare, mai vine o reducere... Aşa că, scumpule, e unicul meu prilej să te string de nas. (Îi răsuceşte nasul). Ha, de cînd aşteptam!

RADIAN: Miftode, termină!

MIFTODE (Posac): Apoi... Am cam ter-minat-o.

RADIAN: Am spus s-o termini cu prosti-tutele. La ora aceea dormea!

MIFTODE: Pe naiba, mi-a împrumutat nea Cezar „Taurus”-ul ca să-i aduc o damă mortală de la Brăila. Dom'le, geme oraşul ăla de dame mortale, pe cînstea mea!

RADIAN: Nu-l luaţi în seamă. (Către co-lonel). Mînte.

MIFTODE (Brusc, serios): Ții mînte, nene Radian, cînd am făcut noi amîndoi primul drum? Să tot fie vreo 25 de ani, așa-i? Cu Willisul ăla prăpădit... Am plecat s-aducem o păpuşă de strung de la Arad. Așa a început uzina „Oțelul”, cu un strung manual adus într-un „Willis” fără par-briz. Acum, cînd exportăm strunguri, ni-meni nu-şi mai amînteşte de maşina aia fără parbriz şi cu cauciucurile cîrplite... Nene Radian, hai să te duc acasă. Poate-i ultimul nostru drum.

RADIAN: Tu ai să te duci acasă. Singur.

MIFTODE: Imposibil, nene, sînt primul cetăţean din România care a strîns de nas un miliţian în timpul serviciului.

PLUTONIERUL: Şi ultimul.

MIFTODE: Rămîne de văzut. Am un fe-cior, tot şofer îl fac.

PLUTONIERUL: Hai, treci şi scrie decla-raţia.

MIFTODE: Cu foarte mare plăcere, sti-mate tovarăşe academician. (Cei doi se retrag).

RADIAN: Îmi pare rău. Eu eram la volan.

COLONELUL: Precis?

RADIAN: Ştii c-arunc vorbele-n vînt?

MONA: Aș vrea să plec. Am un necaz în familie și...

COLONELUL: În regulă, sînteți liberă. Dar pînă la tramvai sînt doi kilometri. Vă ducem noi. Acuși se luminează.

RADIAN: Totu-i clar.

COLONELUL: Nimic nu-i clar.

RADIAN: Am ucis un om.

COLONELUL: Ai ucis mai mulți. Fasciști, în Tatra. Ce, crezi că ți-ai găsit omul care să te vîre în pușcărie fără să verifice ultimul amănunt.

PLUTONIERUL (Strigînd): Tovarășe Colonel, vă trec și pe dumneavoastră în procesul-verbal?

COLONELUL: Nu. Nu-s în timpul serviciului.

PLUTONIERUL: Am înțeles.

COLONELUL: Mda... Care va să zică, avem prea mulți vinovați! (Brusc) Radian, nu ți-e rușine?

RADIAN: Mie? De ce? Știu ce-i aia închisoare. Am rezistat cîndva și la H.

COLONELUL: Fiindcă ai crezut în ceva.

RADIAN: Și acum cred.

COLONELUL: În ce, în aventurile lui iecioru-lău?

RADIAN: În talentul lui. Și-n filmul acela.

COLONELUL: Lumea nu-ncepe și nu se termină cu-n film.

RADIAN: Lumea nu-ncepe și nu se sfîrșește cu noi!

COLONELUL: Altul în locul tău m-ar fi rugat să închid ochii. Să fabric un proces-verbal prin care să se constate o defecțiune la direcție ori o explozie de cauciuc. De ce nu încerci? Ar fi simplu: nu te-aș putea refuza. Pe oricine, dar pe tine nu,

RADIAN: De cîți ani mă cunoști?

COLONELUL: În regulă, știu ce vrei să spui. Oricum, s-ar cuveni să-ți mulțumesc.

RADIAN: Fiindcă nu te-am rugat să...

COLONELUL: Și pentru asta. Dar în primul rînd pentru faptul că mi-ai dat o certitudine. Măntrebam uneori dacă noi, generația de atunci, mai sîntem capabili de marile sacrificii. Sîntem. Ne-a rămas în inimă și-n singe. E marea noastră zestre, ferecată adînc, cu șapte lacăte. Dar la lada cu zestre se umblă la zile mari, nu-i așa Radiane? Dacă-o transformăm în penar, se banalizează pînă la ridicol... Plutonier!

PLUTONIERUL: Ordonati!

COLONELUL: Gata procesul-verbal?

PLUTONIERUL: Acu' l-a semnat. Recunoaște tot.

COLONELUL: E-n regulă, rupe-l,

PLUTONIERUL: Ordonati?

COLONELUL: Rupe-l.

PLUTONIERUL: (Nedumerit) Am înțeles.

COLONELUL: Să se ia amprente de pe volan și de pe tabloul de bord.

PLUTONIERUL: Înțeles.

COLONELUL: Să se verifice orele la care Radian și Miftode au plecat de acasă.

PLUTONIERUL: 'Teles.

(zgomot de sosire automobil; o portieră este izbită, apoi intră în scenă Ioana).

IOANA: Tovarășe colonel, raportează că a intrat în pămînt, Mașina e abandonată la vreun kilometru de aici, dar Cezar Radian a dispărut. (Cu ciudă naivă) Și măcar dacă-i ceream numărul de telefon!

PLUTONIERUL: (Cu subînțeles): Hm.

COLONELUL: În regulă, ocupă-te de amprente de pe volan.

IOANA: Am înțeles. (Iese).

MIFTODE: Care va să zică, eu sînt liber?

COLONELUL: Liber.

PLUTONIERUL: O clipă, numai o clipă. Ești primul șofer din România care a răscuit nasul unui milițian în timpul serviciului.

MIFTODE: Păi, dacă m-ați fi arestat, nu mai conta.

PLUTONIERUL: Nu te-am arestat. (Jubilînd). Și contează!

MONA: Iertați-mă, dar am pierdut firul. Cine pe cine a ucis?

COLONELUL: Știi foarte bine.

MONA: Și?

COLONELUL: O să-l găsim. O să-l găsim și-n gaură de șarpe. Miftode! Anunță toate posturile.

BĂTRINUL: (Intră cu o luminare): Bună dimineața. M-am gîndit să aduc o luminare. Așa e creștinește. (Confidențial, către colonel) Căutați pe cineva? E acolo, după zid (rinjește). Dar miliția poporului nu mulțumește maselor care-o sprijină?

MONA: Cezar! Hai, nu se aude?

CEZAR: (Mut, iese din umbra zidului).

MONA: De ce taci? Ai uitat replica? Hei, suileur, Cezar Radian a uitat replica. Hai, Romeo! (Ii șoptește): „Nu, mințile-mi pierdute îmi poruncesc din contră, să nu mă ascund...”.

CEZAR: "...Afară numai dacă din marea fără fund/A suferinței mele, s-o ridica deodată/O ceață de suspine și m-o înveli...”.

RADIAN: Cezar!

CEZAR: De acolo (arată spre ungherul în care a stat) s-a auzit tot. Tată, iecioru-lău

e laș, dar nu și secătură. Iartă-l, tată! (Îl îmbrățișează).

PLUTONIERUL: Actele vă rog.

CEZAR: În haină.

PLUTONIERUL: Și haina?

CEZAR: În măr.

BĂTRINUL: (cu lumina în mână, dă să treacă prin spărtura din zid).

COLONELUL: Alo! Dumneata ne-ai telefonat?

BĂTRINUL: Eu.

COLONELUL: Vechea meserie?

BĂTRINUL: Da...

COLONELUL: Pensia... Pensia merge?

BĂTRINUL: De ce să nu meargă?

COLONELUL: Și iaurtul? Mai măninci iaurt?

BĂTRINUL: Da de unde, am colită.

COLONELUL: Bun, e-n regulă, du-te și-ți aprinde lumina.

BĂTRINUL (intră prin spărtura din zid).

MIFTODE (Către Plutonier): Apoi, tovarăse locotenent, eu am cam plecat. Azi am zi grea.

PLUTONIERUL: Știi cumva cit fac doi și cu doi?

MIFTODE: Ultra în timpul serviciului? Patru luni. Dar n-aveți dumneavoastră înima aia.

PLUTONIERUL: Crezi? Poate n-am nasul ăla, ce zici? Să-ți fac actele?

MIFTODE: Tovarășe locotenent, am un copil...

PLUTONIERUL: Și-l faci șofer, nu?

MIFTODE: Am glumit, pe cuvânt c-am glumit. Miștian îl fac, așa bine să am eu!

PLUTONIERUL: Da? Bun, atunci alege: ori îți dresesz proces-verbal de injurii, ori faci jumătate de oră de instrucție.

MIFTODE: La șase dimineața cred că s-ar potrivi mai bine ceva mișcare.

PLUTONIERUL: (Către ceilalți): Ați fost martori. De bună voie și nesilit de nimeni.

(Către Miftode) Drept! Pină pe alinamentul piriului cu sălcii, pas alergător înainte... marș! Culcat! Drept! Culcat! Drept! Pas alergător! (Cei doi dispar prin fundul scenei).

COLONELUL: (Sesizând că Mona și Cezar ar dori să rămână singuri, îl ia pe Radian de braț și se retrag amândoi).

MONA: Nu te amări, o să-ți trimit țigări. Și-o pilă ascunsă într-un keck.

CEZAR: (Nu înțelege) Pila?

MONA: Una din aia autentică, pentru lăiat gratii. Și să nu-ți faci scară din

cerșafuri, că-s spălate cu „Perlan” și se taie.

CEZAR: Mona, în noaptea asta eu am împrumutat vorbele unor personaje. Iar tu, suftetul.

MONA: M-ai cunoscut?

CEZAR: Te-am recunoscut: ești Vitoria.

MONA: Poate. (Pauză) Vrei să te aștept?

CEZAR: Să mă aștept?

MONA: Voi îmbrăca hainele ei. Pantofii ei. Bijuteriile ei. Doar erau și ale mele.

CEZAR: Și o să uit?

MONA: Oare se cuvine să uiți?

CEZAR: Mona, eu...

MONA: Tu ești un băiat de treabă care s-a jucat de-a viața după un scenariu prost, făcut din colaje roz.

CEZAR (Sincer îndurerat): Asta nu trebula s-o spui.

MONA (Ridicînd din umeri): Spun ce vreau.

CEZAR (Amenințător): Spui de vrei? (Ridică tonul — e ultima soluție) Da' cine te crezi? Și cu ce drept te amesteci în viața mea? Nu te cunosc. Nu știu cine ești. Nu știu de ce te rabd. Ia mai du-te dracului!

MONA: (Alb) Atenție la crescendo, e marea ta scenă, n-ai voie s-o ratezi!

CEZAR: Crescendo? Poștim crescendo! (Țipat) M-ai terorizat o noapte întreagă, m-ai întors pe o parte și pe cealaltă ca pe hoții de cai! El bine, află că nu-mi pasă nici de soră-la, nici de tine, nici de Jurcă Simion, pensionar C.F.R. carte știe, nici de miliție, nici de tata, nici de dumnezei! Am lumea mea, viața mea, voi sinteți de parte, voi sinteți publicul. Cel care aplaudă.

MONA: Sau fluieră. (Înlînzindu-i un măr) Nu vrei să guști din pomul cunoașterii? Ia-l, e ionatan.

CEZAR (Urlă): Îl bag în măsă de ionatan! (Azuirle mărul în direcția fundalului; izbucnește cunoscutul schelăit de ciine).

MONA: (Pufnind în rîs): Na, că javra ți-a făcut praf scena turbării mielului!

CEZAR: „Te-ai jucat de-a viața după un scenariu prost...” Află domnișoară că Cezar Radian își alege singur scenariile. Și nu joacă în reprezentații de mina șaptea!

MONA: Adevărat. Joacă în filme de prima mână, rolurile ușurele și cu succes de public.

CEZAR (Descumpănit și bănuitor): Asta... asta de unde o mai știi? Ai citit ceva, undeva?

MONA: Femeile au unsprezece simțuri.

CEZAR: Atunci, și soră-la...

MONA: Simțurile soră-mi erau paralizate.

Te vedea, se topea și asta era tot.

CEZAR (Ultimă încercare de a brava): Iar faci pe judecătorul? Te-a trimis U.T.C.-ul ca să-mi completezi fișa de erou? Locul vostru e în sală. Al meu, pe scenă. Amin.

MONA (Matern): Prostule!

CEZAR: Ce-ai spus?

MONA: Prostule! Caraghiosule! Nu vezi că te dai la fund?

CEZAR: Eu să mă... (Brusc, se prăbușește, rezemându-și fruntea de piatra de kilometraj) Dumnezeu, ție nu-ți scapă nimic! Faima lui Cezar Radian trăiește din amintiri, din inerție. Săptămîna trecută, cineva a îndrăznit să pună degetul pe rană, scriind despre „manierismul facil al lui Cezar Radian”, despre actorul care, jucînd la infinit roluri ușurele, nu mai știe să facă și altceva decît pe junele prim îmbrăcat în costum la două rînduri și cu patru șlituri. N-o să crezi, Mona, dar telefonul meu de atunci a amuțit. Toate junele intelectuale care roiau în jurul lui Cezar Radian s-au mistuit, risipindu-se care-nctro precum șobolanii de pe corabă naufragiată.

MONA: De asta aveai nevoie de soră-mea?

CEZAR (După o pauză): Poate de asta am izgonit-o. Ce-ar fi să fie așa? Sînt omul succesului, compătîmirea sau mila mă ucid.

MONA (Aspru): Invențezi.

CEZAR: Poate nu.

MONA: Minți, Cezar! Te-am văzut de atunci cu șapte femei!

CEZAR: Fufe, care citesc „Magazinul”, și „Rebus”-ul și „Moda”. Fufe cu care bravam. Bravam și altii.

MONA: De ce nu i-ai spus? Soră-mea te-ar fi înțeles?

CEZAR: Dar bine, asta voiam: să nu înțeleagă. Să n-o văd ascunzînd zliarele cu cronici acre, să n-o văd ocrotind pe furis faima lui Cezar Radian, să n-o simt minșînd pentru a-mi menaja susceptibilitatea... Tu știi ce înseamnă să deschizi în fiecare dimineață zliarele cu irică? Să răsufli ușurat văzînd că nici azi nu s-a produs catastrofa, c-a! obținut o aminare oarecare, știînd că inevitabilul rămîne inevitabil, că-l destul ca o singură voce să dea tonul și p-ormă...

VOCEA PLUTONIERULUI (De departe): Drepti!... Culcaati!... Pas alergător, maaaaarș!!

CEZAR: De necrezut cum te poate zduce succesul în pragul ratării! Iată, Mona, a sosit scadența: cronicarii au început să

chicotească acru, telefonul tace, regizorii mă evită, iar soră-ta se uită la mine cu privirea aceea blajină și bună și caldă. Încă puțin și-n loc de căldură voi descifra compătîmire, în loc de bunătate, milă. (Tipă) Nu supooort!

MONA: Știu o poveste din „Cartea jun-glei”. Elefanții, cînd își presimt sfîrșitul, se duc să moară departe și singuri.

CEZAR (Stîns): E multă, foarte multă bărbăție în gestul călătoriei către hățișurile neumblate...

MONA: Bărbăția era și-n gestul omului cavernelor atunci cînd crăpa capul unul semen ca să-l fure osul de bivoli.

CEZAR (Țepos): Ai lucrat la S.R.S.C.?

MONA: Lucrez la stanțat capace și tot știu că omenirea de cînd există se străduiește să-ngroape legile junglei. Tu vrei să învii morții?

CEZAR: Să nu vorbim de morți, te rog, Mona!

MONA: Ai dreptate... Tot nu mă obișnuiesc cu gîndul că ea...

CEZAR: Pot să te-nțreb care au fost...

MONA: Urmimele cuvinte? Să nu crezi c-a gingurit romantic „I-am iubit pe Cezar, îl iubesc pe Cezar!”. Nu, scumpule, a murit urît. A murit vomitînd în tăcere, cu privirea goală. Nu se putea citi nimic în ochii ei: nici dragoste și nici ură.

CEZAR: Aș fi vrut să mă urască. Pur și simplu am zvirlit-o în stradă, i-am vorbit ca unei femei de nimic, am insultat-o groaznic, i-am spus cuvinte pe care femeile nu le uită ușor, da, nu le uită.

MONA: De ce să le uit?

CEZAR: Trebuia să le și uit... Cu filmul ăsta încercam imposibilul: era marele meu rol, astupam pe vecie gura circoșailor, redeveneam Cezar Radian... Și atunci, da, numai atunci aș fi căutat-o.

MONA: Cezar, nu minți?

CEZAR: La ce aș mai face-o?

MONA: Ciudat. Luni în șir te-am crezut un fel de dumnezeu strălucitor și bun și drept și cinstit, pe urmă am vrut să teucid oricum, chiar dacă o sfîrșeam și eu tot atunci, după aceea mi s-a făcut milă, iar acum, crede-mă, aș vrea să te sărut.

CEZAR: Nu simți? Am intrat din nou în curbă.

MONA: S-așteptăm. Ți-o spun din nou: vrei s-așteptăm?

CEZAR: Pină cînd?

MONA: Pină cînd ieșim iarăși la drum drept. (Schimbare de ton). Știi ceva? Ecuațiile tale sînt seducătoare, dar au un viciu fundamental: țin seama de o sin-

gură realitate. Cezar Radian. Te-ai întrebat oare ce se va alege din fata aceea alungată? Ce va gândi ea? Cum își va orîndui viața? Cum vor arăta nopțile ei? Ce hotărîri va lua?

CEZAR: Ți-am spus, volam s-o caut. Mai tirziu, cînd eu...

MONA: Eu, eu și iar eu! „Eu, mai tirziu...” Și pînă atunci?

CEZAR: Nu știu. Nu m-am gîndit.

MONA: Nu știi. Nu te-ai gîndit... Crezi că răspunsul ăsta valorează mai mult decît „așa”?... Oricum, Cezar, față de mine, vina ta s-a înjumătățit. Din pricina mea ai intrat în nenorocitul ăsta de zid; dacă vrei, declar la Miliție că ți-am astupat ochii cu palma... Și tot ce mai vrei.

CEZAR: Iarăși cascadori? Ajunge, Mona, Jurcă Simion, pensionar C.F.R., carte știe, va fi strigolul nopților tale. Nu pentru el plătesc, ci pentru ea.

MONA: Cezar!

CEZAR: Da?

MONA: Aș vrea să-ți spun ceva frumos.

CEZAR: Stil și asta?

MONA: Incerc... Dar nu, nu pot... Vecinătatea (arată spre casa cu pereții dărîmați) mă paralizează... Altădată. Din nou, altădată. (Întră MIFTODE, abia trăgîndu-și suflul, și PLUTONIERUL. Pe fața șoferului curg șiroaie de transpirație. Plutonierul e radios).

MIFTODE: (Gîfînd): Am un fecior... Militan îl fac! (Cîntă cucuveaua).

PLUTONIERUL: Ce tot cotcodăcește orăntania aia? (Iese).

MIFTODE: Mamă, sfîntă ce fugăreală! O singură dată am mai alergat în halul ăsta, cînd am parcat în pantă, la casa de ape, și a luat-o mașina la vale. Chestia-i că-n mașină era și-o brunetă mortală, care țipa ca-n durerile facerii (Observă) Ce, v-ați împăcat?

MONA: N-am fost certați.

MIFTODE: Oricum, bine că s-au mai potolit lucrurile.

IOANA (Țipă strident din direcția casei avariate; țîșnește prin spărtura zidului și, disperată, se ascunde în spatele lui Cezar): Ajutor! Ajutooor!

MIFTODE (Inarmîndu-se cu manivela): Ce dracu' s-a mai întîmplat? a înviaț mortul?

(În scenă, alarmați, intră COLONELUL și RADIAN).

IOANA: Acolo... Acolo... Mi-e frică! Aaaaa!

PLUTONIERUL (Iese prin spărtură, ținînd cucuveaua de după cap): Prea cotcodăcea a mort!

IOANA: Nu te apropia! Nu te apropia! Tip!

COLONELUL (Adresîndu-se Ioanei): Cîte decorații ai, tovarășă sergent?

IOANA: Două, to'arșe colonel.

COLONELUL: Lucrezi la „judiciar” și te temi de bufnițe?

MIFTODE: Ba și de șoareci!

PLUTONIERUL: Iar începi?

MIFTODE: Intră la ultraj? Vai de capul meu, am făcut febră musculară. Poftim, tac mormint. Am tăcut.

COLONELUL: Hai, gata, gata, toată lumea la mașini. Ne mai înghesuim un pic, pînă la asfalt o să meargă. (Pauză) Asfalt! La dracu'! Asfalt! (Către Cezar)

Ce-aștepți?

CEZAR: Nu știu. Aștept. Se spune că atunci cînd n-ai ce aștepta, trăiești de pomană.

MONA: Dar bine, omule, iar declami? Replica asta-i prea rotundă ca să-ți aparțină. Shakespeare? Brecht? Eschil?

COLONELUL: Da' de unde, e dintr-o pleasă a unui tinăr... Acu' am văzut-o... Cum îi spune?

PLUTONIERUL: Permiteți să raportez, unul Iacobesc sau așa ceva.

COLONELUL: Bun, e-n regulă, toată lumea în mașini. Direcția patru pereți, tutun, cafele, telefoane și asfalt, înainte marș! Tovarășa Ioana rămîne de planton la cadavru pînă vine ambulanța.

IOANA: Am înțeles!

PLUTONIERUL: Nu ți-e frică?

IOANA: De ce, dac-ai alungat bufnița...

COLONELUL: Gata, gata?

CEZAR: Eu... În care?

COLONELUL: Cu regret, dar în mașina noastră.

(Apare BĂTRÎNUL, cu nelipsita-i pungă) BĂTRINUL: Nu doriți un loz? (Nimeni nu-i dă atenție, mașinile pleacă scena s-a golit).

BĂTRINUL (Adresîndu-se sălii): Poate, dumneavoastră? Nu? Adevărat, noaptea asta n-a ieșit nici unul cîștigător... Prea multă rouă, mă dor toate încheieturile... Și insomniile astea îngrozitoare! Dorm o noapte din cinci. Asta e crucea mea: să nu dorm... Chiar nu doriți un loz? Bun, atunci rămîne pe altă dată... Daaa... Ei, gata, acasă!

CORTINA

DANIELLA CAUREA

Herald

Pe oiștea lunii
mai mor din cînd în cînd
aezii
și stelele-n derivă
scriu arcele ascunse.
De piatra gîndului meu,
ploile blestемate
de la începuturile lumii
se zdrobesc învîrtind
la roțile nopții
și eu, eu alerg
după canarii
înhămați la soare,
alerg desculță
prin ierburile sufocate de lumină,
prin ciulinii desplețiți
pe cărările mute,
prin pădurile zvîcnindu-mi
la tîmple,
alerg după mine
și, pentru mine,
alerg la schimbarea
de stele,

după carul acela îndoliat
la care,
au tras cîndva,
aezii...

Scrisoare

Și eu trec
prin atîtea lucruri,
rotund,
cu glasul zgîriat în cioburi verzi
de lumină
și
fierul rece al digmmei
mă-ncearcă zadarnic
în coapse...
Bărbații
trec pe aici,
molcomiți de-ntuneric
după amintirea caldă
a țărmlui rotit
de sirene.
Pe-orașul cu ochii striviți
de afișe
se abate din cînd în cînd
o lună bolnavă de dragoste
și nu e nimeni, absolut nimeni
să se iubească pe un pat rece de
toamnă.

Mi se scutură aripile
somnului
pe apele albe
ale! solitudinii
și te iubesc,
te iubesc
sub frînghiile ploii
pe care
coboară
cu regularitate
timpul neînvățat
încă cu mine.

Vechi motiv

Zvonuri deșarte,
mîinate de zilnicul soare,
scaldă limba
de praf

și de foc a drumului
spre poarta inițială...
Cu însăși lacrima nerostită
pipăi culcușul lupilor
înnecați de lună
și-n somnul încălțărilor mele
fără de moarte
îmi birui carnea stropită cu spini.
E ceasul când voievodul cel tânăr,
amețit de licoarea prefăcută a
fecioriei,
adoarme pe un
lujer pur de veac
necrestat încă
cu nici o mănăstire.
În zbor vor
trece arcașii
cu fruntea pădurii
pe gene
și-n urmă de tot,
călăreții biciuiți
de os de femeie.
Cu pajii va fi
mai ușor;
ei vor alerga din schit în schit
traversînd
întunericul
pe o punte de aur
să-mpartă tuturor vestea
că fecioarele cetății
s-au îndrăgit de balaur.

Fals preludiu

Amintirea rece de somn cui va zîmbi pe acest prag de noapte?
La poalele larilor și penajilor vin, din cînd în cînd, femei pe zodii:
La porțile veșnice grecii le-așteaptă cu brațe inapte
Și eu, din groapă aceluia anotimp, arunc în cei care-mi surîd, cu rodii.

Vei veni cu tolba grea de carnea viselor hoinare-n Elisee
Călcînd din spaimă în spaimă spre animalul meu peltic.
Îmi vei mai spune poate că sînt cea mai frumoasă femeie,
Sau mort pe tăcerea groasă de calcar nu-mi vei mai spune nimic...

Metamorfoză

Iubito, e o gară cu trenuri ce lungesc pământul în mit.
Simt golul de tăcere pe care luna-l lasă
În cerul de argint, în șoapta de mătășă
A trestiei, în cântecul de greier timid.
În urma ei pe pagini eu mă întind pământ,
Ascunde mîna-n ornic, e-un timp de priveghere
Și nevăzute uliți se rup tîrziu pe vînt,
Miraje îmbătate de ger și de tăcere.
Părul crește arbor într-o stea avară,
Zăpezi să ne ridice mai sus înspre soare
Cînd geamul gol orbește de ninsoare.
Ascultă-n jgheaburi, sloiuri tot mai spre lut coboară.

II

Pînă-n adîncul lumii și-al inimii te lași
Din dreptul unei stele, mai argintat în ore,
Cad fără sprijin norii de pe tăceri sub pași,
Sufletele s-au făcut peste lume sonore.
Undeva în prelungirea noastră e vînt.
Cumplită, depărtarea pământului se-mbaie
În luna mea de-o noapte ce brusc a răsărit
Nebună de speranțe, de vis și de văpaie.

III

Stup greu de faguri rupe tăcerea din păpuși,
Pe munți se înfășoară tot mai stufos în vreme
Aburul verde din brazi care nu-și
Mai redeschide zarea în lespezi și poeme.
Un trup al meu mai tînăr și arcuit în sus
Se prelungeste-albastru spre mîna ce l-a pus
În stei și arde piatra și-o ustură și-o-ncarcă
De sensuri neștiute și de lumină parcă.

NELU IONESCU

IMPAS

DRAMĂ ÎN 2 ACTE

Personajele : CATINCA, ANDU, ION, DOMNU JAN, AUREL

Decorul :

Prolog : biroul unei primării comunale
Tablourile 1 și 3 : camera, la gazdă a Catincăi
Tablourile 2 și 4 : o cameră-bibliotecă, la Andu.

PROLOG

La ridicarea cortinei, în biroul său de la primărie, aplecat peste masa lui de lucru, peste registrele lui, Domnu Jan, singur. Se aude pași apropiindu-se, apoi ciocănituri în ușă.

DOMNU JAN : Curaj, curaj, intră !

ANDU : Bună ziua !

DOMNU JAN : Bună ziua !

ANDU : Vă rog, starea civilă... ?

DOMNU JAN (nu-l lasă să termine) : Aici !
(Cu vioiciune) : Naștere ? Căsătorie ? Deces ?

ANDU : Căsătorie.

DOMNU JAN (cu jovialitate) : Eram sigur !
Domn doctor Miron, nu ?

ANDU (întrucâtva surprins) : Mă cunoașteți ? !

DOMNU JAN : Pe domn doctor Miron îl cunosc chiar și cel care plesnesc de sănătate, ca, de exemplu, subsemnatu. (Ride zgomotos, continuă cu mulțumire de sine) : Și-n afară de asta, (accentuat) mie, domnișoara mi-a spus tot ! Da dînsa unde-l,

domn doctor ? („Dar“-ul fără „r“ este specific pronunției Domnului Jan).

ANDU : Trebuie să vină...

DOMNU JAN (mai mult afirmație decît întrebare) : S-a dus pe la cîmîtir ? !

ANDU (iar surprins) : Da ! Și pe asta o știți ? !

DOMNU JAN (cu mulțumire) : Cum îl cunoaște domnu Jan, nu-i mai cunoaște nimeni. Firile, obiceiurile, istoriile — de la un capăt la altul. Pe domnișoara, o știu din prima ei zi. A crescut sub ochii mei. Eu l-am trecut numele în registrul numărului unu. Și m-am bucurat ! Acum îl trec în al doilea. Și iar mă bucur ! Intr-ați treilea, n-am să l-l mai pot trece eu. Dar tot mă bucur !
ANDU : Mulțumesc, domnule Jan, sinteți foarte...

DOMNU JAN (nu-i obșnuit și n-a spus ce-a spus pentru mulțumiri) : Ei ! (Schimbă vorba) : Acum vorbește cu bunică-sa, Profira. (Admirativ) : Ce femele a mai fost și Profira la vremea ei ! (Alt ton) : Se sfătuiesc amîndouă. Domnișoara îl spune bătrînei că-i fereclă și-au să se pornească împreună pe bocit ca niște muieri proaste ! Să te uii, domn doctor, la ochii domnișoarei cînd o să vină ! Pun gîtul c-or să fie roșii și umilați ! (Iar schimbă tonul) : Domnu Jan le cunoaște necazurile la toți. Veniți lîngă mine, domn doctor, la fereastră : De aici, se vede satul ca din palmă. Am venit în Viișoara în 32. Notar. 22 de ani, armata făcută... Mi-am găsit femeie

de aici, pe Elvira, și aici am rămas. Veneam de la oraș, ca dumneata, și-aveam nume tot de-al nostru, de sclivisit de tirgoveți: „Jan”! În sat, fiindcă eram la primărie, oamenii mi-au spus „domnu Jan”. Și-așa am rămas. (După o pauză): Și comuniștii când au venit, tot „domnu Jan” mi-au spus. Da, luați loc! (Îi trage un scaun aproape).

ANDU: Mulțumesc, domnule Jan.

DOMNU JAN (iar amintiri, care-i plac): Daa, în 32 eram singurul care venise de la oraș. Iar de plecat de-aici, din sat, acolo, nici atita! Nimeni! Doar băieții când le venea rîndul la armată. Da, după aceea, se întorceau repede și degrabă. Și acum, poftim, nu-i zi în care să n-apară chipuri noi!

ANDU (cu glas șovăielnic, de om timid): Efectul industrializării!

DOMNU JAN (meditează o clipă, apoi): Mda, dumneata, ca unul cu școală multă ce ești, înțelegi lucrurile mai bine. Eu... văd că mare parte din oameni nu mai au de lucru aici, la pămînt. Și văd că-și iau tralsta la spinare și se duc la oraș — Se întorc fără ea, dar cu servietă. Se întorc pentru că nu-și pot lăsa de tot gospodăria, că nici acolo nu-i așteaptă gata blocu. Și-atunci, fac naveta. Trei kilometri, pe jos, pînă la haltă, de-acolo un ceas și patruzeci cu trenul. Acum, c-al venit, știi și dumneata drumul! La întors, la fel ca la dus. Pleacă dimineața și vin seara — să se spele, să mănînce, să se odihnească... Cam atita! (Ride): Da, să știi de la mine, domn doctor, ca orice treabă și asta are partea ei de haz: pleacă de aici proștii — că pînă prind altă meserie, acolo, proștii sînt! — și ne vin de la oraș deșteptii. Domni profesori, ingineri, doctori ca mata. Cu alte cuvinte, se face o dreptate: să fie peste tot și de unli și de alții. (Ride Andu, ride și Domnu Jan. Deodată Domnu Jan trece la un ton întrucîtva familiar): Da dumneavoastră, domn doctor, ce-o să faceți? Veniți după domnișoara aici, sau ne-o luați de tot?

ANDU: Nu știu, domnule Jan. Am locu înă în oraș și m-am născut ca și dumneata... „cu caldarimul sub picioare”. Uneori, mă bate gîndul să mă rup de tot și s-o iau de la început...

DOMNU JAN (grav): Incepi să urăști locul, nu-i așa? Știi, știu...! Sînt un bătrîn nebun și palavragiu! Mi-a murit nevasta, cu mîna mea am trecut-o aici, în registrul trei... și-acasă n-am cu cine schimba o vorbă. Cît era ea, nu-mi dădeau prin mîni gînduri de felul ăstuia. Acum, mai ales

noaptea, n-am somn și mă prind judecîndu-mă: „Se mișcă lumea, domnu Jan, și dumneata, într-o întreagă viață n-ai făcut decît un singur drum, pînă la Vișoara! Mîine, poimîine, mai faci unul și gata!” (Alt ton): Dumneavoastră aveți nuntă și eu bat cîmpli...

ANDU: Cum o vrea și ea. Cununia a ținut s-o facem aici...

DOMNU JAN: Pentru că aici o cunosc oamenii! Da ea trage la oraș! Parcă n-ar putea să stea aici, să nu-și omoare viața pe tren. Vrea să arate ce-i poate osul! Să se răzbune, s-ajungă cît mai sus! Eu o înțeleg (Deodată intim): Poate domnișoara nu-ți-a spus, domn doctor... Da, da, cum o știu eu că este, nu ți-a spus! Da-i bine să știi: de speriat, ce greu au mai dus-o! O babă să crească doi copii! Dintre care unul de țiță. Și nici tu pămînt, nici tu vite, războiul abia terminat... (Așteaptă un răspuns care nu mai vine). Vrezi, am avut dreptate, nu ți-a spus! Mîndră, plesnește pielea pe ea! Bunică-sa Profira din cap pînă în picioare! (Deodată aspru, aproape poruncitor): Să te porți bine cu ea, domn doctor!

ANDU (se ridică, se duce pînă la ușă, o deschide, o reînchide, se întoarce, se reasează; cu nerăbdare): Intirzie! Inexplicabil de mult! (Își ascunde neliniștea, punînd o întrebare oarecare): Domnule Jan, cam cîți ca de-al de noi vă vin pe zi?

DOMNU JAN: De, cînd mă năpădesc, cînd nu vin de loc. Da, dacă fac mijlocul tot sînt vreo trei-patru perechi pe săptămînă. Sînt și săptămîni cînd nu calcă unul pe aici. Vara cînd începe lucrul la cîmp, sau în timpul posturilor, n-am de furcă decît cu născuții și cu morții. Că ăștia nu țin seama nici de posturi, nici de sezon.

ANDU (nu se mai ascunde, răbufnește): De ce-o fi întîrziind atita?!

DOMNU JAN (chicotește): V-ați pierdut răbdarea. Nu trebuie! Acuși o vedeți întîrînd! (Își urmărește gîndurile lui): După ce-am venit în sat, am vrut să scriu o carte despre ei. Așa un fel de roman al vișorenilor. Nu l-am scris. Nevastă-mea era bibliotecară și-aducea mereu cărți acasă. Gata scrise! Asta descurajează. Cînd vezi că sînt alitea, nu? (Face o pauză). După ce-a murit, nu mi-a mai adus nimeni cărți. Da nici eu nu m-am apucat s-o scriu pe-a mea, adica a lor... Nu fiindcă n-aș mai fi vrut... A început lumea să se miște domn doctor! Atît de mult, că nu mai poți ține nici o socoteală. Nici măcar a vișorenilor. Aud că peste tot i-așa. Așa-i, domn doctor? ANDU (tresare, nu era atent): Ce-ați spus?

DOMNU JAN (izbucneste în râs): Vine ea, nu vă temeți! (Mucalit-rural): Care-i ala care să nu vie pentru registru al doilea? ANDU: Firește, aveți dreptate domnule Jan. (L-a aprobat, râde și el, însă fără prea multă convingere).

DOMNU JAN (se lasă din nou furat de gândurile lui, bucuros inconștient că, în sfârșit, a pus mâna pe un interlocutor): Mdaa, de la război încoace, se mișcă mult lumea! Înainte, omul murea tot acolo unde se năștea. În aceeași casă, ba chiar în aceeași cameră. Se schimbau doar lavita și tolu de sub el. (Face o pauză, mai meditează, apoi reia): Intr-o iarnă... de mult... am pus registrele, primul și ultimul, alături. Și să știți de la mine, domn doctor, între partida „nasteri” și partida „decese”, — nu-i mare deosebire. Doar timpul, data. Incolo, aceiași nume, aceeași oameni... (Are un râs scurt): Miine, noimîne, mor și eu și rămîne Vișoara fără istorie scrisă. Doar cu registrele! Numai că pretul, domn doctor, nu-l cînd se naște omul. Și nici cînd moare. Pretul îl face timpul dintre una și alta! Și pentru asta, iaca, eu n-am avut în registre rubrică. (Iar se întrerupe, iar meditează, iar reia mucalit): Tare as vrea să știu... de multe ori m-am gîndit după ce-am să fac cel de-al doilea drum al meu... oare cine o să mă treacă și pe mine în ultimul registru? (Chicotește. Andu s-a sculat, se îndreaptă spre ușă. Domnu Jan nu mai râde): Hei, domn doctor, încotro? Mă lași să vorbesc singur?!

ANDU (a deschis ușa; tranșant): Cimitirul încolo-?

DOMNU JAN: Incolo. Da de ce atîta nerăbdare? Doamne iartă-mă, parcă vă e frică!

ANDU: Vrei s-o știți și pe asta, domnule Jan?

DOMNU JAN: Păi...!

ANDU (rîzînd scurt): Pentru... „Istoria Vișorenilor”! Atunci, hai cu mine, domnu Jan! Îți explic pe drum.

DOMNU JAN (luat prin surprindere, ezită o clipă, apoi se hotărăște): Numai să încul registrele în saltar!

Lucru pe care Domnu Jan îl și face. După aceea, pleacă amîndoi.

Cortina

Actul întâi

TABLOUL I

Intineric. Vocea lui Andu, mormăind neînteligibil cuvînte. Catinca aprinde o veloză.

Sînt amîndoi în pat. În camera Catincăi. Ea îl zgîlție, țipă la el.

CATINCA: Domnule, să-ți fie rușine! Tu, Săndăluță, ești cel mai mare măgar dintre cei care au stat într-un pat cu mine! Te întorci cu spatele, adormi și mai începi să-mi și bolborosești prin somn! Hai, deșteptarea!

ANDU (între somn și realitate): Iartă-mă, Mia, știți, că-s în deficit cu somnul!

CATINCA (explodează): „Mia”?! Care „Mia”?! Ești într-o doagă, bălețe? (Tipă imperativ): Catinca! (Răspicat și cu mîndrie): Eu sînt Catinca! O știu fără să mă ulti în vreo oglîndă sau niscaiva acte. Dacă nu mă crezi pe cuvînt, trezește-te și convinge-te personal! Hai, deschide ochii! Și închide gura, face gafe prea mari pentru nivelul ei intelectual!

ANDU (tot mormăit, tot mai mult din somn): Bine, bine, Mișor, încă cinci minute și mă scol.

CATINCA (explozie mai puternică): „Mișor” (Torent): Dacă pun mîna vreodată pe oala asta, o tund numărul zero, înainte de a apuca să scoată măcar un behăit! Lămurit? Să mă tie mînte! (Tipînd): Pricepe, îți vorbește Catinca! Catinca, nu...

ANDU (în sfârșit s-a trezit): Catinca! Bine-înțeles! Catinca, cu vocabularul ei... „dis-tins”!

CATINCA: Mă iei peste picior! Bine...

ANDU: Ce te-ai enervat așa? Sau... a fost o criză de gelozie?

CATINCA: „Gelozie”! La mine! Săndăluță — suflet rătăcitor — te pricepi la femei mai mult de-o grămadă!

ANDU (își aprinde o țigară): În definitiv — mie — ai putea să-mi dezvălui secretul! Din ce dicționar de... aleasă cultură îți scoți tu amabilitățile?

CATINCA: M-a „stîlat” orașul tău, Săndăluță!

ANDU (neatent căscînd): Aha! Teribil de obosit trebuie să mai fi fost dacă, chiar prin somn, nu te-am recunoscut! Cască iar). Ce vrei, zi de zi cite patru ore în tren!

CATINCA: Gingașule!

ANDU: Mde, cine poate fi ca tine? (Cu ironie): „Piramida forță și curaj”

CATINCA: Mai bine așa decît... (Îl imită cu glas leșinat): „Zi de zi, cite patru ore în tren! Ce vrei?!” (Revine la tonul ei belicos): Nu se cade pentru o fată... „de familie”, ca mine, să spună ce gîndește despre rezistența multor reprezentanți ai sexului „tare” altfel — ție — și-aș destăinui-o! Ei, și-acum ce te ulți? Așa faceți toți cînd vi se închide gura: vă ultiți și vă hliziți!

Chipurile sînteți ironici! Nu te mai duce capul să spui nimic, dom-le, așa-i?

ANDU: De aceea îmi plăci, Catinco! Ești... (Nu găsește vorba) Autentică! Ca o sălbăticiune!

CATINCA (surprinsă, moale, cu feminitate, dar păstrîndu-și ironia): „Autentică” l... „Salbăticiune” l... E-te-te, mai ai glas, domnule poet!

ANDU (deodată cu grijă): Să nu scăpăm tre-nul! Cînd s-o fi făcut cinci?!

CATINCA: Care cinci? E nouă jumătate. Seara!

ANDU (răsufală ușurat, se întinde, cască): Aaa, grozav! Grozav! Eu unul pină miine nu mai cobor din pat.

Se aud bătăi în ușă.

ANDU (neplăcut surprins): Bate cineva!

CATINCA (șoptit, imperativ): Taci, aud și singură! (Tare): Cine-i?

AUREL („de afară”): Eu!

CATINCA (lui Andu, șoptit): Imbracă-te!

(Lui Aurel, tare): O clipă! (Lui Andu, șoptit — jocul se repetă în continuare, în funcție de cel căruia se adresează) Rapid!

ANDU (șoptit): Da cine-i?

CATINCA: Lasă, acum, trageți pantalonii mai repede!

AUREL: Dacă nu deschizi, al dracului să fiu de nu sparg ușa!

CATINCA (semî tipăt): Isprăvește mă, c-au vecinii! (Aruncă o cuvertură pe pat).

(Se răstește și la Andu, dar pe șoptite): Și tu! Încă n-ai terminat? Te imbraci ca o babă!

ANDU: Șireturile și gata! Da cine-i?

CATINCA: Nu te teme, băiețel, ești cu mine! Gata?

ANDU: Gata!

În ușă se aud alte bătăi.

CATINCA: Ce fel de „gata”? Aștia mi-lăși mie? Tu n-ai făcut armata? (Îi ridică ciorapii de undeva, de la marginea patului, îi întinde. Andu vrea să-și scoată pantofii, ea îl apostrofează): Lasă acum, băgă-i în buzunar! Să deschid odată.

În sfîrșit deschide ușa. Năvălește Aurel,

CATINCA: Ce-i cu tine, mă?

AUREL: Cine-i „tovarășu”?

ANDU (politicos, vrea să se prezinte): Îmi permiteți...

CATINCA: Lasă, Andule, nu-i cazul (Lui Aurel): Ce te privește? Un prieten.

AUREL: „Un „prieten”! Un „prieten” după care — cînd ți-a intrat în casă — zăvorăști ușa! Zii ca la noi, nu te prosti, ibovnic! Sau ca aici, la oraș, „amant”! Te-ai stricat, fa!

CATINCA: Ascultă, Aurele, ai venit să-mi ții o predică? Crezi că de vorbe duc înapoi?

AUREL (răspicat): Eu una și bună știu: nu vreau să se spună despre soră-mea că e o curvă!

CATINCA (după o tăcere, cu gîtul uscat): Trebuie să înțeleg, băiete, că ți-e rușine cu mine?

AUREL (regretă vorbele spuse; cu ton moale, fiindcă de fapt el nu este, ci doar o face pe bălăiosul): Nu, Catinco-surioară, nu! Tot ce fac și tot ce spun, nu-l decît din grijă! Din dragoste pentru tine. O știi prea bine!

CATINCA (atacă): Din grijă? Dacă aveai grijă, nu acum, Aurelule, trebuia să fi lingă mine! Nu acum cînd așa mi-a intrat în pat cu voia mea! Cu dorința mea! Trebuia să fi ai atunci cînd nu știam să mă apăr singură! Cînd am fost trasă de păr, lovită, trîntită, cu miinile răsucite! Atunci să-mi fi purtat de grijă... „frățioare”!

AUREL: Am fost la el, te-a cerut de nevastă, de ce n-ai vrut?

CATINCA: M-a cerut fiindcă al făcut-o tu pe nebunul! Pentru cuțitul tău cu care te lauzi — „din lamă de coasă” — a făcut-o, Aurelule, nu pentru mine!

AUREL: Ești proastă rău, Catinco! Și-a dat seama că om frumos ca tine nu mai găsește el, de aia!

CATINCA: „Om frumos”! (Cu sincer năduf): Lua-o-ar naiba de frumusețe, numai ponoase am avut de pe urma ei! (Disprețuitoare). „Și-a dat seama” — spui? Dă-i Doamne românului mințea cea de pe urmă! Numai că mie, nu știu la ce-mi mai folosește.

AUREL: A venit, săracu’, iar la mine!

CATINCA (o clipă surprinsă, își revine, reia tot pe ton batjocuritor): Aaa, de aceea te-ai înfilnat! Ți-a plătit o țuică și te-a uns ambasador! Cirpe mai sînteți, mă! Ah, să fi fost eu bărbat!

AUREL: Ce-ai dacă-am băut o țuică imprevună?

CATINCA: Nimic! (Izbucnește): Pentru nenorocita lui de țuică ai venit s-o faci tu pe principalul și pe soră-ta... Halal, frate-miu, halal!

AUREL (aproape tipă): Vreau să te știu la casa ta! Sau așa e mai bine! Intr-o noapte cu unul, în alta cu... (Nu isprăvește, Catinca îl pămăiește). Păi, dacă dai tu Catinco.

ANDU (imperativ): Domnule!

AUREL (un moment uluit de îndrăzneala lui Andu, își revine, reacționează): Ce te bagi mă, mazărice?

ANDU (emoționat, repetă singurul cuvînt care-i vine pe buze): Domnule!

AUREL: Ce „domnule”, mă?! Na să mă
îli minte!

Îl lovește. Catinca țipă. Andu se prăbu-
șește în nesimțire. Aurel izbucnește în
râs.

CATINCA: Nu ride, Aurele! E singurul
bărbat cu care aș fi vrut... (Țipă): Am și
eu dreptul să alerg după un „om frumos”,
nu? Le-ai purtat ca un țărănoi prost! În-
tr-o zi... el... poate... (Altă izbucnire):
Dar care ar fi ăla s-o mai faci după ce
și frate-miu țipă în gura mare că... (Cu
bruschete trece la alte sentimente): Da ce
ai?

AUREL: Palma ta! M-a bufnit singele pe
nas. Acu, lasă-l pe el, că tot doarme,
fă-mi mie ceva!

CATINCA: Doi bărbați și amindoi... Ce
să-ți fac? Așează-te pe un scaun, lasă-ți
capul pe spate, ridică o mină în sus și
stai liniștit. Așa!

AUREL (după un răstimp de tăcere): Va-
săzică, îl iubești!

CATINCA: I se poate întâmpla și Catin-
căi, nu?

AUREL (după o altă tăcere, cu multă căi-
dură): Să nu fii supărată pe mine! Am
băut o ținică cu ăla, da eu am plătit-o.

CATINCA: Peste toate, mai ești și fraer!
AUREL: Am rămas în sat, Catinco. Și-a-
colo, toți te întrebă: „Ce mai face, mă,
soră-ta, pe la oraș? S-a măritat?” „Tu vii,
pleci, ai funcție, te-ai instrăinat — nu mai
îndrăznesc să te întreb!” El e cel de ca-
re spuneai?

CATINCA: Da.

AUREL (după o scurtă pauză, și-a învins
o ezitare): Și tu chiar nu știi că ochela-
ristul ăsta leșinat are un copil?

CATINCA (tăios): Te-ai interesat! Imi
îli urma! Ba da. Și?

AUREL: Te-ai gândit bine?

CATINCA (iritată, dar cu convingere și
cu stăpânire): Dacă accepți să te căsăto-
rești cu un om, înseamnă că-i accepți și
rudele. Iar puștiul, nu-i nimic alceva de-
cât o rudă a doctorului. Cum tu ești o rudă
a mea. (Alt ton): Aurelule, uită-te cu a-
tenție la soră-ta! Am destui ani ca să
nu-mi pot permite luxul să caut unul sin-
gur pe lume: fără mamă, tată, frați, bu-
nici, mătușe, verișori sau copii! N-are
neastă, e destul! Apoi, mie îmi place
doctorul așa supă de oase cum e. Și el,
dea Domnul să nu mă înșel, tocmai acum
moare după mine! Ascultă ce-ți spune
soră-ta, Aurelule, e momentul să dau nă-
vală! Și-n afară de toate, să știi, puștiul

e normal, deștept și chiar simpatic. E
precis al lui Sândăluță. Am să-i fac rapid
o surioară, să aibă cu cine să se joace și
stabilesc cu ei doi, în familia asta nouă,
un echilibru de-o să fie mulțumită și ră-
posată în groapă, Dumnezeu s-o ierte!
Iar dacă Sândăluță se răzgîndește cumva și
dă înapoi, am să-i răsucesc urechile și
nasul, de n-o să se mai uite la el nici
babele de la azil!

AUREL (rîzînd): De ce să se răzgîndeas-
că? Care-i ăla, să-i dea mina să se răz-
gîndească? Ești frumoasă și înțeleaptă,
Catinco... (Deodată, cu furie): Numai că
nu se vede! Umbli cu pantalonii, iarna și
cu cojoc...

CATINCA: Ce vrei, trenul, naveta...

AUREL: Și tot trenul îi vinovat că-i re-
pezi ca pe niște animale?

(N-așteaptă răspunsul; cu îndârjire): Să
se răzgîndească numai, în el chiar bag
cuțitul!

CATINCA (îl tratează ca pe un copil ma-
re): Hai, hai, potolește-te!

AUREL (trece surprinzător de repede la
alte gânduri, alte sentimente, alt ton al
vocii): Dacă ajungeți la nuntă, aș vrea
să fie la noi, în sat!

CATINCA (aproape șoptit): Și cu!

AUREL (deodată speriat): Taci, c-a făcut
ochi!

CATINCA: Ești treaz de mult, Andule?
(Andu nu răspunde). Tu nu poți răspunde
cînd te întreabă omul?

ANDU: Ochelarii..

CATINCA: Uite-i aici! Și-acum? Acum
de ce nu răspunzi?

AUREL (ride — cu mina la nas — ca să-și
mascheze pretextul): Gata, s-a oprit!
De-acum, pot să-mi văd de drum. (Se în-
dreaptă spre ușă, șovăie, simte c-ar mai
trebui făcut ceva. Se întoarce spre
Andu). Să ne vedem cu bine, domnule
doctor! Și n-o pune și dumneata la îni-
mă. Știi cum îi omul la minie. (Ride for-
țat). Să vă găsesc cu bine! (Iese).

CATINCA: Mai ai de gînd să taci mult?
(Andu tot nu răspunde și firea categorică
a Catinicăi n-o lasă să rabde o situație
echivocă. Sparge tăcerea, dar fără să ridi-
ce tonul. Aproape șoptește, însă cu inten-
sitate): Eu, de dezbrăcat în fața altuia,
mă dezbrac. Dar de plîns, niciodată. Asta
o fac numai singură. Și-acum, valea băiete!
(Izbucnește puternic — strigăt): Că nu
mă mai pot ține prea mult!

CORTINA

TABLOUL 2

Acasă la Andu. În scenă, doar el singur, așezat la un birou de model vechi, supraaglomerat cu cărți închise și deschise. Concentrat, absent, corectează un manuscris.

Zgomotul unui automobil care se apropie, se oprește. Apoi pași și citeva bătăi în ușă. Dar Andu, pur și simplu, n-a auzit nimic. Își recitește bolborosit frazele, mai modifică cu un creion cite ceva pe text, și n-aude bătăile în ușă nici a doua oară, când, după o tăcere — așteptare, revin.

Ușa se deschide încet și, în cadrul ei, apare Ion. Andu tot nu sesizează. Cu o șovăială evidentă și uitînd să închidă ușa în urma lui, Ion face un pas, doi, în cameră, apoi se oprește. Fascinat, îl privește pe Andu — furat de munca lui.

Ion este de aceeași vîrstă cu Andu, dar pare mai maturizat decît el. Iar în privința îmbrăcămînții — prin croiala modernă și eleganța ei — opus extrem modestiei și neglijenței lui Andu.

Au trecut citeva momente de tăcere. Cu lucrarea lui, Andu a ajuns probabil la un final, fiindcă ridică tonul, bolboroseala lui devine inteligibilă și, cu fiecare vorbă citită în plus, se înalță de pe scaun. Desigur, privirea o are pe hîrtia din mină. Citește ușor declamator, oricum fără sinceritate:

ANDU: Cum ai trecut de „Fetișo”! și-ai ajuns la „Domnișoară!”, fie să pășești mai departe la „Doamnă-Soție!”... (Rela cu ironie): „Doamnă-Soție!” (Continuă): Apoi... Aici merge o virgulă! (O pune, reia): Apoi, după firescul frumos al lucrurilor, la „Mamă”, „Bunică”, „Străbunică”, dar...

ION (adoptînd o poziție și un ton afișat deferente; în fond e o glumă — amintire de licean): Vă rog, aici locuiește domnul Alexander von Platfuss, zis Andu?

ANDU (spontan, cu violență): Acum, exact tu-mi lipseai! (Mototolește coala de hîrtie de pe care citea, și-o izbește undeva, alurea).

ION: Călduroasă primire, după o absență de opt ani!

ANDU: Puteai să mai aștepți citeva luni! (Șoptit, doar pentru el): Acum, mai aveam nevoie doar de citeva luni! (Își domolește tonul, redevine omul amabil care în realitate este). Însă, dacă tot ai venit, n-are rost să stai îmbrăcat! (Se apropie de el și direct, fără nici o ezitare, îl îmbrățișează): Nu mi-o lua în nume de rău,

Ioane Mi se întîmplă des în ultima vreme să-mi ies din fire. Cam prea des!

ION: Andu a redevenit Andu. Mă spe-riaseși.

ANDU: Dă-mi pardesiul, așează-le și lă-murește-mă de unde ai apărut! Vezi, trebuie să fie pe aici vreun locșor unde se poate sta. Dacă nu, ia cărțile alea de pe fotoliu și aruncă-le sub pat!

ION (rîzînd): Încet, încet! Să mă aco-mozdez.

ANDU: Cu ce? Doar nu intri pentru prima oară aici!

ION: Tocmai de aceea! Tocmai de aceea! Reîntîlnirea cu casa la mă emoționează. Poate nu mă crezi, simt noduri în git.

ANDU: Cu... casa?

ION (nu sesizează nuanța interpretării lui Andu, are un început de rîs): Fără îndoială și cu tine. Cu ea însă, ceva mai mult. Te supără?

ANDU: De ce? Mă întreb dacă se mai poate demarca persoana mea de a ei. Doar o plătesc zilnic cu cite patru ore din viața mea.

ION: Adică?!

ANDU: Lasă am să-ți explic! Cît îi duc pardesiul dincolo — fă tot ce se poate să uști primirea care ți-am făcut-o! Să nu ne stricăm o seară care trebuie să fie frumoasă!

ION: Fii mai serios!

(Andu iese, apoi revine).

ANDU: Tot o mai studiezi?

ION: Aproape nimic schimbat, nu? (Descoperă): Pianina! Fascinantă pianină! Dispărută de la locul ei! Nu mai cînti? (Andu nu răspunde). O jucărie de care te-ai plictisit.

ANDU (ambiguu): Să spunem că ai ghicit. Oricum, timp pierdut. (Cu ironie): Pianina n-are nici o vină. Dimpotrivă, s-a dovedit folositoare. Mi-a prilejuit o lecție de renunțare.

ION: Incolo însă... biroul veșnic ascuns sub cărți...

ANDU: Ce-ar fi, Ioane, să isprăvești cu căutatul noutăților? Pe aici, doar cărțile-s altele. În rest, nimic.

ION: Minunat Andule, minunat! Nici nu caut noutăți. Așa mi-am și dorit s-o regăsesc. Aceeași! Ca atunci! Cînd păseam aici cu emoție... NU! Nu cu emoție. Cu evlavie!

ANDU (rîndul lui să nu înțeleagă): Nu crezi totuși că-i cazul s-o lași mai moale?

ION (rîndul lui să fie violent): Tu n-ai fost niciodată la mine! Atunci, nici nu

te-aș fi luat. Era cu lut pe jos! O casă de țară obișnuită. Cînd am intrat prima dată la voi, mi s-a părut că pășesc într-un palat...

ANDU: Palat! (Izbucnește într-un ris fărâveselie).

ION (aproape furios): Nu exagerez! Doamna... (Tonul i se îmblinzește brusc): Chiar! Dumnezeu ce face?

ANDU: Maică-mea? Cam albită, cam obosită, din cînd în cînd îmi face cite o figură cu tensiunea — incolo, la fel!

ION: Blindă, echilibrată, veșnic deasupra tuturor, deasupra vieții și veșnic liniștită!

ANDU: Așa spune toată lumea. Eu nu mai cred. E demnă, doar! Își camuflează toate furtunile. Obositor de demnă!

ION: Tot acolo stă, în camera dinspre grădină?

ANDU: N-ai uitat nimic! Tot. Acum e la țară, la o soră de-a ei. S-a dus cu nepot-su.

ION: Deci e adevărat, ai un băiat!

ANDU: Intocmai, tătucule! Bătrînul domn Alexandru ca și pe mine. Așa a ținut înă... nevastă-mea...

ION: Știu, am auzit... (Abate discuția): Îmi pare rău că doamna e plecată, aș fi vrut s-o revăd. Vorbea atît de frumos, folosea atît de firesc cuvinte pe care nu le înțelegeam... Era o asemenea diferență, Andule, între ce lăsasem eu acasă și ce vedeam la voi, încît...

ANDU: Incît, acum cînd privești decorul cu alți ochi, povestea te dezamăgește! Să nu te apuci să-mi spuî lucruri amabile! M-ai jigni.

ION: În definitiv, ce-i în capul tău?! Ce-l cu „jignitul” ăsta? Și ce-i cu toată primirea care mi-o faci de la început?

ANDU: O fi „minunat” pentru tine, pentru amintirile tale că aici — de opt ani — nu s-a schimbat nimic! Că totul e intact. Îți place, te bucuri. Știu! Dar să nu încerci să mă convingi, că nu te-ai întrebat de ce!

ION: Ți-am spus că am aflat de nenorocirea cu Ina...

ANDU (surprins): A, nu! N-am căzut în deprimări morale bolnăvicioase! Dimpotrivă, de atunci, se pare, sînt ceva mai dirz. Îți vine uneori să crezi că o nenorocire poate fi și folositoare. Nu, alta-l cauza! (Rîzînd fals): Credeam că se subînțelege! (Nu mai rîde). Ioane, chiar nu ți-ai dat seama că... pur și simplu că... n-a fost cu ce?! Mă refer strict la bani.

ION: Totuși, ai un venit de om cu studii superioare.

ANDU (rîzînd): Știi de ce rîd? Maică-mea consideră o imensă moșcie să discuți „ce și cit” al tu sau altul în pungă. Nu te scuza! Mentalitatea s-a schimbat, eu am pornit discuția și independent de toate, noi doi sîntem prietenî. E o privință în care te pot lămuri foarte repede! Punctul unu, bineînțeles: mîncarea, hainele, apa, lumina, lemnele... și celelalte. Prozaic, nu? Doi: pretențiile crescînde ca din apă ale bătrînului domn Alexandru. Trei, patru și cinci: cărți, cărți și iar cărți! A-poî, maică-mea.

ION: Doamna?!

ANDU: Ca să-mi termin școala, nu și-a făcut nimic ei. Aș putea să las lucrurile așa. Bătrînul știu să trăiască cu te miri cel! Încerc însă Ioane, să-l schimb părerea despre bărbați. Părerea care i-a lăsat-o secătura de taică-meu!

ION: Andule! Mă uluiești! Tu nu foloseai asemenea cuvinte nici după ce-ai terminat medicina!

ANDU (zîmbînd): Am suferit și eu unele influențe ulterioare. Și-apoi, sînt vorbe care au darul să te mai răcorească. Era să uit! Adaugă la total și abonamentul! 149 de lei pe lună.

ION: Ce abonament?!

ANDU: La tren. Nu știai că fac naveta la Lunganî?

ION: Cum, tu nu ești la Institut?!

ANDU: Aaa, poveste veche!

ION: Doar te ceruse profesorul!

ANDU: Mda, dar a urmat: respingerea...

ION: Și-ai făcut?

ANDU: Cum îți inchipui?! Am desenat pe o coală, mare cit un cearșaf, arborele meu genealogic. În culorî! Rezulta de acolo că ascendenții mei se împart în două categorii precis delimitate pe linie verticală. Pînă la bunici, inclusiv — țărani foarte calici. Părinții însă — intelectuali de primă generație — cinstiți, fraieri și-n consecință foarte scăpațați. Și, ca să fiu corect, într-un colț am făcut și-o notă: „E drept că taică-meu s-a speriat de belele și-a lăsat-o pe mama, pentru una cu nasul mare și-o dotă înșirată pe trei pagini jumătate, dactilografiate la rînduri dese, însă gestul lui nu cred să mă fi influențat, fiindcă eu am rămas cu maică-mea, care s-a dovedit consecvent principială — trăgînd mișa de coadă în continuare.

ION (rîzînd): Excelent!

ANDU: De loc! Din tot desenul meu, cu tot cu explicația din colț, cel de la cadre n-a înțeles altceva decît că — citez —

„sînt băiat deștept și am umor”. Așa s-a făcut c-a ajuns să-mi spună adevărul: postul trebuia dat nevestii prorectorului. Nu de altceva, însă venise „sărmana fată”... „tocmai de la Cluj”!

ION: Sinistru! Și? Te-ai oprit?

ANDU: Nu. Am ieșit din biroul lui și m-am dus la gară, la informații. Am înțeles care-i numărul de kilometri pînă la Cluj și care-i pînă la Lungani. Pînă la Cluj e de vreo 14 ori mai mult. Și le-am dat dreptate. Abia după opt luni și 12 zile, tot ducîndu-mă și întorcîndu-mă în fiecare zi — la și de la — Lungani, mi-am dat seama că, de cîtiva kilometri, începuse să înconjur a doua oară globul pe la ecuator.

ION: Stai mă, că povestea nu mai e de ris!

ANDU: Dar vizitele voastre cum sînt? Ți-au luat-o alții înainte, Ioane! Nu ești primul dintre vechii colegi, care oprește mașina pe la Alexander von Platfuss, să-l umilească puțin. Von-ul ăsta, voi care-mi faceți vizite mi l-ați dat și nu-l uitați. E tot un fel de... „respingere pe chestie de origină”!

ION: Nu sîntem vinovați, Andule! Nici ei, nici eu. Cînd am venit de la țară, tu, pentru ei, pentru mine, ai fost sinteza orașului, a superiorității lui. Eram intern, stăteam la cămin; tu extern, acasă. Mi-am dorit să am și eu o asemenea casă. Să ajung în situația ta. Și-n clipa aceea, fără să vrem noi, am devenit adversari. Tu mi-erai termenul de comparație pe care trebuia să-l depășesc! Sau, cel puțin să-l ajung. Nu uit niște sacrificii groaznice pentru posibilitățile mele bănești de atunci, ca să plătesc zece ore unei babe care preda pianul! Și pentru ce? Pentru ca, într-o seară, să fac o gamă la pianina ta, mai îndeminatec decît tine. Ți-amintești?

ANDU: Nu.

ION: Eram sigur. De unde să știi tu că-ți declarasem război?! Și că eu îmi trăiam atunci prima victorie. De aceea trebuie să-i fiu recunoscător „decorului” de aici, cum îl spui tu!

ANDU: „Recunoscător”! Unei îngrămădeli de lucruri vechi!

ION: Datorită căroră, în bună parte, am realizat ce am realizat! Am ajuns, unde am ajuns! Înțelege, Andule, nu se rezumă totul la citeva lucruri! E vorba de neologismele mamei tale, de afecțiunea, prietenia, calmul cu care vă purtați între voi! De lipsa de înjurături de aici! Toate la un loc m-au înverșunat! Fără discuție, după aceea, au contribuit și altele. Însă începutul aici a fost! Cînd învățam impre-

ună și mama ta ne dădea piine cu dulceață... Sînt sigur, nici de asta nu-ți amintești! Mi se părea ceva de basm!

ANDU: Nu te știam sentimental!

ION: Iar rizi! N-ai cum să înțelegi. (Violent): Aici s-a transformat, Andule, țărănușul care n-ar fi îndrăznit să pretindă de la nimeni nimic, în „țărănoiu ambițios și încăpăținat”!

ANDU: Ultimele vorbe sînt un reproș?

ION: Fii serios! Dintre toți colegii din liceu, din facultate, tu ai fost singurul care nu mi-ai spus niciodată așa. Aveai școala doamnei!

ANDU (cu furie, tipă): Atunci, de ce dracu v-ați găsit să vă luptați tocmai cu mine? Fiindcă trebuia numai decît să vă luptați cu cineva? Nu eram decît niște oameni care ne străduiam să trăim mai frumos, fiecare cu ceva grijă față de celălalt... Sau pentru că... era un bun paravan, după care vă puteați aranja fiecare interesele?

ION: Andule, cred că-i și vina ta.

ANDU: A mea?!

ION: După ce-ai știut că-i vorba de un aranjament pentru nevasta prorectorului, ai mai făcut ceva?

ANDU: Ce se mai putea face atunci: o criză de demnitate. În maniera lui maică-mea. Mi-am retras actele de la examenul de intrare la doctorat.

ION: Vorbești serios?

ANDU: Mi-am spus că dacă sînt în stare să fac o lucrare de vreo oarecare valoare, depinde strict de capul meu. Că, dacă pul umărul, se poate face un lucru bun și fără cadru oficial.

ION: Și-ai făcut pe dracu ghem!

ANDU: Nu tocmai! Am două sute și ceva de autori conspectați. Vreo trei mii patru sute de fișe. 416 cazuri observate pînă la capăt. Cam 600 de pagini gata redactate. 13 observații absolut ale mele. Confruntările de laborator nu le-am numărât, le-am făcut pe apucate, pe unde s-a putut. Propuneri terapeutice concrete, numai șase...

ION (ușuit): Bine, dar e formidabil!

ANDU: Nu, Ioane, altceva e formidabil! (Volubil). Mi s-a întimplat să-i pun pe vicioare pe cîtiva considerați pierduți. Acum îmi vin oameni și din alte comune. Unii chiar din cele de lingă oraș. Ești obișnuit cu clinicile ultramoderne ale Bucureștiului și importanța pe care o dau faptului ăstuia, poate ți se pare deplasată.

...entru un medic de cîrcă de țară ca mine însă... Ne despart de școală opt ani. Tu

ai știut să-i folosești mai bine!

ION: Eu?

ANDU: Tu. S-au auzit numai lucruri de invidiat despre tine.

ION: „A ajuns în București, în minister!”... „Leafă mare!”... „Aparatament la șosea montat uluitor!”... „Fiat 1800!”... „Stă mai mult în străinătate, decît în țară!”... „El nu s-a grăbit la înșurătoare ca noi, nu s-a încărcat cu copii! A știut ce face! L-am văzut mereu cu altă femeie și toate bine!” Cam atît! Ori ai mai auzit și altceva? (Aproape numai pentru el): Mă îndoiesc, n-am spus nimănui.

ANDU (cu o furie abia perceptibilă, ceva gen Catinca în stare incipientă): Dar ce-ai mai fi vrînd?!

ION: Nu știu. Raportat la idealurile mele de atunci, de cînd mîncam piine cu dulceală la tine, nu-mi pot reproșa nimic. Numai că... în sfîrșit, ție pot să-ți spun: trăiesc o surpriză, Andule! Îți stabilești un criteriu — să-ți trăiești viața cit mai sus, imediat sub plafon. Mergi numai după el, te zbați, faci atitea... (se oprește brusc, regretă cuvîntul care era să-l spună). Și deodată, cînd te-asteptîi mai puțin, te întîlnești cu un fost coleg, pe care în sinea ta îl socoteai prea de treabă, prea moale, pe care chiar îl disprețuiai și descoperi că... victoria îi aparține lui!

ANDU: Te referi la mine?!

ION: În cazul nostru, da.

ANDU (rîde, se amuză de o idee care i se pare nereală și caraghioasă): Și, mă rog, care-i victoria aceea a mea de care — tocmai eu — habar n-am?

ION: Cred că a echilibrului... A onestității, Andule! Ți s-a părut firesc să te porți cum te-ai purtat. Fără compromis! Numai după inima ta, niciodată altfel! Să nu te umfli în pene. E un curaj pe care îl datorezi exclusiv doamnei! Educației dumneaei. Tu nici nu bănuiai că porți o luptă. Doamna m-a învins, nu tu! Și crede-mă, rău îmi pare că n-am găsit-o. Să-i spui, cînd o să vină, că i-am recunoscut victoria!

ANDU: Bine, dacă ții, am să-i explic.

ION: Să-i „explici?” Doamnei? Tu nu înțelegi că dumneaei știa? Și-a dat seama că între noi doi ostilitățile sînt deschise de cînd mi-am apăsât mai repede decît tine degetele pe claviatura pianinei. De-a lungul unei singure game. O gamă nu-i decît o răsuflare scurtă. Dumneaei i-a fost destul! Și-acum, sînt convins: știa și cine va învinge!

ANDU (ride nervos): „Onestitatea mea!” Ce Dumnezeu, nu ți-ai dat seama ce făceam cînd ai intrat?!

ION (surprins): Recităi un poem, nu? (Andu pufnește în ris). Așa mi-a făcut impresia!

ANDU: Un poem! E bună! (Caută pe jos coala de hîrtie de pe care citea cînd a intrat Ion, o găsește, o ridică, o desface, o netezește, i-o întinde): Citește să te lămurim cu ce fel de „poem” se indeletnicește „onestul” tău prieten!

ION: Totuși, ce-i asta?!

ANDU: O cerere, o simplă cerere! Mai precis ciorna unei cereri pe care, nu mai departe de mine, o voi face verbal. O cerere în căsătorie. Mi-o pregăteam ca la teatru. Fiindcă trebuie să aibă un efect sigur!

ION: Înseamnă că ești bun de feliicitat!

ANDU: De înjurat, Ioane! Ții în mină abdicarea mea de la dificultățile și chinurile onestității! Actul de vindere-cumpărare al „remarcabilului” meu caracter! Vorbele de-acolo, odată spuse, mă vor face ginerelă unui om în stare să-mi schimbe structura viața, y compris: domiciliul, funcția, locul de producție, gradul de salarizare, și-n general, tot ce trebuie ca să-mi crească nivelul de trai! E o ofertă comercială, Ioane: „Schimb una bucată cînte, contra un frigider!”. Ei, mă mai învinuiești de lipsă de inițiativă? De bleagă?

ION: Și de ce-o faci, Andule?

ANDU: Foarte simplu! Nici chiar eu n-am să trăiesc cit lumea. Și nu vreau să plîng în cer că-am fost nălărau pe pămînt! Are haz că tocmai tu mă întrebî!

ION: Și totuși, mi-ar fi plăcut să te găsesc același.

ANDU: Precum decorul!

ION: M-ai primit rău, Andule. Neapoliticos, bănuitor... Ești convins că am venit să te umilesc. Ești convins, că, înainte de a intra pe ușa ta, știam totul despre tine. Întreaga listă a mizeriilor și nemulțumirilor tale. Cite ceva știam, e adevărat. Dar, de interesat, nu m-am interesat niciodată. Pe cuvînt! Nu de altceva, am fost prea prins de propriile mele probleme. De propria mea evoluție, dacă vrei. Încît, pur și simplu am uitat de tine. După cum vezi, dreg într-o parte și strîc în alta.

ANDU: Și totuși ai apărut. Acum! Tocmai acum! de ce ți-ai adus aminte, de mine tocmai acum?

ION: Fiindcă la răstimpuri mai îndehungale te cuprinde un soi de panică. Sînt convins că știi despre ce-i vorba. Panica

aceea idioată care te face să simți nevoia unui contact cu un punct pe care îl bănuiești. Nevoia unui contact cu o constantă. Am venit aici copleșit de cele mai rele îndoieli despre mine. Te-am căutat să găsesc la tine o soluție de viață, nu mai credeam într-o mea. Îmi părea o constantă, Andule... Și cind colo...

ANDU: Să nu-ți inchipui, Ioane, că-mi vine ușor! Însă cind mă gîndesc la Dron, de exemplu — agramatul ăla care la catedră o face pe cercetătorul și-n laborator pe pedagogul, la Dron care semnează fără să clipească lucrările celor din subordinea lui, de parcă ar fi ale sale și în-casează, tot fără să clipească, drepturi de autor grase, ei bine, simt că inebunesc! Și culmea știi care-i? A ajuns să creadă că, într-adevăr, e o capacitate! Îți vorbește binevoitor, îngăduitor și ocrotitor de te-apucă greața! Și peste toate, cui folosește că lui Dron i s-a dat un laborator pe mină? ION: Suișul brusc poartă toată vina, Andule. Și uite că unii n-au rezistat.

ANDU: La volumul meu lucrez de patru ani. Și cam tot de patru ani, locul Inei l-a lăsat o fată. Nu, nu cea pentru care am pregătit cererea, alta! Facem nava pe aceeași linie. Ea coboară la Viișoara, eu ceva mai departe, la Lungani. Oricum, ne vedem zilnic. Necăsătorindu-mă cu ea, înseamnă că i-am rechiziționat, timp de patru ani, viața. Indiscutabil, tătăcule, e o golănie! În locul meu, cum ai proceda? ION: Suișul, am o idee! Nu rezolvă definitiv dilema, dar poți evita situația de moment. Îți ofer tot ce-am dobîndit eu pînă acum!

ANDU: Nu cred că înțeleg.

ION: Experiență și relații! Tu, nu va trebui să vii decît la cules. Concret, să participi la o petrecere. Voi chema oamenii de care ai nevoie. Vești sta lingă ei la masă. Apoi, va trebui să-i chemi și tu la o masă.

A treia oară, te va chema unul dintre ei. A patra, altul. Fiind repetat lingă ei, fără să faci nimic, nici o porcărie, ai să afli — despre fiecare în parte — lucruri, să le spunem... „neplăcute”. Va trebui să te concentrezi, tu ești cam distrat! După ce le-ai înregistrat, niciunul nu te va mai putea refuza. Asta-i tot secretul. Puțină perseverență și ceva investiții la început. (Cu febră crescîndă): Eu le-am descoperit și făcut pe toate singur. Dacă mă urmezi, în cîteva săptămîni te scot din rîndul pămîșilor! Te fac rechin! Șacal! Te înalț

peste noapte, direct sub plafon! Ți se va tipări cartea, într-un tiraj „special”! Vești fi adus la institut! Ți se va repartiza o vilă și-o mașină cu șofer! Străinătatea ai s-o vizitezi „în interes de serviciu”! Iar... ANDU (tipînd): Destul!

ION (șoptit): De ce?!

ANDU: Mi-a fost frică, Ioane.

ION (năucit): Frică?!

ANDU: Dacă erai cu fața la o oglindă, ți-ar fi fost și ție! Și apoi, ce mi-ai propus tu e un fel de program de șantaj...

După cîteva clipe de tăcere, Ion izbucnește în rîs.

ANDU: De ce dracu rizi?!

ION: Uitasem că Andu, nu poate fi decît Andu! (Continuă cu o totală neglijență): N-am vrut decît să te scap de căsătoria aceea dorită și nedorită. Nu-l nici o graba pentru mari hotărîri. Oricum, eu invitațiile le fac. Pentru simbată seara. Trec pe alci cu mașina. Pînă atunci, meditezi și te hotărîști. Vei proceda cum vei crede că te aranjează mai bine. Fie că mă însoțești, fie că nu, n-o să mă supere. A, da, dacă vii n-ar strica să te însoțească o femeie. Cît mai tinără și cît mai frumoasă! Lucrurile trebuiesc regizate! Poți veni și cu eventuala ta viitoare doamnă. Fără grijă, nu-i vorba decît de poză, afiș, momeală. Ai prilejul s-o verifici dacă are stofă de femeie folositoare. Și-acum destul! Declaram capitolul încheiat. Să mai vorbim și de altele! De pildă, despre... lucrarea aia a ta. I-ai spus să citească părțile finite?

ANDU: I-am dat să citească părțile finite.

ION: Adică vreo 600 de pagini?!

ANDU (senin): Da.

ION (spontan): Mare timpenie!

CORTINA

Actul al doilea

TABLOUL 3

Iar, la Catinca. În scenă ea singură. Face treburi de gospodărie. Ușa se deschide și intră Andu. Închide ușa în urma lui și se reazemă cu spatele de ea. Pare obosit, răvășit. Gîfîie, a venit alergînd.

CATINCA (mirată): Tu?!

ANDU (agresiv): Te deranjez?

CATINCA: Te alinți! S-a întâmplat ceva?
ANDU: Ce să se întâmple? Eu sînt un om cu o viață fără eveniment.

CATINCA (cu ironie): Aha! (Alt ton): O cafea?

ANDU: Mai degrabă ceva tare! Indiferent ce. Ai?

CATINCA: Mă, ție ți s-a întâmplat ceva!

ANDU (cu nervozitate, ușoară, ridicare de ton): Înțelege că nu mi s-a întâmplat nimic!

CATINCA (tot cu ironie): Fără doar și poate!

ANDU: Ai?

CATINCA: Coniac din care ai adus tu ultima dată.

Aduce coniacul, toarnă, Andu îl bea.

CATINCA (batjocoritoare, nu-i plac slăbiciunile): Ți-e destul? S-au mai ai nevoie de unul ca să poți începe?

ANDU (întinsese paharul, dar zîmbetul și replica ei îl fac să-și tragă mîna înapoi): Destul.

CATINCA: Atunci, dă-i drumul!

ANDU: Vreau să transez unele lucruri.

CATINCA: Trebuia să vină și ceasul ăsta odată!

ANDU: A, nu! Mă privește doar pe mine. De aceea am nevoie de o minte obiectivă... de capul altuia!

CATINCA: S-a făcut, Andule, mi-am înțeles funcția. Zi problema!

ANDU: Cu o condiție: fără menajamente! Vreau să știu adevărul. Prefer să fiu brutală. Altfel, mă duceam la alții.

CATINCA: Asta cum s-o iau?! O fi compliment sau... Oricum, nici o griță, te fac eu să nu mai dai din băl pe tine.

ANDU (își umple paharul, îl dă peste cap, trage aer adînc în piept, apoi întreabă pe nerăsuflăte): Sînt urît, Catinco?

CATINCA (nu se aștepta, stupefiată îi răspunde într-un tirziu): Află, domnule, că m-ai încuiat! Cum să spun...? (Descoperă formula): Frumos nu ești! Nici urît! Da.. bați mai mult spre urît. (Incurajator): Însă merge, merge!

ANDU: Aha! Statura, ochelarii: (E începutul unei enumerări la care renunță). Ar fi trebuit să-mi dau singur seama! O confruntare cinstită cu o oglindă din sticlă bună...

CATINCA (vrea s-o dreagă): Ei, și-acum ce te-ai mulat?! Ce vrei să faci? Să înjuri natura? Părinții? Să te ascunzi? Să bocești. Nu merită, dom-le! Doar n-ai să-ți strici cheful de viață pentru o chică de păr sirmos și-o pereche de urechi... ușor luate!

ANDU (completează ironic, dar și înviorat): Și degerate!

CATINCA (cu o gravitate intenționat accentuată): Mă miram eu de ce ale tale-s grena!

ANDU (o aprobă rizînd și însuflețit, începe să se plimbe, „conversînd” doar cu el): Și-apoi, dacă ăsta ar fi fost motivul, nici n-ar fi acceptat să iasă de atîtea ori cu mine la... (Se întrerupe brusc, singur).

CATINCA: Te-a luat gura pe dinainte! Asta nu prea trebuia s-o spul. (După o tăcere): Mia? (Andu nu răspunde. Catinca se răstește): Dacă tu mi-ai pretins să fiu sinceră, pot și eu, băiete, să-ți cer același lucru! Nu?

ANDU: Mia.

CATINCA: Ți-a intrat în cap să te însori?

ANDU: Fii liniștită, nu mi-a mers.

CATINCA: Cu alte cuvinte, candidatul a și înaintat petiția!

ANDU (cu violență): Ți-am spus că nu mi-a mers! Atît vreau să înțeleg: de ce? Explică-mi și te las în pace, plec! Am venit la tine, fiindcă vreau să știu și eu logica unei femei. Am venit la tine ca la un prieten!

CATINCA: Aaa, vasăzică „din prietenie” făceai cu mine, de două-trei ori pe săptămînă, ce se face înainte de a veni copiii pe lume! Slavă Domnului! În sfîrșit, m-am lămurit și eu!

ANDU (tipă): Nu înțeleg de ce-ți place să fii trivială!

CATINCA: „Trivială”?! Dacă spun ce-am gîndit cu adevărat — sînt trivială?! Fii serios, Săndăluță! Poate doar pentru urechile tale de orășean degerat!

ANDU (după o pauză din ambele părți, încercă să împace lucrurile; reia cu ton dirijat — calm): Catinco, crede-mă, n-am venit nici să te jîgnesc, nici să te mint, nici să mă cert cu tine. Sigur, nu tu erai omul nimerit să discut tocmai... dar înțelege-mă mi-am pierdut capul și... (descoperă): fără să-mi dau seama am alergat aici! Cred că e ceva care poate fi interpretat și ca un omagiu!

CATINCA: Te doare, gingașule, așa-i? Ți-a întors o femeie spatele și te doare. Cică „bărbați”! Oh, tare mi-e scîrbă! Ce dracu ați mai face voi ăștia dacă ar trebui să și nașteți?! (Se liniștește singură). Iartă-mă, Andule! Am țipat fiindcă tu ești tu și nu altul. Iar eu sînt Catinca, aceea pe care o știi. Aceea la care ai venit pentru ajutor. (Mormăie, mai mult pentru ea): Pentru ajutor, atît! Ți l-am dat și eu, cum m-am priceput. (Iar crescendo): Și-am mai țipat, fiindcă mi se pare că nu tu poți avea

dreptul să te vaeți, pentru „o mare dragoste neîmplinită”!

ANDU: „Dragoste”?! Dar înțelege, măi feto, în povestea aia despre orice poate fi vorba, numai despre dragoste nu!

CATINCA (după o pauză, aproape în șoaptă): Am și eu gîndurile mele de care nu pot scăpa... (Se scutură, reia cu optimismul care o caracterizează): Hai să terminăm cu nevrăcilele și să rezolvăm problema așa cum ne-am propus — la rece! Am dat deoparte urîșenia, altceva ce-ar mai putea fi? Logic! Prin eliminare! (Cu malițiozitate): De pildă, ce-ai zice de... de prostie?

ANDU: Eu, dintre toți, liceul și facultatea le-am terminat cu cele mai mari medii! (Răutăcios, vindicativ): Spre deosebire de alții, care nici măcar să între n-au reușit... (Își dă seama de însemnătatea vorbelor lui pentru Catinca). Idiot! O fac pe grozavul cu cine nu trebuie! (Catinca nu spune nimic. Andu încearcă s-o combată, implicit să se justifice). Catinco, dar dacă ar fi așa, dacă sînt prost, de ce-mi spune profesorul „măi Andule” și mă ia de braț cînd se întîmplă să mergem împreună?

CATINCA: Poate tocmai de aceea. Altfel, ți-ar vorbi respectuos cu „stimate domnule...”

ANDU: Nici tu nu poți crede în argumentul ăsta. Mai ales tu!

CATINCA: N-are importanță cum gîndesc eu. Cum gîndește profesorul!

ANDU: E o somitate.

CATINCA: În meseria lui! Pentru atît are certificate. În rest, nu știu.

Fără să vrea, Catinca i-a accentuat lui Andu o îndoială, o neîncredere. Își umple paharul.

CATINCA (tipă): Hei, destul cu paharul!

ANDU (cu o ciudată liniște): Aseară, a fost la mine un prieten. Nu-l cunoști tu, nu te cunoaște el, dar aveți dreptate amîndoi. De altfel, pînă aseară, nici eu nu l-am cunoscut pe vechiul meu prieten. Nici pe el, nici pe mine! (Tipă pe neașteptate): Așa e! Totul e din cauza prostiei! A, da, s-ar putea să iasă ceva din hamalicesea mea! Dar cînd? O femeie nu poate aștepta la înfînit. Chiar dacă are răbdare. E riscul prea mare. Mizezi pe un an de așteptare. Doi! Poftim trei! Dar la mine sînt aproape opt! Și nici o confirmare certă. Adică oficială. Recunoscută, feliicitată și remunerată. Și-atunci? Are dreptate! Riscă să rămînă legată de un ratat cu renume de zăpăcit! Și care — pe deasupra — mai are și-un copil din altă căsătorie!

CATINCA: Is vorbele ei?

ANDU: Gîndurile! (Violent): Dacă asta vrei, iau act că ai subscris și tu la ele! (Mai violent): Și recunosc că aveți dreptate. Amîndouă! Și Ion! Toți! Singurul vinovat sînt eu! Împreună cu urlașa mea prostie!

CATINCA (își dă seama că el a luat lucrurile extrem de în serios): Ascultă, mă Săndăluță, eu am glumit!

ANDU: În glumă sau în serios, ai spus un lucru adevărat! E vorba de prostie. De o anumită formă, de prostie! (Cu înversurare crescîndă): Numai că, începînd de azi, de-acum — cu mine n-o să le mai meargă!

CATINCA (cu ironie): Femeilor?

ANDU: Lor, profesorului, tuturor!

CATINCA: Profesorului?! (Alarmată): Le cam amesteci! Ce legătură are profesorul...

ANDU (n-o ascultă, își urmărește propriile gînduri): Spuneai că sînt urît? (Debîtează crescendo): Ei, bine să vezi ce frumos am să fiu cînd aici — în locul gurii ăștia degustător de normală — o să-mi crească un bot! De șacal! Dar prevăzut cu dinți de rechîn! Să vezi ce „distincție” o să mă năpădească! Și ce „mascul interesant am să devin, cînd am să mă apuc de chica asta sîrmoasă și-o să mă trag din rîndul pămășilor, tocmai sus, între pirăți! Nu-i posibil să nu-i reușească elevului de 10 ce i-a mers ăluia de 6! Ce-ai cu paharul meu? CATINCA (îi l-a luat): Ultimul nu trebuie să te las să-l mai bei!

ANDU (iar furat de gîndurile lui): Ascultă, Catinco, trebuie să mă ajuți într-o chestie!

CATINCA (brusc înădorită): Trebuie să te ajut?! Eu? Trebuie să te ajut?!

ANDU (nu sesizează schimbarea tonului ei; neîlîjant, e atent, își urmărește doar propriile gînduri): Da, da, tu!

CATINCA: „Trebuie”?! (Izbucnește): Stupid m-am mai purtat, dacă ai aiuns să-ți închini că e destul să spui „trebuie” și — moartă-coaptă. Catinca execută! E limpede! Ce-am căutat, aceea am găsit!

ANDU: Dar ce s-a întîmplat?!

CATINCA: „Dar ce s-a întîmplat?!” Sărmanul băiat, am zblănat prea tare și-a pîcat din nori! Te lămuresc eu, Săndăluță! În doi timpi și trei mișcări. Cîndva tot trebuia să ajungem și aici. E vorba despre o cunoscută da a ta, Catinca! Femeia asta s-a săturat pînă peste cap! Te întîlnești cu ea în casă, după ce se întunecă. Numai în casă, numai după ce se întunecă! I-aduci coniac, dar care — ei — îi miroase groaznic. Și bomboane de ciocolată care-i irită

mucoasa stomacului. Și are arsuri. Pentru că nu vrea să-ți strice cheful, aruncându-ți pe fereastră cadourile tale idioate! Deșteaptă a fost aia care te-a trimis de la început la plimbare! Eu cu ce m-am ales? Bună de duhovnic! Bună pentru cârpit rănilor după refuzuri! După înfringeri! Bună pentru asigurarea echilibrului și calmului glandelor sexuale ale domnului doctor, pe perioada cît domnia sa studiază! Și-n general, om la toate! Acum, ai ajuns să-mi poruncești. „Trebuie să mă ajuți!” De ce trebuie să te ajut? Ți-am spus eu vreodată că trebuie să faci ceva pentru mine? Sau — din proprie inițiativă — ai făcut tu ceva pentru mine! M-ai învăluit cu poezioare, cu visuri frumoase, dar cînd ar fi fost momentul să faci ceva — un fapt — ceva nu numai pentru tine, mi-ai dat iar drumul în camera mea. M-ai lăsat de una singură. Te-ai dus. De pildă, să-l ceri mîna alteia. Andule, Ți-o spun fiindcă poate tu Ți-ai închipuit că nu-mi dau seama: cu tine, eu fac exact ceea ce se cheamă prostituție! Imi vind sufletul pe cîteva vorbe frumoase. Și are dreptate frate-meu, să mă socotească așa cum mă socotește! (Cu mai multă violență): Zău, ai merita un picior în spate de cîte ori apari în pragul ușii mele! ANDU (după o tăcere îndelungată, se adresează — nu Cătinca — ci iar interlocutorului său absent): Mi-e rusine, tăticle! Dumneaei are dreptate. Și teamă, tăticle! Că ai să vezi și tu într-o zi, cum arată — într-adevăr — zen! Țău de acum! Atunci, probabil, am să motivez că am făcut-o pentru tine. Vreau ca fiul meu să trăiască sus! Imediat sub plafon! O fi o scuză valabilă? Se pare că nu mă mai descurc. Dacă nu venea el, poate nu m-aș fi hotărît.

CATINCA: Ei? Hm! Săndăluță, prietenul de care mi-ai vorbit a venit la tine, ori să te umilească, ori să-l scoți dintr-o încurcătură. Simt eu genul! Într-un fel sau altul, fără nici cea mai mică îndolală, s-a înființat aici pentru un interes al lui. Dar chiar așa, nu înseamnă că trebuie să dai vina numai pe el. Din cînd în cînd, nu Ți-ar strica să te mai ieși la rost și pe tine! (Fără întrerupere): Zi ce trebuie să fac!

ANDU: Totuși?!

CATINCA: Proastă ca mine, mai rar!

ANDU: Aș putea afla și eu de ce te-ai răzgîndit?

CATINCA: Știi ceva? Mă privește numai pe mine! Fiul mulțumit că-ți fac treaba. Hai!

ANDU: Cred c-a fost o ceartă degeaba. Totul se rezumă să mă însoțești la o petrecere.

CATINCA (luluită): La o petrecere?! Vrei să ieși cu mine?! Și-au să fie mai mulți?

ANDU: Bineînțeles.

CATINCA: Săndăluță, tu ești într-o doagă! Vrei să-ți stric firma? Respectă-ți legile domnului! Respectă-ți legile (Alt ton): Și-acolo, ce-ar trebui să fac?

ANDU: Nimic. Să fii partenera mea.

CATINCA: Și ce afacere-î pentru tine?

ANDU: Cum să-ți spun...?! (Grav și totmai de aceea caraqhiOS): Trebuie să prosper! Au să vină niște ștabli. Am să mă îmbrac elegant...

CATINCA (pufnește în ris): Cu ce, mă?!

ANDU (ofensat, răspunde bătos): M-am gîndit eu! Vorbesc cu Mișu. Și-a făcut costum special pentru nuntă.

CATINCA: E pătat. Si-a scăpat mototolul salată boeuf pe pantaloni. Cică de fericire! Ai uitat, rideau de el băieții în tren.

ANDU: I-o fi curățat de atunci!

CATINCA: Să nu-ți plesnească la subțiorii Mișu-i mai slab chiar decît tine.

ANDU: Am să par mai sportiv. Se întinde stofa pe muschi.

CATINCA (rîzînd cu poftă): Las-te, mă Săndăluță, că te stiu și fără pijama!

ANDU: Și-atunci? Ce să fac altceva? E unica soluție pentru prima petrecere. Pînă la a doua, îmi fac eu niște haine. Pot lua ceva bani de la CAR și...

CATINCA (cu bucurie prefăcută): A, o să fie și-o a doua?!

ANDU (joacă competența): Păi nu poate merca chiar așa, din primul foc!

CATINCA (aspru): Ce să meargă? La urma urmii, ce urmărești tu cu... balurile astea?!

ANDU: Nu Ți-am spus? E vorba de niște mărimi. Trebuie să creadă că am și eu cîntăre! Că stiu să-mi aranjez lucrurile. Că nu-s fraier! Că le noi fi și eu lor de folos! Dacă nu le dau de prima dată ochii nu mă... coontează, ca să zic așa! Cu mîna s-a rezolvat, vine Ion să ne la!

CATINCA: Deci: mașina lui Ion, costumul lui Mișu și eu — cele trei obiecte pentru „luatul ochilor”! Costumul lui Mișu doar pentru prima petrecere. De mine pentru cîte reprezentații ai nevoie? Pentru mai multe? Sau îți dau ăia de la CAR bani și pentru o femeie nouă?

ANDU: Cătinco, n-o lua și tu așa...!

CATINCA: Gura vițeluș! De-acum sînt lă murită! Ai ajuns să-ți fie rușine de tine. Vrei să treci drept altul? Vai de capul tău

Dar asta, te privește. Mi-ai cerut să te ajut și-am să te ajut. Am ajuns să mă prăpădesc după un împăiat! Dar asta mă privește! Vreau să te știu mulțumit, Săndăluță. Să te văd cit mai curind și pe tine ca boierii: cu parale la CEC și mașină la scară. Milne la ce oră să vin?

ANDU (cu întârziere și cu jumătate de voce): Pe la șapte, opt.

CATINCA: E-n regulă! Ai grijă doar de toale. Pentru orice eventualitate, îți pot da niște neofalină într-o sticlăuță.

ANDU (stingher): Cred că am și eu.

CATINCA: Hai, ia-o! Pentru mai mare siguranță. Și fă treaba cum ajungi acasă, să stea o noapte afară, la aer! Altfel, mîlne le iei nasul nu ochii și n-au să te mai... coopteze!

ANDU (șovăitor): Cu alte cuvinte... trebuie să plec!

CATINCA (uluită): Dar ce-ai mai fi vrînd? Să rămii?! Să mai și rămii?! Da știi că ai tupeu, dom-le!

ANDU (face cîțiva pași, se oprește, întrebă tot șovăitor):

Atunci... chiar să plec?

CATINCA: Ajută-i Doamne pe toți, dar nu uita nici de mine! (Cu exasperare comică): Rămii mă, naibii!

CORTINA

TABLOUL 4

Acasă la Andu. El, singur, într-un costum de culoare închisă, cămașă albă — în general în ținută de seară. În mijlocul încăperii, așezat pe un scaun într-o poziție rigidă, cam caraghioasă, așteaptă ceva. Se aud zgomote, pași. Andu se ridică, se întoarce spre ușă, dar zgomotele dispar fără să între cineva. Andu se reasează. După o scurtă pauză, scena se repetă: zgomotele, reacția lui Andu, nimic.

Pe Andu îl fură un gând. Cu un aer absent, „teleghidal”, de ideea lui, se ridică de pe un scaun, se îndreaptă spre scărița bibliotecii, urcă, alege cu precizie o carte, o deschide, începe să citească. Din ce în ce mai furat, scoate dintr-un buzunar un creion și începe să facă sublinieri pe carte, să adnoteze. Într-un timp record ținuta i se modifică. Și-a deschis mașinal cravata și nasturele de la gulerul cămășii, și-a dat cu mîna prin păr, strîcîndu-și freza meticuloasă, pieptănătura într-un cuvînt, a redevenit el. Și totul într-o absență a lui totală. N-o aude, chiar, venind pe Catinca, decît cînd ea a

ajuns în mijlocul camerei și a tușit de cîteva ori. Atunci, își pune ochelarii și se ridică. E uluit.

Pe bună dreptate. Catinca e de nerecunoscut. Ținuta „de navetă”, ținuta „de casă” — sînt înlocuite cu o superbă toaletă de seară. Catinca, pur și simplu, nu mai este Catinca.

ANDU: Tăticuleee!

CATINCA: La tine se poate intra ca la o instituție publică! Nu te întreabă nimeni ce vrei decît dacă-l trași de minecă. Ce-ai rămas așa?

ANDU: Uite, nu mi-am închipuit că tu ai putea fi și așa... cum să spun?... doamnă, Catinco, doamnă!

CATINCA: Păi ai ieșit vreodată cu mine undeva, ca să vezi cum arăt și într-o rochie de seară? Ți-a fost teamă c-am să te fac de ris!

ANDU: Nu, nu! Am observat de la început, te îmbraci cu gust! Poate ceva cam prea sobru pentru vîrsta ta, însă... pe cîvînt am observat de la început!

CATINCA: Îți spun eu, că ți-a fost teamă! Catinca, îngerașule, nu-l chioară! Cît despre gust — île că ai crezut sau nu ce-ai spus — alta în locul meu n-ar putea face mai mult. Nu cișlig grozav dar știu ce să-mi iau, exact la fix!

ANDU: „La fix”! Vezi, de aceea-i greu cu tine! Nu știi unde se isprăvește doamna și unde începe...

CATINCA: Mirlanca! Hai, zi, ce te-ai oprit? Nu pot pricepe de ce te ferești de unele cuvinte și pace!

ANDU (izbucescî în ris): Ești unică! (O cuprinde cu un braț pe după umeri și-i recită, dar nu în glumă, cu gravitate):

De unde vii,

Si-n care prea fericită țară

Văzuși lumina zilei-tu, albă ca și-o zi?...

Si ce nebune vînturi spre mine te purtară,

Ce barcă, rătăcită te-aduse pîn-aici?

CATINCA: Bravo, bravo, frumos, dar dumneata, tinere romantic, nu poți recita din Baudelaire, decît strivindu-mi sinul drept?

ANDU (cu o falsă exasperare): Mînulescu! Te-am mai rugat să nu te apuci să-ți spui părerile cînd e vorba de literatură!

CATINCA: Cu tine, fiindcă stai toată ziua cu nasu-n cărți! Cu ceilalți, habar n-ai ce-mi merge! Chiar dacă mai știu ei cîte ceva le-o spun așa bășos, că nu mai cred o toată în cultura lor!

ANDU (rîde, apoi): Sînt momente, cînd te-aș cere de nevastă!

CATINCA (cu emoție, pe care se străduie să și-o ascundă sub duritate și ironie):

Ce-i cu tine Săndăluță, ai căptătat un tic? Cum vezi o fată împopoțonată îi ceri mina? ANDU: Atunci, să discutăm așa... în principiu.

CATINCA: Cum s-ar zice, fără aplicație la noi doi, fără hotărâri! Cum vrei, dar eu cred că numai bine nu ne poate face! Mai ales ție, mă pui să vorbesc de funie în casa spînzuratului.

ANDU: Lasă! Spune — tu care pretinzi că mă cunoști mai bine decît mă cunosc eu — ai lua de bărbat — nu, nu pe mine! — o creatură identică cu mine?

CATINCA: Voi intelectualii, cu felul nostru abstract de a pune problema! Nu mai știe omul niciodată ce-aveți de gînd! Săndăluță-Săndăluță, hai să ți-o spun: nicio femeie cu bun simț nu s-ar duce cu tine la starea civilă!

ANDU (precipitat): Dar tu?

CATINCA: Eu? Trebuie să pricep că eu, după tine, spre deosebire de restul femeilor pămîntului, stau mai prost cu bunul simț?

ANDU (cu violență surprinzătoare): Isprăvește cu pălăvrăgeala. Ți-am pus o întrebare!

CATINCA (nu se aștepta, îi răspunde cu aceeași gravitate): Ascultă, Andule, mie — cînd trec peste iazul înghețat și dealurile de la Vișoara — nu prea are cine să-mi ceară mina. Țin la bancurl, însă cele privitoare la capitolul ăsta nu-mi plac.

(Țin): Nu le înghit, înțelegeți!

ANDU (tot tipînd): Și dacă n-am glumit? Dacă am întreat asit de serios încît... mi-e frică de răspuns?

CATINCA (revelația e prea puternică pentru ca fata pornită de la țară să nu-și spună cuvîntul în felul ei): Zău, măi?! (Iar stăpînă pe ea): Atunci, vino aici, în dreptul oglinzii! Lîngă mine! Stai liniștit și privește! Așa! Acum, spune-mi: nu ți-e frică și de ce vezi acolo?

ANDU: Ce vrei să văd?!

CATINCA: Pe cei doi! Ei, un hamal cîstît. Ea, o calică sentimentală. Doi oameni proști. De-aia te întreb: nu ți-e frică să-i împerechem? (Răspicat): Eu vreau să știu dinainte! N-am nevoie de surprize! Să nu faci ca taică-tu, să te sperii de greu și să fuși! Spune-mi acum, nu după ce am să am copil în brațe! Te simți în stare să mergi pînă la capăt, ori nu?

Andu nu-i răspunde. Pe neașteptate, își repede un numn în oglindă, spărgînd-o.

CATINCA: Ce ți-a venit? Ori, te pome-nești că pumnul ăsta pe care ți l-ai băgat în oglindă a vrut să însemne că mă iei de nevastă?

ANDU: Printre altele.

CATINCA: Măi, Săndăluță, ar fi o minciună grosolană să-ți spun că eu, acum, nu plesnesc de bucurie. Însă să știi: mare prostie ai făcut! Trebua să-ți cauți o bleagă, cu mine o să-ți iasă sufletul! (Rîzînd): Parcă-l văd pe Aurel, la bufet, împărțind pahare la toți pleșcagii satului și lăudîndu-se cu măritișul soră-si! (Cu seriozitate): Cînd ai să te hotărâști să mă duci la măică-ta, am să mă îmbăt și eu!

ANDU: Tu și mama! Îți închipui ce-o să fie! (Izbucnește în rîs).

CATINCA: Înțeleg unde bați! Nici o grijă! N-am să înjur în fața ei! Nici a bătrînului domn Alexandru. Nu ți-l fac ticălos, Andule, (accentuat, cu adresă): dar nici bobletic!

ANDU: A nu, nu! De fapt, dacă mă gîdesc mai bine tu ești exact maică-mea într-o ediție mai rebelă. Apropo...

CATINCA (iar agresivă, cearta reîncepe): Spune, Săndăluță! De ce te-ai oprit? Ce vrei?

ANDU: Mă gîdesc la seara asta. Incearcă să fii atentă! Noi, între noi... pe navetă... merge. Acolo însă... Aștia, Catinco, nu-s obișnuii s-audă...

CATINCA: S-a făcut mă, am să mă port ca la teatru! Mulțumit, sau mai vrei ceva?

ANDU: Ar mai fi...

CATINCA: Eram sigură! Nu de florile mă-rului te-am pus să precizezi. „Să fii atentă, să nu-mi scape vreo părere despre ei!” — așa-i că ți-am ghicit gîndurile, conașule?

ANDU: Ei nu te știu, Catinco! Mie îmi place felul tău de a fi. Dar ei, mde... ar putea să interpreteze... chiar dacă în sinea lor recunosc că ai dreptate! Și — ne place, nu ne place — sintem nevoiți să ținem seama de ei! Altfel se duce tot planul de ripă. Hai, fii înțeleghătoare! Pentru viitorul nostru!

CATINCA: „Pentru viitorul nostru”! O rază de speranță! Te folosești de speranțe. Acum, cînd ai nevoie de mine! Mult mi-a mai trebuit ca să înțeleg! Ești pe cale de a deveni un mare ticălos, Săndăluță!

Se aude o mașină apropiindu-se, oprindu-se. Pași.

ANDU: Ion! (Se îndreaptă spre ușă, o deschide). Ți-am auzit motorul.

ION (întrînd): După cite văd, ești gata?

ANDU: Nu-i un motiv să nu intri cîteva clipe. Catinco, el e Ion... (rectifică): domnul doctor Acatrinei!

ION: Incintat, domnișoară!

ANDU: Și... (are o ezitare pe care o învinge): colega noastră, domnișoara... dom-

nișoara doctor Măreș ! Catinca Măreș ! (Răsuflă mulțumit).

CATINCA : „Domnișoara doctor” ? ! „Doctor” așa ai spus ?

ANDU : Păi..

CATINCA : Fără nici un „păi” ! Și-acolo, la „petrecere”, tot așa aveai de gând să mă prezinți ? „Domnișoara doctor” ? ! Altfel nu se poate ? Stric fasonul ? Ascultați-mă, să știți amindoi ! Dacă mă doare ceva răzbit și știu că o să mă doară toată viața, e că n-am reușit la medicină. Aș fi vrut să tai singură, nu să dau la mină altuia ! Dar atît m-a ținut capul, se poate minca o piine și ca tehnician sanitar și vreau, nu vreau — socoteala-i încheiată ! Asta în primul rînd !

ANDU (cu tandrețe) : Măi, fată, măi !

CATINCA : Vorba Săndăluță, încă n-am terminat ! Punctul doi e special pentru tine ! Mă ascultă cîteva clipe și după aceea, ai scăpat pe veci de mine ! (Vocea îi capătă o intonație foarte aparte : caldă, prietenoasă și în același timp, chinută) : Nu ne mergea, Andule, să-i ducem pe ăia de-acolo ! Firește, din cauza mea. Poate la început n-aș fi înjurat, n-aș fi discutat literatură, fițiam din șolduri să-i amesc și mi-ar fi mers. Pînă la urmă însă, mă prindeau. (Izbucnire scurtă) : Prea nu știu să fiu, decît ceea ce sînt ! Cu tine însă, sărmanul meu prieten, lucrurile se pare că-s mai complicate. Te-ai săturat de nevastă, nu ? De „apostolat”, nu ? Te înțeleg, că și eu m-am săturat. Cine n-ar vrea să se „repartizeze” ? Dar de ce-ai mai făcut-o atîta ani, dacă n-ai înțeles nimic ? Dumitale, domnule doctor Acatrinei, ți s-a întîmplat să fii în gara unui oraș oarecare, dimineața, între cinci și șase ? (Ion nu răspunde). Se pare că nu. Eora cînd sosesc cursele locale : Gîndește-te, Andule, ce-ar fi să înnebunească, așa ca tine, tot valul de oameni care se revarsă în fiecare dimineață din cursele cefereului si-aleargă, să nu întîrzie, pe șantiere ! Gîndește-te ce-ar fi, dacă toți oamenii aceia ar vrea să trăiască sus, „imediat sub plafon” fără să miște un deget, doar trăgînd sfori ! Și întreabă-te de ce oare gîndește mai bine decît tine — candidat la titlul de doctor în științe—un biet om nu de mult alfabetizat și care, la 40 de ani, s-a trezit că nu mai are ce face la țară, pe ogorul lui, în meseria lui pe care acum l-o fac cîteva mașini și — fără să înnebunească, fără să o facă pe năpăstnițul, înțelege lucrurile. Și vine la oraș s-o ia de la capăt, cu altă meserie, ca un bățefandru oarecare de 16 ani ! Zău, Andule, dacă te compar cu el, pe tine și „petrecerea” asta a ta, păreți al dracului de caraghioși ! (Cu ironie) : Tu însă, Săndăluță,

nu trebuie să te descurajezi ! Găsește-ți o altă fetișcană, sucește-i bine capul și — după ăia — sprijină-te cu nădejde pe sfaturile... dumealui și pe serviciile ei „prietenesti” și-ai să ajungi unde dorești, băfete, acolo sus, „imediat sub plafon” ! Și acestea fiind spuse — „dragli” mei — v-am lăsat. Catinca iese din asociație ! (Părăsește scena).

ION (privind în urma ei) : Urmează felicitări și aplauze pentru utece. Imi închipui că tovărășica fi principală pînă și... (A dat de privirea lui Andu și se oprește. Andu părea gata să se repeadă la el, dar se întoarce și se îndreaptă — cu grabă — spre ușă).

ION : Incotro, Andule ?

ANDU (se oprește : Nu e limpede ?

ION (batjocoritor) : Alergi s-o ajungi înaintea de-și pierde — definitiv — ultimele păreri bune despre... Săndăluță al ei !

ANDU (amenințător) : Ioane, despre orice, dar despre asta să nu glumești !

ION : Pe cine vezi tu că glumește ? Ești pe cale să faci o prostie prea mare, Andule, ca să-mi mai ardă de glume ! Ar trebui să mă ascultă fără prea multe mofturi — e un noroc pentru tine că, a apărut, în ceasul al doisprezecelea, un prieten care să-ți deschidă ochii !

ANDU (ironic) : Tu !

ION : Da eu. Ți-ai limitat orizontul la compartimentul ăla de tren în care-ți faci naveta și-ai început să vezi valori acolo unde... nu prea sînt ! În asemenea cazuri, înainte de a lua o hotărîre, e bine să te consulți și cu unul din afară. O iubești pe fata asta, așa-l ? Fîlîndcă o consideri deosebită. Și mie mi s-ar fi întîmplat la fel, dacă — mai mulți ani la rînd — n-aș fi văzut-o decît pe ea și, poate, încă vreo două-trei ! La cam atît se reduce componența feminină a compartimentului vostru, bănuî. ANDU (cu seriozitate) : Ce poți ști tu despre Catinca ? !

ION : O să te doară, Andule, dar sînt medic, iar pentru tine și prieten. Catinca ta... este o fată drăguță. Probabil chiar senzațională la o petrecere a intelectualilor dintr-o comună. N-a reușit la facultate, dar nu înseamnă că nu e isteată și uneori cu haz. Are un caracter viguros, e cert ! Și-a pus în cap să se mărite cu un doctor și încă nu știu dacă nu va reuși !

ANDU : Ascultă, să nu îndrăznești s-o bănuî...

ION : Atunci, de ce nu stă acolo, la țară, și preferă să facă naveta ? Ca să dea unei gazde două-trei sute din mia pe care-o ciștigă pe lună ? E absurd ! Să-ți spun eu de

ce-o face? Ca să nu mai vezi tu alceva decât fuștele ei! Un tip de felul tău — duios și bine crescut — e o adevărată mamă pentru de-al de ele! Ei, hai, dacă tot ai ridicat mîna, lovește! Poartă-te ca acolo, țipă și lovește! De înjurat, m-am convins că te-ai deprins!

ANDU (cu un ton neașteptat de cald): Ioane, tu chiar nu mai crezi deloc în drăgoste?

ION (cu dispreț și lehamite): Refuz discuția dacă o cobori la nivel de liceeni!

ANDU: Și după tine, acum, ce-ar trebui spus ca să „sune serios”?

ION: În locul tău, așa aș gândi: în seara asta, am posibilitatea unei întâlniri de care depinde cariera mea. Inseamnă că sînt obligat să dau totul deoparte — inclusiv niște explicații sentimentale — și s-o pornesc într-acolo. Altfel... Andule, prietenește, nu-ți cer decât un singur lucru: să ai ceva curaj!

ANDU: Curaj?

ION: Dacă n-o să-l ai acum, n-ai să reușești niciodată să te rupi de... decorul și felul tău de viață!

ANDU: Indiferent de ce urmărește, Catinca are un merit: nu m-a lăsat să uit că eu trebuie să-l las o moștenire bătrînului domn Alexandru.

ION (ricanează): Tu?! Datorită și imaginea — greu de suportat — a unui om călcat în picioare. A unui om care s-a lăsat călcat în picioare!

ANDU (izbucnire): Fiindcă n-a acceptat să renunțe la cîstea lui. Fiindcă avea o familie, căreia trebuia să-l poarte de grijă! Și fiindcă tu și cel ca de-al de tine — ca să ajungeți unde vă propuseserăți, sus, „imediat sub plafon” — ați fost în stare de orice!

ION: „Cîstea” ta! Încerci să-l remontezi pe om cînd îl vezi la pămînt și el o ia de bună! Naiv mai ești, Andule! „Cîstea” ta! Te umfli în pene degeaba! E meritul mamei-tă. A educației care ți-a dat-o. Ai rămas cînstit fiindcă era mai comod pentru firea ta mătălață! E ușor să te închizi în casă opt ani, să scrii șase sute de pagini și după aceea să scoți capul și s-o faci pe victima! Să te fi văzut în locul meu, Andule! Tu ai ocolit viața. Eu m-am aruncat unde-i ea mai adîncă. Și-acum vrei să-mi ții lecții?! „Cîstea” ta! Ți se scrisese și ție de dînsa! Ți-era lehamite ca de rîle! Căutat cu lumînarea un prilej să scapi de ea. Și-ți dau dreptate! Adică sînt eu mai cînstit ca tine, chiar decât ai fost tu cu tine! Acum, poate erai salvat dacă ai fi avut puterea să recunoști — nu

față de altcineva, față de tine — că cîntea cu care te lauzi, ți-a adus numai poame! O slujbă la dracu în praznic, o viață meschină... Andule, știu că iar o să te doară, dar cineva trebuia să-ți spună adevărul: ai făcut pași înapoi, băiete! Ești de nerecunoscut! Tu care ne erai un exemplu de rafinament, de politețe, de cumpănare... Vorbești lăbărțat și obscen! Ai ajuns neglijent și stingaci! Îmi inchipui că într-un restaurant mai de Doamne-ajută, n-ai ști nici să-ți comanzi masa. Poți să-mi spui ce „ideal măreț de om” reprezintă ca să merite să mă iau eu după tine?! Ceva inteligentă? E adevărat, ai. Dar inteligența e un noroc, nu un merit. Și-apoi, dacă nu știi s-o folosești iartă-mă, însă e păcat că n-ai lăsat-o pentru altul! Ai muncit? Tot, adevărat. Dar dacă nici nu munceai ce mai rămînea din tine? Farmecul lui Don Quijote? În '969, nimeni nu mai are nevoie de romantici întîrziați! Dar cu ce-s eu vinovat, Andule, că tu nu știi să te descurci? Nu-l cînsti să dai vina pe alții, te-ai eliminat singur! Iar cînd eu vin și-ți întind o mîna, mă trezesc cu suspiciune și reproșuri! Cel puțin, mă simt împăcat, mi-am făcut datoria, ți-am spus deschis tot ce gîndesc. Trag nădejde să fi înțeles ceva!

ANDU: Cred că da, Ioane. Ceva am înțeles. Tu ești cel căruia îi este frică! De navetă, de țară, de-o fată nu tocmai cze-lată, de obligațiile care ți le-aduce un copil, de ceva cîste... Într-un cuvînt — de viață! De aceea și faci atîta scandal pe tema asta (Fără să se întreprună): N-ai vrea să-mi spui de ce te-ai întors în... păcătoșul nostru orașel de provincie?

ION: Deci, ai aflat și tu; deci, nu ești cu capul în nori pe cît pari! Și nu înțeleg ce naiba găsești de ris?!

ANDU: Dacă ai ști... Catinca... ei bine... chiar și pe asta a prevăzut-o! Poate ar trebui să-mi pară rău pentru tine, Ioane. Uită că nu poți!

ION: Dacă nu pentru altceva, măcar pentru anii care i-am copilărit împreună trebuia să te ții!

ANDU: Ei, nu, că ești bine! Tu să-mi vorbești de piinea cu dulceață pe care-o mîncam cînd eram niște mucoși, iar eu să mă îndulțez, să uit de anii mei de umilință, de viață gîfîită, și să spun: „Bravo, Ioane, bine-ai mai făcut”!

ION: Ești cumplit de invidios, Andule! Ai ajuns să te doară succesele colegilor tăi! Să te bucuri de înfrîngerile lor!

ANDU: Cum s-ar spune... „trimis la munca de jos!” Cine o mai fi născocit și

expresia asta? Adică la o circă de țară. Cu alte cuvinte, eu, cînd am isprăvit în-cultatea, am fost direct sancționat cu „munca de jos”! Povestea ar putea fi so-cotită și cu haz!

ION: Și, de fapt, tu ce-ai fi vrut? S-ajung și eu un abrutizat care cascade mereu de somn? Să mă sacrific? De ce?

ANDU: După cite mi-aduc aminte, în șe-dințele U.T.M. din timpul facultății, cînd luai cuvîntul în calitate de secretar al or-ganizației de bază, vorbeai cu totul altfel! Realitatea, Ioane, e că trebuie să-ți faci meseria de-adevăratelea și ți-e frică. Te-ai rupt de ea și acum ți-e frică. Nu-ți mai merge cu vorbele frumoase și la timp spuse, nu-ți mai merge doar cu meritele bunicilor și părinților, trebuie să te justi-fici prin tine însuși și ia-ți-te speriat. Așa-i, Ioane?

ION: „Speriat?”! Ei, nu, e cam mult spus, cam inexact spus! „Speriat” e un cuvînt pentru... oamenii slabi, Andule! Înțe-legi ce vreau să-ți spun, nu? (Cu un soi de generozitate): Ei, hai să punem punct! O discuție atît de... „pe linie”, e cam ri-dicolă între doi prieteni. În definitiv, tu gîndești în felul tău, te porți în felul tău — mă rog, ești stăpîn pe tine. Eu într-al meu — sînt stăpîn pe mine. Ne-am trîntit fiecare discursul, probabil trebuie să ne descărcăm nervii. Dar să nu uităm că este trecut de nouă și amîndoi avem o întil-nire. Ori, tu nu mai mergi?

ANDU (după o tăcere mai îndelungată): Ba, merg. De ce să nu merg?

ION: Nu-ți mai fă probleme, Andule, o să fie mult mai bine decît îți închipui! Acordă-mi puțină încredere și-ai să vezi! Ai un atu căruia eu am să-l dau viață: cărțuia aia a ta. Am să-l arunc în joc — exclusiv pentru tine, nu te teme — exact cînd nimeni n-o să se aștepte. (Ton de glumă): Avem în față un viitor luminos, tovarășe doctor. Cu o condiție: să ne gră-bim!

Fără să manifeste vreo bucurie, vreo in-suflețire Andu se îndreaptă spre ușă. Ion îl urmează. Dar, chiar lingă ușă, soneria telefonului îl oprește.

ANDU: O clipă! (În microfonul aparatu-lui): Da? Da, Da, eu! Bine aștept. (Lui Ion): Interurbanul. (Iar în microfon): Da, Alo! Da, eu! Vă ascult! Da. Mai tare, vă rog! Da. Înțeleg. Înțeleg. Vin, bineîn-țeles. Mulțumesc! (Pune receptorul în fur-că).

ION: Ceva deosebit?

ANDU: Ți-am promis să-i spun malcă-mi, că tu îi recunoști victoria. Cam așa ceva mi-ai cerut, nu? N-o mai pot face, Ioane. Alexandrina Miron nu ne va mai obosi cu demnitatea ei exagerată. (După o pauză): Ca medic, știam și mă așteptam. Nu înțe-leg însă, de ce s-a petrecut tocmai în sea-ra asta! Mai sînt coincidențe pe care ști-ința încă nu le poate explica. Nu ți se pare?

CORTINA

GEORGE DAMIAN

Venim din munți

Venim din munți pe caii noștri iuți
De undeva din zvonuri și balade,
Și prinși de coame călărim visînd.
În urma noastră aerul se-ndoaie
Și-n plete îl simțim vibrînd.
Gonim așa de parc-ar trebui
Să prindă caii orizontul în copite.
Venim mereu, venim mereu,
Din nepătrunșii codri
În vreme ce la Putna arde
Între păduri și datini candela de cînd,
De veghe stă El, Domnul Ștefan, odihnînd.

Toate femeile

Toate femeile coboară din arbori
Jumătate frunze, jumătate dor.
Cînd vîntul le-nvolbură părul
Din inima noastră se-nalță și mor.

Adevăratele temeri plonjează din frunze
Către trecerea albă, sub ploaie
Vîslim pe-un drum fără-ntoarcere
Tîrindu-ne, pe jumătate oameni pe jumătate
spalme.

Praful ne-nvăluie, cerul ne sperie
Apa-i de gheață în mijlocul verii
Copacii mor de prea multă putere...

Femeile și soarele

Dintre nevolnicele semne pămîntene
Femeile sînt cele care-ntîi
Pricep însemnătatea morții
De-aceea le dorim
Și ne mirăm cînd trec din întîmplare
Ca niște umbre cu puteri bizare
Prin trupul nostru, uneori...

De-aceea ne supun cînd spunem
Nemaipomenite vorbe trecătoare
Și ne alintă dîndu-ne copii
Și ne urăsc cînd le oprim să zboare.

De-aceea stăm pînă tîrziu, cu dor,
În nopțile cu semne de-ntrebare
Și sîntem duri, și sîntem visători
Mușcind din trupul fragedului timp
Cînd foșnitorul anotimp
Le-nsamnă sufletul la întîmplare.

Marină

De mii și mii de ani
Un singur port
Ne-a rechemat
Semnalizînd sonor
Și-atunci ne este dor
Și prindem să cîntăm
Și vin pe punte arborii
Și peste noi și peste ei
Din lună nînge cu femei . . .

NIKOS PAPAS

(Grecia)

Eminescu

Ca-n depărtatul cer
în stropi de rouă
te oglindești
în România nouă

Visind o luminoasă
stea înaltă
tulburătorul glas
din vers se-nvoală!

Ca Oltul și ca
Dunărea-n cimpii
foșnește glasul tău
în poezii.

În străveziul
timpului înel
s-au logodit
luceferii cu el

Neintrecutul vers
s-a prefăcut
în pasăre de foc
și în sărut.

Cocor cu aripi albe
către soare
cît e pămîntul
e fără hotare!

Lumina lui
venită din zenit
în inimi o purtăm
necontenit.

Pe-orbita ei
coloana de poezi
pornim pe sub cununi
de frumuseți

Pe Dunăre
spre Dobrogea și mării
îi retezăm talazul
înspumării.

Noi pretutindenea
te-am căutat:
în bronzul din statui
în cer curat,

În unduirea apelor
profunde
tu pretutindenea
ai fost ori unde.

Din liniște șopteai
să ne desmerzi
și cimpurile vaste
și mai verzi

Au devenit
sub tyrsul poeziei
cînd ne vorbeai
cu buzele cimpiei

Șoptind cuvinte aspre
de pămînt
te-am auzit
din fiecare cînt

Noi din Helada, Cuba
Uruguay
cuvîntul viu
îi-am ascultat, Mihai

Aici unde, pe visuri
se așterne
euritmia inimii
eterne !

HUBERT JUIN
(Franța)

Țminesciană

Pornesc spre țărmuri noi, danubiene
ostroave noi să văd și să ascult
al versurilor eminesciene
ritm contopit cu marele tumult
El e poetul ce-a cîntat adîncul
cristal al nopții scut diamantin
al dimineții, roua, munții, crîngul
cerbi pătimași cînd la izvoare vin !

N-a fost luceafăr cu măreața-i frunte
care-a purtat al clarității nimb
mai mult a fost, tăcuta za s-o-nfrunte
și răni, cununi de răni primind în schimb !

Doar Omul este lacrima stelară
ce nu apune-n spațiu, cum, prin vremi
ai strălucit, numai lumină clară
tu Eminescu care-n vers ne chemi
Te-au întâlnit la Tübingen, alpinul
asemeni ție, Hölderlin și calm
poetul ți-a dat piinea lui și vinul
întăritor al unui sacru psalm
și alți poeți arzînd ca o pecete
iar tu o cupă le-ai întins, purtînd
un nume : România ! Și cu sete
î-ai îndemnat să bea cit mai curînd !

Și mie-asemeni pîinii celei calde
asemenea cu dulcele Cotnar
mi-ai dat o poezie să mă scalde
în limpezimi adînci ca de cleștar
Din ritmurile-i pure, cu cascade
clocotitoare, peste-al vremii prag
și-a făurit poporul tău arcade
sub viul revoluțiilor steag !

O, laudă și slavă numai ție
să ți-o aducă oameni-prometei
ce scriu fremătătoarea geografie
cu vaste continente de idei
Și pe oceane, navă după navă
văd lunecînd și scinteînd cum vin
sentințele dreptății. Slavă, slavă
mareele cu sînul de rubin !

Tu ești, pe malul lenevoasei Sene
de Dunăre vorbindu-mi și ascult
acordurile eminesciene
cu care, parcă, m-am născut de mult !
Ești pentru mine lebăda lunară
și lumea, pe orbita ei rotînd
tu, Eminescu, mi-o arăți mai clară
tot cerul universului boltînd !

În versul tău pe care cine-l știe
înalță-n piept aripi de bucurie !

ALEXANDRU JAROV

(U.R.S.S.)

Pămînt eminescian

Pe un drum ce vine de departe
sub al zilei arc eolian
trenul se grăbește să mă poarte
pe pămîntul eminescian

Trecem prin brăţări de limpezi ape
printre vii cu sînul plin de rod
cu tot cerul adunat pe pleoape
ne salută surizînd, un pod !

Caravana dealurilor suie
peste zări-albaştri dromaderi
scrinul de mîresme şi-l descuie
vîntul legănîndu-se prin meri.

Din păduri, din culmi şi din poene
peste-al apelor molatec grind
rîtmurile eminesciene
în brăţări senine ne cuprind.

Trenul trece, şulterînd, brădetul
ca o lance prin albastrul scut,
— A trecut cîndva, pe-aici, poetul
ca lumina lunii a trecut !

Liberul ogor cu plete blonde
ca flăcăul ce s-a prins la joc
sub privirea codrului de sonde
leagănă amiaza de mijloc !

Un tractor răstoarnă grasă brazdă
ca purtat pe cîmpuri de-un titan
— Slavă poezie, bună gazdă
pe pămîntul eminescian !

TACACS TIBOR

(R.P. Ungară)

Teiul lui Eminescu

Sub arcul inserării nins de lună
ca o cupolă vastă de mărgean
lăsînd să curgă a şoaptelor cunună
visează telul eminescian.
— Tu, teiule, cu vechi tăceri pe gene
care tresări la pasul nopţii-ncet
dă-i pace frunţii eminesciene
dă-i linişte iubitului poet !

Aici, pe drumurile lungi de țară
în pulberi mute pașii i-am lăsat
chemat de dulcea versului vioară
de cîntecul poetului chemat
Eu am venit unde-ale apei strunguri
mi-au netezit potecile sub pas
cum au venit prin ani ațișla unguri
să facă sub bătrînul tei popas.

A inimilor cupă de cleștar e
cu sunetul adînc și străveziu
Dar munți cu munți cum nu se sparg în zare
și noi sintem prieteni buni, o știu !
Și cupa îmbătîndu-ne ființa
tot plină e de-al versurilor vin
căci tu ai luat din lume suferința
și toată slava cerului senin !

Ca astrele mereu să te cunoască
și somnul să-ți vegheze, ca un scut
ai vrut deasupra teiul să-ți foșnească
și frunzele veșmînt să-ți fie-ai vrut !
Impresurat de versuri ca de harfe
pe care-n pieptul meu le port de mult
sub teiul care-mi scutură eșarfe
poemele-am venit să ți le-ascult !

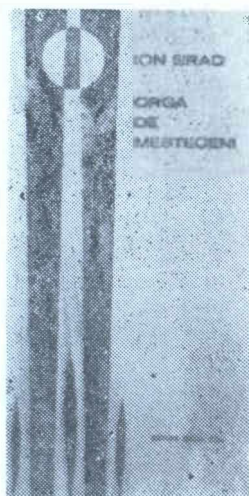
Prin spațiile-n juru-mi să se schimbe
într-un acord sublim și tutelar
— E versul tău sau poate-un sacru nimb e
gîndirea ta cu sîmburul de jar ?
Nu, versul tău e și din vers se-nvoaltă
imensul crin al glasului tău sfînt
Trec pași însingurați și-adînc tresaltă
bătrînul tei în ochii mei răsîrînt !

În românește de Ion POTOPIN

AL. ANDRIESCU

Ion Brad

ORGA DE MESTECENI

Așa cum există poeți cu un gust declarat pentru prefacerile formale, există și poeți, în opoziție sau nu cu cei dinți care au cultul valorilor consacrate. Un astfel de poet poate evolua personal, deși mijloacele lui de comunicare sensibilă sînt, să zicem, asemănătoare cu cele ale lui Virgiliu sau Horațiu. Credem că ne aflăm în fața uneia dintre cele mai înrădăcinate prejudecăți în poezia actuală și, indiscutabil, în fața celui mai zgomotos izvor de extravagante, cînd se jură, cu o vehemență suspectă, numai pe ineditul formal. Acest inedit nu este și nu poate fi decît de ordin sufletesc, pentru că aici posibilitățile de nuanțare sînt, în mod cert, nelimitate. Poezia fără această autenticitate sufletească nu există, pentru că, rătăcită, se transformă fie în discurs, fie într-un anost joc de cuvinte. Dacă punem atîta preț pe conținutul sufletesc al poeziei, înseamnă că înțelegem existența sa în afara ideilor? Evident că o astfel de încheiere ar fi cît se poate de falsă, pentru că nu poate fi contestată existența unei emoții mai rafinate, în afara celei instinctuale. Această rafinare este produsul vieții intelectuale în general. Indiferent deci de sursă, poezia, de la cea a obiectelor mărunte, concrete, a bunurilor casnice, pînă la cea metafizică, este, înainte de orice, înfiorare, iar aceasta ține de autenticitatea și de rafinamentul sensibilității și mai puțin de artificul formal.

Dintre cele două căi pe care am încercat să le schițăm sumar aici, Ion Brad se apropie mai mult de aceea care-l ține departe de căutătorii roboți de înșelătoare flăcări artificiale, care se mută capricios de ici, colo, obligîndu-i să sape cu disperare în același pămînt sterp de aur. Înfiorările care-i umflă pinzele poeziei pornesc toate din lumea înconjurătoare, bine cunoscută, pe pămîntul căreia calcă ferm, printre viețuitoarele și plantele unei naturi cu care se identifică, aceeași care i-a ocrotit înaintașii. Firește, faptul că volumul se intitulează *Orga de mesteceni* nu poate fi invocat decît ca argument cu totul secundar în acest sens. De altfel poezia cu acest titlu este o evocare a peisajului finlandez și face parte oarecum dintr-un ciclu anexă la acest volum, marcînd momentele afective ale unui memorial de călătorie. În peisajul silvestru de acolo, poetul se regăsește într-un decor vegetal familiar. Meta-

fora pe care am subliniat-o are însă o semnificație mai generală și ne pune de la început pe urmele unei dominante a poeziei lui Ion Brad, în care natura ni se pare a fi un factor esențial.

Sursele acestei poezii, fără să fie vorba de influențe coplesitoare, ci mai mult de reluarea sau continuarea unor tradiții, urcă pînă la Coșbuc și Goga și se opresc la Blaga. Din marginea acestei ultime zone poetul aruncă o privire dincolo de pragul unde începe mistica populară, dar nu-l depășește. Ion Brad are comun cu Coșbuc un anumit cult al vetrei, o nostalgie care-l înstrăinează între alte hotare decît cele ale satului; de Goga îl apropie gravitatea și ardența socială (*Țara*), fără a dovedi, cum s-a remarcat, profetismul acestuia, desigur și din cauza condițiilor istorice diferite; de Blaga îl apropie timid privirile oprite la hotarele unde încep să joace ielele eresurilor populare. De cei din urmă îl desparte lipsa exaltării patriotice sau mistice, dintr-o poezie care se vrea, pînă la urmă, lucidă, dacă ar fi să credem și unele confesiuni ale poetului, făcute chiar în versurile acestui volum.

Din astfel de seve amestecate, mai îndepărtate sau mai apropiate, la această sursă de mari tradiții în literatura română, răsar versurile unei poezii ca *Zadie*: „Cînd nu știa vestirea mea pe lume, / Mama a cules cerul florii de in, / Brăzdat de aleanuri, împuns cu ace de spin, / Din amiezii, din pinze de brume, / Și l-a țesut cu lacrimi mari, anume, / Ca eu să am la ce să mă închin. // Aici e neființa — aceea dulce / A mea, cînd totul era numai dor, / Ca ruga însetată în prigor, / Pămînt din arșiți gata a se smulge / Întins în umbra ploii să se culce, / Pămînt de suflet cald, tulburător”.

În poezii ușor elegiace, poetul își ațintește mereu privirile către icoanele părinților (*Umbra mamei*), preamărind o îndepărtată ascendență țărănească: „Pasc vitele în cimitir, / Le cheamă străbunicul parcă / Trezit sub verde coviltir / Peste otăvile subțiri / Din amintire să le-ntoarcă. // Stă răzimat de crucea lui / Și numără, în gînd, viteii / Cei negri, ai pămîntului, / Bivolii veșnic nesăuți / Mocnind în ei ca fariseii”. Reține atenția această imagine păstorească a lumii de dincolo. Străbunicul își continuă pe tărîmul umbrelor, conform unei mitologii-populare sui generis, ocupațiile obișnuite.

Pornind de la străbunii apropiați, poetul va urca în timp pînă la îndepărtata origine a neamului, care-l transpune în aceeași stare de spirit și sentimentală ca pe vechii cronicari sau ca pe reprezentanții Școlii Ardelene. Pe destinul marelui rege dac Decebal poetul suprapune viziunea tragică a păstorului din „Miorița” populară. Aceleași elemente ale naturii îl plîng și pe regele rezvrătit „scoborîtor din Scorilo muntele”, și pe ciobanul din baladă: „N-auzi cum cîntă / Un fluier de fag / Un fluier de piatră, / Un fluier de os?!” (*Decebalus per Scorilo*). Civilizația romană stinge ura păduraticilor și așa se naște vatra unui nou popor: „Cum i-ai ucis sfînta ură fierbinte, / Singele aprig, mistuitor? / Pe noi temelii, de oseminte, / Cum s-au înălțat cetățile / Și nebănuitele vetre ale acestui popor?” (*Tabula traiana*). Istoria nu oferă numai materialul unor demonstrații didactice, ci este privită cu ochi arși de mari ruguri interioare, din care izvorăsc imagini de grandoare mitologică: „Mună de piatră, / Cîntec de piatră, / Noi îți dăm răsuflarea / Desferecată / Din munți, din marea / Neliniștită / Ca o iubită, //...// Mună țară, / Cîntec, tăcere, / Inimile noastre ca stelele / La înviere / te înconjoară” (*Terra mater*). Aceleași imagini ale statorniciei și în *Terra Daciae*. Dezastrul civilizației pontice (*La Histria*) sau lamentațiile lui Ovidiu la Tomis (*Pontica*) aduc umbre melancolice în acest ciclu istoric. Ion Brad rămîne însă, înainte de orice, poetul unor imagini mari, creator de mituri eroice sau în marginea lor, situîndu-se la una din cele mai vechi surse de poezie.

Meditațiile lui Ion Brad — și volumul de față este revelator în acest sens — nu sînt numai pe teme sociale și istorice, la care ajunge cu o întreagă școală de poezie românească, ci și pe teme intime. Se remarcă însă și aici un control și un îndemn care vine tot din zona răspunderilor sociale. Ce-l preocupă pe poet în *Nel mezzo del camin*, la „vîrsta ce refuză și îndeamnă”? Oftatul horatian provocat de anii care fug (versul „Să vorbim de anii ce-au fugit, destui” amintește de horatianul „Eheu, fugaces, Postume, Postume, labuntur anni...”.) îl invită la un sfat care desfăce emoția într-un raționament recapitulativ asupra destinului întregii sale generații: „Unii se pierdură-n versuri, mai nebunii, / Alții, mai de stîncă, i-am făcut ostași; / Prea puțini iubirii se-nchinară unii, / Însă toți, pe ruguri, ars-au pătimaș”.

Aceste declarații sfințesc într-un elogiu adus înțelepciunii, atributul maturității, simbolizat de pasărea Minervei, așezată cuminte pe umărul poetului. Sintem departe de spaimele poetului latin din oda adresată lui Postumus. Mai plină de mister, cu repetiții obsedante, ne apare poezia *Ceață pe luncile toamnei* sau cea intitulată *Noapte albă*.

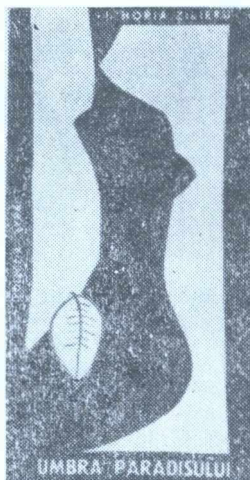
Volumul abundă în mici poeme meditative, unele elegiace, altele nu, construite adeseori antitetic, dintr-o nevoie evidentă de explicitare didactică, manifestată și în grija ca efectul final să fie pozitiv: „Atît de rău mi-e și atît de bine / De soarele care pîndește-n mine, / De lava otrăvită la amiază / Ce pînă-n miezul nopții, adînc, iriază / Improspătînd suflarea și singele în zori, / Ori biciuind cu spinii lumii, sfidători, / Lava avîntului, lava căderii, / Duhul tăcutei antimaterii, / Cui-bărit în nevăzutul nucleu / Pe care se reazimă sufletul meu” (*Pîndă*). Metafora pîndei dintre spirit și materie salvează poezia de impasul unde putea s-o aducă tentația prea mare a unei construcții logice. În *joc de lună*, cu pronunțate rezonanțe populare, construcția este tot antitetică. Același gust pentru antiteză îl întâlnim și în *Nisip*: „Greu ne tîrim unul spre altul: / Neliniștitul, lumescul tărîm / Și selenarul, înaltul”. Taina ciocnirii dintre lumesc și selenar pare pusă sub o pecete grea, de nedezlegat, după cum ne sugerează cele două frumoase versuri finale: „Peste nisipuri, cu albul cuțit, / Pescărușul nu știu ce scrie”. Tristeți bacoviene străbat din poezia *Întrebare de iarnă*: „Copaci de sticlă, fanteziști, / Copaci de noapte, înghețați, / Cînd tu ești ori nu ești / Și brațe mari în vînturi zbați / Copaci statornici descărnați, / Ca după o dragoste de triști, / De ce pe nume mă strigați!? O alegorie despre timp este și poezia *Asfalt*, în care, după titlu, se încearcă și o evadare în alt univers metaforic. Materialul alegoric, mijloacele de comunicație menite să sugereze timpul trecător, conduc la o încheiere prea directă: „Copiii la pornire, la-ntoarcere bătrîni”. Din toate aceste mici meditații, cu caracter elegiac sau numai didactic, se desprinde o preferință clară pentru cele din urmă. Iată atunci sfatul pe care ține să-l adreseze confrăților: „Cine nu vede, cine nu știe: / Sînt prea mulți poeți de hîrtie! / Punem întrebări dezlegate de alții, / Ne socotim prieteni cu munții, înalții, / Ne-am adunat de secole-mpreună / Să preamărim imaginara lună / Pînă-a venit omul, mîntuitorul, / În munții ei să-mplînte lin piciorul. / Ne mirăm că un astru geana-și ridică, / De trenurile cosmice ni-e frică. / Unde-i Pegasul lucid / Cu aripi tăioase prin vid, prin infinit, / Să certe poezii, să-i suie / Mai sus de înșelătoarea statuie / Din bronzuri coclite, din iască / ? În spații murind, să se nască...” (*În spații murind*) În acest îndemn îndirect se ascunde de fapt un întreg crez poetic.

Ion Brad nu se sfiește să recurgă direct la concepte în poezie sau să folosească metafore perfect traducibile în concepte. Mediul concret investigat este universul rustic. Poetul afirmă fără teamă de platitudine că ziua succede nopții, precum noaptea zilei. Vorbește de fructe care încă nu-s coapte și de schimbările de culori care marchează evoluția vegetală, pînă la plenitudinea fructului. Aceasta îi sugerează, în ceasul maturității, înmugurirea întrebărilor (*Anotimp incert*). Pendularea de la poezia de pură senzație a naturii (*Iunie*), la o poezie conceptuală (*Pelsaj intim*) îi este caracteristică poetului. Spre certitudinile la care trebuiau să-l conducă anii, poetul urcă pe „terase logodite cu piersici și cu vii”, orice evoluție petrecîndu-se într-un cadru natural. Mai rar, drumul este invers, natura fiind caracterizată prin elemente abstracte, conceptuale (*Heraldică*). Uneori poezia este naivă, pînă în preajma unui alegorism facil ca în *Spiridușii din marie*. Gîndurile poetului se confundă cu universul mărunț, cu lumea gîzelor, primăvara, cînd „streașina gîndului se dezgheață”. Somnul este rîvnit ca un „fagure dulce”, iar durerea asemănată unor dulăi răi: „Inimă rea, / Dă drumul dulăilor, / Și ei să se culce!” (*Insomnie*). Interesantă este și această reprezentare în elemente de natură vegetală a luminii: „Lumina e de lacrimă, de must, / De frunze tescuite în uncrop, / Ciorchine care plînge bob cu bob / Roada pădurilor prelînsă-n lin” (*Octombrie*). Gîndul este de „ferigi negre” în această vegetalizare a abstracțiunilor (*Tîrziu*), iar „mașinile prin apa șoselei trec ca pești” (*Asfalt*).

De la natură, pe care o simte în senzații acute, pleacă un circuit mereu viu în toată poezia lui Ion Brad. Acest circuit trece și în meditațiile sale, conferind volumului *Orga de mesteceni* o savoare particulară.

**Horia
Zilieru**

UMBRA PARADISULUI

Cele treizeci de elegii care compun ciclul de față apărut la aproximativ un an după *Iarnă erotică* — și ca o esențializare a acestuia răsfrîng o ipostază lirică destul de agitată, în tonalitățile unui erotism elegiac, presimțitor deja de crepuscul. Motivul e obsesiv și poetul, în *umbra paradisului* care începe să-i scape, își iscodește tînguitor simptomele clorotizării: „Iar noaptea-n somn pe dinlăuntru pune / văz ce adoră plante viscereale / și simburî osteniți în fructe pale / cît craniul meu în lacrimi străune”.

Nu-i vorba de o poezie de dragoste, ca expresie a sentimentelor cu gama obișnuită a ipostazelor ei, ci de o poezie a crizei biologicului, înfiorat pînă la spasm de morbul devitalizării lente și al surprîrii puterii de posesiune. E un amestec de țipăt carnal și meditație asupra efemerității materiei și a caducității inevitabile.

Riscurile unei astfel de poezii oscilează, obișnuit, într-o anume trivialitate și poetizare convențională, pseudomască a instinctelor. Horia Zilieru depășește aceste capcane, datorită, în primul rînd, temperamentului său poetic vulcanic, incandescent, care angajează corectivul unei sensibilități artistice rafinate, datorită unui remarcabil simț al muzicalității intime a raporturilor dintre lucruri și unei fantezii foarte mobile, slujind cu fidelitate o gîndire poetică sprintenă, imaginativă. Și,

apoi, Horia Zilieru e un liric structural, cu idealuri estetice de puritate, cărui i se refuză, prin însăși factura sa poetică, trivialul.

Actlu erotic, convulsiile „crizei” sînt filtrate prin trăirea dramatică a luptei cu timpul, cu moartea, care erodează implacabil și fără oprire efemera ființă umană: „Cu vetre goale în orbite oarbe / un șarpe-fiu în taină ne absoarbe, / ca-ntr-un spital bolnavele parfume”.

Abstracțiunea reflexiilor, pe de o parte, și teluricul instinctual pe de altă, coexistă difuz în tonuri elegiace, cu ecouri cosmice; materia și spiritul, din ce în ce mai lucid, încearcă deodată preludiul trist al declinului biologic: „Ridic un felinar cu ochi de aur; carne și suflet în delir își schimbă / formă și vatră în streina limbă / ce-o spune ochiul pe-un albastru plaur”.

Transpunerea actului tainic al perpetuării vieții în universul floral, în spiritul „corespondențelor”, angajează cortegiul întreg de roze, crini, petale, seve, parfumuri, stamine și polen, într-o viziune în care predomină misterul simbolist al unei lumi intangibile rațional: „Lunatici crini în candelî muzicale / amestecă hipnoza lor tîrzie, / cum revederea morților învie / în luminări cu pîlpîri ovale / ... / Alcanul trupului robit în seară / stinge parfum în rozele divine / și sfîșiat de aștri, vultur vine / lumina cărnii jefuind-o iară”. Această irizare a leșului carnal domină, transportîndu-l în zona realei vibrații poetice, erotismul prea tristului truver ieșean.

Ceea ce distilează, de asemenea, povara datului biologic, în poezia lui Horia Zilieru este ineditul asociațiilor, fulgurația imagistică, grație cărora sugestia operează

halucinant, pe planuri diverse, contrerianie chiar, într-un proces de estompare a materialității. Comuniunea perechii, starea de rivniță expansivitate a vitalității transparent, epurate de terestrul carnal, într-un cadru cvasifeeric, colorat uneori mitologic, ca un gen de călătorie regresivă spre lumea originară, a tuturor începuturilor, ca în cea de a XX-a elegie (*cealaltă naștere*): „Instinctele în flori o punte-nvie, / Eurydice mă urmează goală / și coborîm pe-un fir într-o gingie, / unde izvoare lumii torc beteală”. Taina vieții se împlinește cu un fel de pietate datorită oficeriei oricărui ritual capital al existenței, asemenea nașterii, căsătoriei sau morții; aromele de mirt, acordurile de psalmi transferă pulsul biologic în climatul de sancționare al bibliei: „Cadavre pe ghetari de-ntunecare / în aburii de mirt și psalm ne poartă, / spre raza de obîrșii. La o poartă, / aprinde crinul alba luminare”. O invocatie ca aceasta: „Femeie, piine, vin!” în contextul evocator al mitologicului episod al noului născut din iesle („ce duh îmi pune / un așternut de paie care-odată / sub nara vitei un copil minune / scălda în aur?” / confirmă sensul de puritate și cu plurale sugestii poetice al erotismului din *Umbra paradisului*.

Atunci cînd sacralul ritual nu se poate împlini, peisajul liric sugerează, în contrast cu imaginea vitalității din universul vegetal, zădărnicia, extincția, populat fiind cu luminări (de astă dată de „neagră ceară”), crini stinși, urne, (devenite funerare), viermi etc.

Întregul ciclu recompune în spiritul „corespondențelor” amintite această permanentă și fundamentală pendulare a existenței între viață, echivalată cu însuși actul posesiunii și perspectivele răcirii, ale închețului. ale morții, resimțite ca atare, în momentele care succed exploziei de vitalitate, eliberării „fluturilor divini”, iar pe planul vîrstelor, ca o amenințare mereu prezentă, inevitabilă, cînd fluturii vor deveni omăt și „frigul pe pleoape o ocnă va țese”: „Craniul își șterge în vale groparul / crinul mutîndu-l cu palele-i pene, / sfînt într-o criptă din cer să vegheze / ochiul de sarpe // Colții de cîine, omătul de fluturi / naprihănirea la margini ne-atacă, / trestii de jale prin porii-n pedeapsă / ies către lună”.

Lirismul elegiac al acestui ciclu este structurat și pe o altă analogie, constant valorificată de poet, într-un acord perfect cu cealaltă de mai sus: femeia, aproape total neparticularizată în poezie (poate doar prin unele notații aluzive privind insuficiența ei participare — poate — repet, ori existența unor bariere care-o despart de poet: „Prin genune de meduză / tribul-Eros ne refuză”) este asociată în același timp cu viața, matricea, „izvorul aurorii” și moartea, în funcție de expansiunea ori replierea vitalității poetului față de „sera (ei) muritoare”. Femeia identificată cu însăși materia este punctul de plecare, dar și de întoarcere în adîncurile ei. Aci se află dubla semnificație acordată de către poet posesiunii. La rîndul său, el se simte un mormînt deschis, căruia materia îi cere vama; ultima elegie în acest sens, este una din cele mai autentice și mai fecunde în lirism: Vai, tie-ți sînt întemeiat. Fante / din muzici de clopotniți traq arome. / Vorbește steaua limba din matrice / sicriul pur legenda să-ți ridice. / Smerită roabă buza-mi e-o nealtă, / venind din lumea aceea-n mîl înaltă, / pe-un deal cu cruci în viscere. O, mamă, / sînt un mormînt deschis. Tu cere vamă”.

Concluzia acestei elegii — sinteză a întregului ciclu — încheie ideea înfiorată a triumfului final al oboselii vitale, care nu înseamnă însă sfîrșitul, ci integrarea — tot printr-un fel de erotism — în circuitul vital, neîntrerupt, al existenței; momentul răscruții vîrstelor este resimțit cu tristetea și cu resemnarea înțeleptului Solomon: „Domnul așează pe sînge rugină, / graiul învată porunca întoarsă, / plasina si-atîrnă-n exil la obîrșii / lacrimă-lacăt”. Ultima strofă, cu profunde rezonanțe, capătă gravitatea, caldă totuși, a unui adevărat imn închinat iubirii — de fapt, vieții: „Turmele urcă spre patrii — timpane / stins ca nisipul în triste icoane, / unde e nunta și-n nașteri îl cată / fiul pe tatăl... „Este supremul sens pe care-l dezvoltă în toate elegiile sale, *prințul trist*, din balada „dragostei cu aur ce omoră”, cu oarecari rezonanțe din binecunoscutul poem *El Desdichado* al lui Nerval: „*Je suis le tenebreux, — le Veuf — l' Inconsolé, / Le prince d' Aquitanie à la tour abolie: / Ma seule Etoile est morte, — et mon luth constellé / Porte le Soleil noir de la Mélancolie*”.

Există în formula poetică a lui Horia Ziliu o încrucișare de tehnică simbolistă și elemente suprarealiste, vizibilă într-o revărsare contrariană a metaforelor, amintind oarecum de logica derutantă a visului, în ciuda faptului că ciclul *Umbra paradisului* are o arhitectură foarte metodică, așa putea spune, construită, pe câteva metafore și simboluri cheie, foarte elastice în ce privește posibilitățile de sugestie. Uneori, tocmai din pricina acestui susținut paralelism între erotic și sensurile lumii cosmice, lirismul apare ușor crispat, lăsând loc și unei note de oarecare artificialitate cerebrală, ca, de pildă, în finalul celei de a XVI-a elegii (*rădăcini*): „Mănincă larva albă. Din celule / riul de sare varsă madrepore / și-n margine de văz în cor de ore, / urechea-n somn devoră-n plîns pendule”.

Predilecția nativă pentru armonie, devine simplu artificiu tehnic, prin căutarea uneori abuzivă de sonorități de felul: „(albii) mari de mări”, „cu sporii porii înflorînd afară”, „flora rară”, „carnale-n vene-s otova de vase” etc. Revenirea excesivă a verbelor a *astupa* și *destupa* (indiferent de context și de intenție creatoare) sună, mi se pare, strident.

O încheiere banală, dar impusă de acest ultim ciclu de poeme ale lui Horia Ziliu: arta sa cunoaște o maturizare certă, în direcția adîncirii lirismului și a stăpînirii tehnicii, tocmai ca o confirmare în plus a ceea ce constituie motivul esențial al plînsului său elegiac în „*Umbra paradisului*”, maturizare pe toate planurile — ca muritor de rînd și ca poet.

*

Elegiile pe care ar încerca să le instrune peste un deceniu, nu sînt, totuși, în stare să mi le reprezint.

JEAN ROUSSELOT

ACTUALITATEA POETICĂ FRANCEZĂ

DESPRE O POEZIE PREZENTĂ ÎN LUME

Într-unul din poemele sale în proză din 1915, pe care reeditarea volumului *Plupart du temps* (Seghers) mi-l pune în chip oportun sub ochi, Pierre Reverdy vorbește de un călător care „nu-și povestește călătoriile”, nu știe să descrie țările pe care le-a văzut și care, mai mult, „n-a văzut poate nimic”.

Chiar dacă rămîne de dovedit că opera sa nu a fost prin nimic marcată de călătoriile sale în Italia, Grecia, Spania, Anglia etc., Reverdy se definește acolo ca un poet care, în lupta sa ontologică împotriva totalității realului, nu vrea să riște să se lase sedus și dezarmat de atracțiile exotismului. „Aici sau acolo, totul e aidoma”, mai spune el, precizînd că, oriunde ai merge, nu-ți poți părăsi „condiția de prizonier”. Ceea ce nu-l împiedică, finalmente, să atace realitatea cu un fel de furie pugilistică dublată de o cunoaștere extrem de concretă a materialului ce trebuie transfigurat, pătruns sau redus.

Cînd Pierre Reverdy afirma că toate călătoriile nu sînt decît „vați deplasări” și că unica aventură veritabilă este aceea interioară, reacționa fără îndoială împotriva unui anume cosmopolitism care devenea din ce în ce mai sistematic. *Alcools*, se știe, a apărut în 1913. Tot în 1913 poemele „itinerante” ale lui Valéry Larbaud, atribuite lui A. O. Barnabooth și tot în 1913 Blaise Cendrars publică *Prose du Transsibérien et de la petite Jeanne de France*. Cît despre poemele lui Jean Marie Henry Levet: „Vasul Armand Bazhic (de la Mesageriile maritime // Fuge cu paisprezece noduri pe Oceanul indian”, chiar dacă nu vor fi reunite în volum decît în 1921, erau deja, cu descrierile lor pedestre de reale peregrinări hiper-depărtate, în mare vogă.

Cum să uităm, în fine, că după *Connaissance de l'Est* (1900) și *Cinq grandes odes* (1910) de Paul Claudel, *Eloges* (1907) de Saint-John Perse și *les Immémoriaux* (1907) de Victor Segalen, un exotism care poate fi numit în același timp filozofic, mitic și geografic obsedează conștiința poetică a Occidentului?

Reverdy și poeții care, după el (suprarealiștii cu deosebire) vor încerca să izoleze poezia în „spațiul interior”, vor suferi un eșec: o poezie larg deschisă către lumea exterioară și care va ajunge chiar să se împeștrițeze cu voluptate cu culorile locale din lumea întreagă va continua să se afirme și să prospere. Pentru a nu aminti decît cîteva titluri: *Europe* (1916) și *L'Homme blanc* (1937) de Jules Romains,

Prikaz (1919) și *Saint André* (1936) de André Salmon, *Feuilles de température* (1920) de Paul Morand, și bineînțeles toate cărțile lui Blaise Cendrars, versuri sau proză, aceasta din urmă posterioară primului război mondial începînd cu *Feuilles de route* (1924).

Chiar în zilele noastre, cînd poezia franceză tinde să se considere un spațiu în sine, dacă nu chiar un domeniu rezervat puținilor specialiști, această vocație exotică și cosmopolită supraviețuiește și dă câteodată roade fericite care, în contrast cu hiper-intelectualismul la putere, par foarte proaspete. Cu *Feux d'épaves* de Louis Braquier sîntem foarte aproape de J. M. H. Levet: „Bătrînul El Kantara, l-am cunoscut în tinerețe, / Făcea, epuizat, ultimul înconjur al pămîntului...” Dintr-o serie de gravuri delicate, mari cît o carte poștală dacă nu cît acele timbre din țări exotice care ne făceau să visăm în copilărie, se degajă o viziune încetoșată, estompată, dovedind o remarcabilă îndemînare în alegerea tușelor, a contrastelor, a tonurilor delicate. Jean-Marie Drot, bine cunoscut ca producător și reporter de televiziune, e prea puțin cunoscut ca poet și pe nedrept. Cu *Soleil bel assassin* și *La femme-hostie ou le retour d'Antée* (Seghers), el se afirmă ca cel mai direct moștenitor al lui Cendrars. Cîteodată nervoase și ritmate ca niște rafale de mitralieră, altele inflăcărate ca niște declarații de dragoste, poemele sale au, în ciuda unei anumite grandilocvențe, un elan generos și cuceritor. Considerînd că „Anteu poate fi ateu” și în orice caz „prea modern pentru mitologie” Jean-Marie Drot găsește cui să se adreseze, invitîndu-l pe cititor să cunoască mai degrabă vîltoarele istoriei decît culoarele secrete ale templului cuvîntelor. Daniel Boulanger s-a făcut cunoscut ca romancier, nuvelist, scenarist; iată-l revelîndu-se ca poet cu ale sale *Tchadiennes* (Gallimard) de o mare economie verbală și amintind prea puțin de convențiile notelor de călătorie deși sînt eminamente vizuale, excelînd în simbolica alitudinilor. Cît despre Jean-Louis Depierreis, în ultimul său volum *Quand le mauve se plisse* (Seghers) nu ezită să introducă un întreg ciclu de poeme inspirate de un oraș. Să nu ne așteptăm totuși să găsim acolo o simplă descriere, fie ea împănată cu aluzii mitologice, așa cum făcea regretatul Paul Chaulot în *Soudaine écorce* (Seghers) pornind de la un fluviu anonim din Testaccio; asistăm la un fel de re-creare interioară, printr-un contact între limbajul cel mai tăios și „toate cristalele visului”. Pe scurt, nu mai poate fi vorba de exotism la Depierreis. Cel mult — și e mai bine, cred — de o prezență înversunată a cuvîntului oriunde și oricînd.

DESPRE POEMUL SCURT

Cine a spus că poemele lungi sînt salvarea acelora care sînt incapabili să scrie poeme scurte? Nu reușesc să-mi amintesc. Nu e cu totul adevărat, la urma urmei. Căci nu cred că poemele scurte ale lui Agrippa d'Aubigné sau Victor Hugo, ca să nu menționez decît acești doi alergători de cursă lungă, ar fi inferioare poeziilor lor de mari dimensiuni.

Ceea ce este adevărat e că poemul scurt cere poetului cu totul alte virtuți decît poemul de largă respirație. Spiritul nu va fi captivat de mîngîierile repetate ale unei melodii, de ramificațiile unei imagistici abundente, sau de ghirlandele retoricii, ci va fi frapat de o viziune pătrunzătoare sau de un diamant sonor în care scînteiază ideea.

Din toate timpurile poeziei au scris mici poeme sentimentale, gnomice sau epigramatice dar rari sînt aceia care și-au făcut din asta o specialitate, și mai rari aceia care au reușit să se exprime deplin în minimum de silabe. În trecutul apropiat a fost cazul lui Jean-Paul Toulet, ale cărui cele mai bune piese nu numără decît două sau trei strofe de patru mici versuri „contrarimate”. Și acela al lui Julien Vocance, prieten al lui Eluard, care a încercat să aclimatizeze poemul kaï-kaï în Franța. Și chiar al lui Eluard, cu ale sale micro-poeme perfecte, cu deosebire seria din *Capitale de la douleur*. Și, bineînțeles, ar mai trebui citați, printre poeții noștri cei mai cunoscuți de ieri și de astăzi care au cultivat poemul scurt, Pierre Albert-Birot cu *Cent gouttes de poésie* și *Cent nouvelles gouttes de poésie*, Pierre Emmanuel pentru *Cantos*, Pierre Morhange pentru *Poèmes brefs*. Dar „specialiștii” genului rămîn astăzi René Char, Jean Follain, Eugène Guillevic. La primul aforismul face corp comun cu imaginea-fulger. Sîntem la un pas de versul „proverb” pe care Hugo îl

situa deasupra versului „cocardă”, la un pas de asemenea de prețiozitate. La Follain (tocmai au fost reeditate *Exister* și *Territoires*) e vorba de mici tablouri concrete, lucrate cu grija detaliului fin, care au drept fundal copilăria și drept a patra dimensiune nu ura de „le mouvement qui déplace les lignes” ci obsesia timpului care alterează amintirile. La Guillevic (și *Terraqué* a fost reeditat de curând) un univers al pietrelor își găsește o fericită expresie în cristalizările verbale uneori cam zgărâtoare ce au devenit — treptat tot mai eliptice pentru a exprima profunde neliniști, răscolitoare întrebări.

Cu 182 mici, foarte mici *Poeme* (J. J. Pauvert) compuse dintr-o singură frază scurtă, artificial tăiată în versuri, își face reparația Malcolm de Chazal, multă vreme absent din viața literară. Unele sînt doar maxime ieftine („le vice est le plus obéissant de nos instincts”) altele însă, umplute cu un fel de dinamică analogică, sînt demne de acel Chazal pe care îl admira André Breton, descoperitorul său; „L'ombre est la valise de l'espace”, „L'ardoise s'étant écrite s'en alla à l'école”. Dar sînt acestea poeme? Mai degrabă formule poetice, fraze smulse dintr-un poem care nu va fi niciodată scris. Cu o floare nu se face primăvară; oricît de frumoasă ar fi o imagine, spontană sau făurită cu meșteșug, ea nu va forma nicicînd un poem dacă nu va căpăta corp datorită limbajului care îi dă viață și o înrădăcinează în inima noastră. Poemele lui Gilbert Trollet (*Fabliaux*, Fagne) sînt adevărate organisme, complete în ele însele deși condensate la maximum, pînă la limita extremă de tensiune a cuvîntului. La Henry Rougier (*Plain-feu*) e de admirat limbajul nud, exploziv, capabil să se închege în melodia cea mai clasică între două izbucniri sarcastice sau familiare.

Atestat și de *L'Herbe noire* de Paul Vincensini — unul din rarii noștri poeți comici, deliberat comici — și de revista „*Métamorphoses*” care ne oferă în ultimul număr un mănunchi de mini-texte percutante, de unde provine interesul multor poeți pentru poemul în cîteva versuri, în cîteva rînduri, dacă nu în unul singur? Poate fiindcă în epoca televiziunii și a „digestului” poezia nu mai are șanse să fie citită și ascultată decît dacă merge repede și direct la țintă?

POEZIA „SE FACE” ÎN REVISTELE MICI

Cine, voind să-și facă o idee despre viața poetică franceză, s-ar mulțumi să citească revistele de cultură, ar fi cît se poate de insuficient informat. Doar „*Les lettres Françaises*” publică o cronică permanentă al cărei titular, René Lacôte, ia adesea poziții determinate de criterii extrapoetice. „*Nouvelles Littéraires*” nu publică decît un foileton la șase săptămîni. „*Le Figaro Littéraire*” se mulțumește cu scurte note. Poezia nu e mai bine tratată nici de „*Magazine littéraire*”, nici de „*La Quinzaine littéraire*”, nici în paginile literare ale magazinelor gen „*Express*” sau „*Le nouvel Observateur*”. În cotidiane găsim foarte rar articole consacrate poeziei. „*Combat*” (prin pana lui Alain Bosquet) și „*Le Monde*”, în suplimentul său literar, sînt aproape singurele care fac excepție de la ceea ce nu este o conspirație a tăcerii, ci a indifferenței.

Revistele literare sînt ele mai generoase? „*La Revue des Deux Mondes*” nu publică decît poeme în manieră parnasiană sau simbolistă. „*Esprit*”, „*Les Lettres Nouvelles*”, „*Les Temps Modernes*”, „*Preuves*” sînt mai receptive față de poezia nouă, dar nu o găzduiesc decît rareori. „*L'Herne*” publică rare dar copioase caiete consacrate unui mare poet (Pound) sau unei mari mișcări (Le Grand Jeu). „*La Nouvelle Revue Française*” este, cu siguranță, cea mai deschisă și, dacă putem discuta criteriile ei, regreta omisiunile, deplora excluderile, trebuie să recunoaștem că e una din rarele reviste de mare difuzare unde poeziei se acordă drept de existență. Și, bineînțeles, nici vorbă să uităm, „*Tel Quel*”, oricît de îngustă ar fi platforma ei poetică, delimitată de opțiunile hiper-intelectualiste și de obsesiile structuraliste; nici revistele antologice de tipul „*Paroles Peintes*” sau „*Commerce*”, dar care cam miros a salon, dacă nu a bisericuță literară.

Am citat revistele care, avînd solide mijloace financiare sau sprijinite de mari editori ce fac astfel lunar o faptă bună, apar regulat și sînt corect difuzate. Dar nu ele dau nota fundamentală a actualității poetice franceze. Poezia, care înseamnă efervescență, protest, aventură a fost cunoscută, întotdeauna, în creuzete impro-

vizate și adesea ascunse. Nimic nu s-a schimbat de la „Nord-Sud” a lui Pierre Reverdy, „La conquête” a lui Pierre Louys, sau „Sic” a lui Pierre Albert-Birot care nu aveau nici măcar o sută de abonați. A proceda la un recensămint al revistelor cele mai puțin ostentative înseamnă a desena geografia reală a Franței poetice. O geografie care nu trebuie confundată cu aceea a celui de al șaselea arondisment. În aceste fascicule mai mult sau mai puțin bine tipărite și care adesea mor înainte de a ajunge la al zecelea număr palpită, se ramifică, înmugurește și uneori se destramă clorofila inepuizabilă a poeziei.

Titlurile vin unele după altele cu repeziciune: „Chorus”, dirijată de Frank Venaille (aici primează „autenticul”, „trăitul”, interes și pentru cinema, jazz, pop’art); „Le Puits de l’Ermite”, condusă de Jean Chatard (fără altă rațiune de a fi decât de a publica poeme moderne în formă și în spirit); „Traces”, pe care Michel François Lavaur o tipărește în regiunea nanteză și care adună destul de confuze dar reale fervori; „Promesse”, „Actuels”, „Manteia” care continuă, în provincie, linia de la „Tel Quel”; „Réalités secrètes”, animată de Marcel Béalu, de orientare predominant onirică; „Métamorphoses” (Oleg Ibrahimoff), deschisă tuturor tendințelor, cu excepția celor clasice; „La Revue de Poésie” (Michel Deguy), angajată în căutări neomallarméene; „La Barbacane”, tipărită de cercul cultural și artizanal de la castelul medieval din Bonaguil, sub conducerea lui Max Pons; „Entretiens”, editată la Rodez de Jean Digot (numărul special Reverdy este excepțional); „Caractères”, tipărită de Bruno Durocher; „Dire” editată somptuos în regiunea Moselle de Jean Vodaine; „Parti-pris”, la Grenoble, director — Christian Gali; „Betelgeuse” (Philippe Dumaine, André Blanchard, Philippe Chabaneix, revistă puternică dar eclectică; „Encres Vives” (Michel Cosem) și „Verticale 12”, fondată la Rodez de Christian da Silva, și una și alta ezitante dar deja pronunțat moderne; „Quaternaire”, animată la Lens de Jeanpyer Poëls, oscilând între conformism și îndrăznele lexicale; „Action poétique” (Henri Deluy), dogmatică la început, acum tot mai obiectivă; „Iô pe care Jean Dubacq o conduce cu multă vioiciune și relevanță cultivând atât neo-supra-realismul cât și poezia cotidianului.

Și am omis altele, cu siguranță!

Un loc aparte ocupă „Le Pont de l’Epée” întemeiată de Guy Chambelland. A devenit, după vreo zece ani de eforturi curajoase și inteligente, o masivă publicație trimestrială unde se regăsesc, în numele sensibilității (în sensul cel mai puțin dulceag al cuvântului) și al unui anume „realism fără margini”, un număr de poeți, tineri sau mai puțin tineri, pentru care limbajul nu este nici un joc, nici un exil, nici un mormînt. Deci, un anti-Tel-Quel.

În românește de AL. CĂLINESCU

convorbiri critice

HORIA HULBAN

O polemică despre cultură și universitate

Polemica găzduită în ultimele două numere din luna aprilie de către săptămînalul britanic „The Times Literary Supplement” întrunește multe din calitățile dar și deficiențele acestei specii mult apreciate de către cititori: talentul de a ataca punctele nevralgice ale adversarului, argumentarea pe mai multe planuri a problemei abordate, spirit și capacitate de a sesiza inconsecvența, dar și un anumit tip de agresivitate și virulență care nu se bazează numai pe înfruntarea dintre idei, alți de potrivită unei ținute academice, ci și pe unele animozități de ordin personal, păstrate probabil din confruntări anterioare. Aceasta nu înseamnă însă că ideile ce se confruntă rămîn mai puțin reprezentative pentru cele două con-

cepții despre cultură și rolul universității în lumea tehnologică de astăzi și de mâine. Cele două articole polemice, „Literalism” Versus „Scientism”-The misconception and the menace” și „The University and the Intellect-The miasma and the menace” sînt semnate de profesorul universitar F. R. Leavis și respectiv de lordul Noél Annan. Titlurile, alese sugestiv pentru esența ideilor celor doi autori, stabilesc implicit antiteza dintre pozițiile lor fundamentale, dar și un paralelism în abordarea temei: credința că opiniile reprezentate de oponent constituie un real pericol pentru existența universității.

Poziția doctorului Leavis ni se pare ancorată într-o tradiție destul de îndelungată a culturii engleze, în care idealurile umaniste au ocupat un rol însemnat. Autorul, pornind de la ideea de bază că responsabilitatea nu poate fi luată de pe umerii omului de către computere și ceea ce reprezintă ele, ajunge la concluzia că niciodată cantitatea nu poate reprezenta un scop în sine, ci ea trebuie dedublă de calitate, element foarte frecvent neglijat, considerîndu-se că aceasta poate avea singură grijă de ea. În acest context, indiferent dacă ești reprezentant al „scientismului” ca C. P. Snow, a „literalismului”, așa cum a fost catalogat însuși autorul, sau a unei poziții de mijloc, la care ar fi aparținut Aldous Huxley, apare esențială în formularea unei judecăți de valoare ideea responsabilității umane, necesitatea de a fi o expresie a conștiinței umanității. Fără acest lucru existența în era

tehnologică de astăzi îi apare profesorului Leavis imposibilă. Dezvoltarea tehnologică a înfruntat atât de mult societatea, încât s-a ajuns în situația, foarte periculoasă pentru însuși viitorul ei, de a se accepta ideea falsă că un computer ar putea crea poezie. Profesorul care și-a dedicat întreaga viață studiului literaturii engleze refuză să accepte că produsele computerului pot fi considerate **poezie**. Conform afirmațiilor sale, poemul computerului „elimină ceea ce este esențial uman, elimină creativitatea umană”. În opoziție cu acesta, creația poetului înseamnă responsabilitate, este expresia concepției sale asupra viitorului.

Considerarea problemei evoluției universalității engleze are la baza concepției doctorului Leavis aceleași premise. Autoritățile engleze competente au hotărât ca pînă în anul 1980 să dubleze numărul studenților prin constituirea în principal a unui sistem de computere interconectate. Ce vor reuși să stăpînescă explozia informațională și să facă pe tărîmul educației trecerea la era cibernetică. Aceasta îl va obliga însă pe om să reconsiderare problemele educației datorită rolului uriaș pe care îl vor juca computerele. În acest concept, arată profesorul Leavis, literatura engleză, de pildă, ca știință umanistă, concepută ca o „școală a inteligenței” începează să mai existe. Sistemul de educație preconizat ar transforma universitățile în uzine cărora li s-ar aplica toate criteriile rentabilității producției. Conform autorităților însă, acest sistem ar permite Angliei să se apropie rapid de Statele Unite în privința sistemului educațional de masă.

„Sînt în favoarea extinderii învățămîntului superior la maximum”, afirmă doctorul Leavis, precizînd însă că dacă nivelul său nu este menținut, atunci „însuși învățămîntul superior nu va scăpa de consecințe”. Reformele preconizate de către partidele politice i se par autorului ca atentînd tocmai la calitatea învățămîntului superior. Științele umaniste nu sînt reducibile la demonstrații cantitative, matematice sau tehnologice. Ultimele sînt văzute în aceste condiții ca „ostile creativității umane pe care o reprezintă”. De aceea autorul opune imaginii universităților ca „întreprinderi industriale” imaginea universităților ca „centre creatoare de civilizație”. În modul acesta articolul profesorului Leavis se transformă într-un protest față de linia oficială de computerizare a învățămîntului. Autorul precizează că nu dorește să denigreze rolul

computerelor, dar cere cu tărie ca ele să fie folosite ca mijloace de realizare a scopului învățămîntului. Pe măsura progresului științific și tehnologic apare necesitatea adîncirii efortului de a inaugura un nou tip de colaborare în creativitatea umană, subordonată unor scopuri profund umane. Modul în care este concepută dezvoltarea învățămîntului superior riscă să aducă în mod implicit lipsa de suficientă cadre didactice de o înaltă calificare profesională, fără de care nu poate exista o concepție serioasă asupra universității, cadre didactice ce trebuie să dispună de timpul necesar activității lor creatoare. O altă imputare care se aduce programului guvernamental este și prevederea creșterii proporției candidaților „calificați pentru a pretinde locuri în universitate, dar necalificați pentru a profita de ele”.

Studiul istoriei literaturii, arată doctorul Leavis, este un studiu al istoriei culturii, căci el nu poate fi făcut fără referire la istoria omenirii, istoria științei, filozofiei, religiei, istoria socială, politică și economică. Această prezență laolaltă a unor studii atât de diverse dar care se influențează reciproc este necesară dacă universitatea este menită să fie centrul conștiinței unei colectivități. Fără o astfel de universitate nu poate exista elementul de continuitate culturală. Supraviețuirea culturii pentru care luptă profesorul Leavis este cea a țării care i-a dat pe Shakespeare, Dickens, Lawrence, Blake, Newton, Locke și Johnson, o țară care nu trebuie să devină o provincie americană, deși creația reprezentanților săi aparține ambelor națiuni.

Poziția lordului Annan, la care referirile doctorului Leavis sînt frecvente în articolul său, este însă ireconciliabilă cu prima, deși acesta refuză să fie identificat cu cei care susțin că un computer poate scrie poeme, cu cei ce cred că există două culturi, una științifică și alta literară, sau cu cei ce cred că răspunsurile cantitative sînt și cele adevărate. Lordul Annan recunoaște însă că există două concepții asupra universității, pe ale căror coordonate se înscriu cei doi autori ai articolelor prezentate. Atunci cînd se referă la definirea de către doctorul Leavis a universităților ca „centre ale civilizației”, lordul Annan îl acuză pe acesta de golișenie sub acoperămintul limbajului pretențios. Conform noului unghi de vedere propus, universitatea este locul de întîlnire a inteligenței studentului cu a profesorului,

de întâlnire a minților oamenilor de știință. Ne permitem să cităm dintr-o scriere anterioară a acestuia, pe care o amintesc pentru semnificația sa: „Intelectul. Pentru aceasta sînt universitățile. Egalitatea sînt popoarele de a intra la universitate este secundară. Necesitatea de a amesteca clasele, naționalitățile și rasele este secundară... La fel sînt regulile, obiceiurile, plata și promovarea corpului universitar și dezbaterile lui asupra schimbării programelor de învățămînt sau a promovării facilităților de cercetare. Chiar deșteptarea sensului frumuseții sau șocul datorat de viață al marii experiențe, sau cultivarea binelui însuși, toate acestea sînt secundare față de cultivarea, educarea și exersarea intelectului”. După aceste precizări, care nu ni se par de loc în afara concepției sale de clasă și care în finalul articolului vor culmina cu adularea „elitei” intelectuale, lordul Annan precizează că universitățile sînt locuri ce întrețin admirația pentru viața intelectuală — așa cum au fost catedralele pentru religie în evul mediu — iar rolul lor „cel mai prețios” este de a da studenților posibilitatea de a trăi printre cărți și în laboratoare și de a înfrîna oamenii de știință. Ca o urmare firească a acestei uriașe restrîngerii a scopurilor învățămîntului, urmează respingerea categorică a punctului de vedere enunțat de doctorul Leavis cu privire la existența unor valori și scopuri asupra cărora „toți oamenii de bună credință care doresc să trăiască „creator” ar cădea de acord și le-ar defini în aceeași termeni”, dar această precizare se face pe baza a cu totul alte motive decît acelea care l-au determinat pe Lenin să definească existența celor două culturi în cadrul societății capitaliste. Acest dezacord s-ar datora, după lordul Annan, numai complexității umane, lipsei unei singure măsuri și a existenței pluralității valorilor, care ar determina intrarea în conflict a înseși scopurilor bune. Respingînd existența unui singur set de valori pe care îl consideră „simplu” și care ar include o „măreată intensitate morală” și la care, conform doctorului Leavis, toți ar trebui să adere, lordul Annan refuză să creadă

că singura literatură semnificativă este aceea care exprimă aceste valori. Concepția doctorului Leavis asupra existenței, la un moment dat, în Anglia, a unei comunități „organice” bazată pe cultura populară este de asemenea calificată ca o „concepție de o naivitate grotescă”.

Punctul de vedere exprimat anterior îl determină pe lordul Annan să sublinieze că pluralismul universităților este necesar. Pe de altă parte, creșterea demografică obligă învățămîntul superior să lărgească cuprinderea tinerilor capabili. Aceasta implică din partea cadrelor didactice obligația de a desfășura un volum de muncă mult mai mare decît în trecut. Paralel cu aceasta, în fața lor stă necesitatea de a rezolva conflictul care apare în însăși munca lor: ei trebuie să păstreze și să transmită cultura trecutului, dar în același timp li se cere „să spargă acest vas de aur prin propriile lor descoperiri și inovații”. Explicația pe care o găsește doctorul Leavis, ca și studenții militanți, slăbiciunilor universității, în primul rînd lipsa unei clarități în programele de învățămînt, este considerată de lordul Annan ca simplistă. Ei ar scăpa din vedere cadrul „în care conversația dintre voci este mai importantă pentru sănătatea universității decît cunoștințele ce provin din dialog”. Concepției universității pentru care pledează doctorul Leavis, lordul Annan îi opune cea a locului de refugiu pentru „viața contemplativă”, iar „miasma” prin care apare imaginea despre viață a doctorului Leavis îi apare ca amenințînd „spiritul universității”.

Polemica pe care am încercat să o prezentăm într-o formă foarte concentrată și-ar pierde mult din semnificație dacă nu ar polariza în jurul celor două personalități reprezentînd linii atît de diferite, un număr apreciabil de personalități sau doar de oameni nemulțumiți, care își pun însă mari speranțe în dezvoltarea învățămîntului superior pe care îl doresc tot mai mult legat de viață și de necesitățile sale. Din înclinarea balanței într-o parte sau în alta depinde modul în care va fi transpus în viață dezideratul de a păstra înalta funcție socială a universității engleze.

LUMEA ARTELOR

Varahil
MORARU,
un mare
anonim

RADU NEGRU

Sus, pe dealul Pietrei, cu strașina îndreptată spre Ceahlău, s-a ridicat, în ultimii ani, o casă după tipul bătrânesc, pornită dintr-o temelie de bolovani, cu bolti cioplite din daltă. Frunzele de stejar săpate adânc, lasă locul viței de vie, care se înalță odată cu stîlpii de lemn ai cerdacului, pînă sus la acoperișul ca un con de brad. Un perete de var și altul de frescă, unul ca un cadran neîntinat pentru lumina schimbătoare a soarelui, altul ca o pagină pecetluită spre vecie de culorile legendelor românești despre daci și romani, Dochia și haiduci, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, Domnul Cuza și Moș Ion Roată, despre comuniști și cetatea de ape și lumină de la Stejarul. În cercevele și porticuri de lemn sculptat, cu zăvoare arhaice, peretele stă ca-n ramă, o filă de basm.

În stihăstria pe care și-a ridicat-o cu minile lui, pe care a împodobit-o cu fantezia lui izvorită din balade, ca tot neamul lui de țărani talentați și harnici, iește aici în umbra cetinii artistul popular păstrători ai tradițiilor naționale, sălășlu-Varahil Moraru. Arhitect și sculptor, maistru frescar și iconar, pictor și povestitor, stăpînul locului sfințit de munca lui îmi evocă chipul autorilor necunoscuți ai Mioriței. Casa lui păstrează vechi lăzi de zestre încrustate cu stele și flori, unelte ciobănești de lemn, icoane și ulcele în culori de smalt, scoarțe și mindire în care acul a imaginat povești de dragoste și dor, elemente de port țărănesc șiruind ca apele nopților de vară și mirosind a busuioc. Toate sînt orînduite gospodărește, într-o conviețuire firească,

fără ostentația vitrinei alcătuită de entograf, stau la sfat cu timpul și respiră unduos, unele lîngă altele, parcă așezate acolo de mîini străbune.

Sub modestul acoperiș al casei țărănești se adăpostește o impresionantă colecție de schițe și uleiuri, unele semnate de Corneliu Baba, pe care l-a interesat tipologia umană din aceste locuri și portretul lui Varahil Moraru. Au mai trecut pe aici, lăsînd mărturii artistice, pictorii Nicolae Tonitza, Petre Troteanu, Călin Alupi, Honorin Crețulescu și sculptorul Vasile Condurache. Pe toți i-a interesat figura deosebit de expresivă, ochii arzători de interes și pasiune ai celui care cu migală a deprins meșteșugul culorilor de la vechii meșteri ai freștelor nemțene și de la clasa de pictură a „Academiei de arte frumoase” din Iași, în verile de studiu de la Durău, prin deceniul al IV-lea. O fotografie din 1937 ni-l arată pe maistrul zugrav înconjurat de N. N. Tonitza, Al. Clavel, Ion Tulea, Mihai Cămăruț, Corneliu Baba, Serafim Bodnarescu, Călin Alupi, Nicolae Popa, Petru Hârtopeanu, tot atîția pictori și prieteni cunoscuți. De atunci s-au scurs patru decenii și mai bine, în care timp Varahil Moraru a creat fresca din patru monumente ale plasticii țărănești: la Largu lîngă Piatra-Teiului, Gîrcina cea înrudită cu vestita Bis-triță, la Pingăricior și în Plopana Moineștilor.

Arta pictorului monumentalist Varahil Moraru constituie un moment plastic original rezultat din îmbinarea firească a celor mai vechi și autentice tradiții folclorice cu arta cultă contemporană, osmoza fericită dintre naivitatea plină de invenție fantastică a legendei românești cu meditația profund deliberată asupra originilor, sensurilor și semnificațiilor cuprinse în parabolele, alegoriile și simbolurile de mare plasticitate, specifice culturii acestui popor. Ideea de a face filosofie contemporană într-o capelă îi aparține lui Picasso și s-a obiectivat în fresca de la Guernica, teribilă antiteză a războiului și păcii. Laic profund meditativ în pictura murală Varahil Moraru se dovedește a fi un militant pentru promovarea forme naționale a narațiunii istorice, un promotor al hedonismului, al optimismului specific baladelor românești. El știe să facă un elogiu cald și simplu vieții, bucuriilor ei, artelor și meseriilor în care au excelat străbunii lui. Acestea sînt doar cîteva din aspectele care-l caracterizează tematic pe neobositul frescar contemporan.

Ca tehnică picturală el se dovedește un profund cunoscător al artei zugravilor, iconarilor și miniaturistilor țărani, el însuși ridicîndu-se din mijlocul lor. Cu uleiul pe tencuiala crudă, lucrînd în ceară, sau tempera, pictorul nemțean a găsit resursele descifrării scrierilor vechi, românești, retrăgîndu-se de tînr cîteva ani, în viața monahală; ca și poetul Tudor Arghezi, dar întorcîndu-se spre lume cu penelul, nu cu condeiul, ca să-și spună gîndurile și sentimentele. În înțelepciunea tradiției orale, în plasticitatea limbajului cioplitorilor și țesătoarelor și-a găsit izvoarele artei sale și a proiectat, în cîteva lucrări succesive, acest eu fantastic al istoriei noastre spirituale pe sute de metri de ziduri și cupole. Modul lui simplu țărănesc de a încheza fizionomii și evenimente, aievea cunoscute sau imaginate, maniera liu națională în vestimentația și atitudinea personajelor din compoziții, migala amănuntului semnificativ, sînt pornite dintr-o adîncă sinceritate, dar mai adesea controlate rațional și disimulate. Toate acestea, pentru a se menține, ca și marele poet, în cadrul inimitabilului univers plastic al țaranului român. În încercarea de a rămîne el însuși pictorul monumentalist s-a prefăcut a uita școlile, academia ieșeană de odinioară, prietenii și afinitățile cu marii pictori, s-a întors în cea mai autentică plămuire sătească. Cerul cu stelele și luna sînt stîna lui liniștită, pe al cărui înfînit își proiectează păstoriții și eroii, în trăsături dense de penel muiat în pămînturi calde, aproape sîngerii.

Sînt în fresca lui Varahil Moraru legende, amintiri, trăiri intense în fața unor fragile existențe umane, pe care le admiră și le adună într-o gigantică boltire, cu care încearcă eroic să învingă timpul, să-l ateste optimist pe om învingător al stihiiilor, ființa unică în stare să învingă valurile unui destin tragic.

Pictorul Varahil Moraru de Corneliu Baba

D. IRIMIA

„ARTA“ UNEI INTERPRETĂRI A ARTEI LITERARE

(Note privind limbajul criticii literare)

Teoretic se afirmă cu consecvență, și, mai ales, cu „convingere” unitatea indestructibilă dintre *conținut* și *formă* în structura unei creații artistice. Programatic se afirmă necesitatea interpretării operei de artă pe baza acestei înțelegeri. Practic, însă *conținutul* a acaparat și acaparează de-a dreptul atenția criticului — interpret (cu deosebire al literaturii). Și, pentru că nu se uită, totuși, că o creație literară are și o *formă*, se discută într-un capitol final, de obicei intitulat *Arta cuvintului la... sau Arta literară*, unele „mijloace artistice”.

Dar poate că nu despărțirea *conținut-formă* — de vreme ce metodic — nu se poate altfel (oare chiar nu se poate?) — este cel mai mare rău. Într-adevăr, răul cel mare stă în interpretarea celor două laturi — „indisolubil legate între ele... etc.” — în chip independent. Mijloacele artistice, altele cîte sînt luate în considerație, sînt comentate în sine, nu în legătură cu *conținutul* la care se „asociază” (dacă „metodic” trebuie să considerăm așa...).

Cartea lui D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici, Opera literară* (Buc., Ed. Acad., 1979), o „exegeză” a creației literare a scriitorului transilvănean, nu se sustrage — prin structura ei — acestei practici frecvente în interpretarea literaturii. Și tot conform obișnuinței (arta unui scriitor se discută cît mai în fugă posibil...) — instaurată mai demult și greu de detronat, — din cele 300 de pagini cîte are cartea, i se acordă *Artei literare* exact 20!

Dar — ni s-ar putea răspunde — nu numărul de pagini este argumentul suprem (și poate nici măcar un argument oarecare) în evaluarea unei scrieri sau a unui capitol, oarecum autonom, din cuprinsul acelei scrieri, ci densitatea ideilor; esențialul despre arta unui scriitor poate fi spus și în 20 de pagini. Și asta-i adevărat, dar nu se prea întîmplă și, oricum, nu e cazul cărții lui Vatamaniuc.

Din motive lesne de înțeles, ne vom referi tocmai la ultimul capitol, cel intitulat *Arta literară*. Și ne vom restrînge chiar mai mult comentariile: nu vom aborda *conținutul* interpretării mijloacelor artistice „utilizate” de I. Slavici (nu vom aborda, adică, *substanța* ideilor lui D. Vatamaniuc), ci ne va interesa, cu deosebire, *arta* interpretării artei literare a lui Slavici (cu alte cuvinte, *expresia* ideilor lui D. Vatamaniuc...). Cădem, prin urmare, în același păcat: al ruperii *conținutului* de *formă*. Cu o deosebire, însă — *neesențială*! — noi nici m-am abordat în altă parte și nu abordăm „mai încolo” (ca să pătrundem deja în limbajul cărții...) *conținutul*.

De altfel, problema relației *conținut-formă* s-a pus mai cu seamă în cazul artei literare, nu și în cel al științei literare, adică în activitatea de interpretare a crea-

ției poetice. Bineînțeles, asta nu înseamnă, cîluși de puțin, că s-ar fi negat existența acestei relații și într-o scriere științifică.

Chiar dacă un critic literar nu crede că activitatea de interpretare a literaturii este una de creație, el nu rămîne, nu poate rămîne indiferent la modalitatea prin care își transmite ideile, dacă nu cumva la chipul în care dă viață acestor idei. Și chiar dacă în știința literară, ca-n orice știință, expresia manifestă o mai mare indiferență față de conținut.

Într-o creație literară expresia ocupă un loc central; ea reprezintă, pe de o parte, condiția existenței ideii poetice (în afara cuprinderii organice într-o structură de expresie, orice idee rămîne o simplă abstracțiune, adevărată sau falsă, nouă sau veche, dar nu idee poetică), iar, pe de altă, ea vorbește cititorului tocmai despre existența unei idei poetice, despre existența artei, deci. Expresia este „puntea de legătură” între cele două relații: scriitor-operă — operă cititor; „locul geometric” unde se întîlnesc valoarea intrinsecă și valoarea ei „deschisă”.

E la libertatea interpretului să pornească în investigarea fenomenului artistic din afară, dinspre expresie spre conținutul de probleme, sau invers, dinlăuntru, dinspre constelația de motive, idei etc., spre expresie, pentru a descoperi și a descrie — cît este posibil — semnificația creației artistice.

D. Vatamaniuc pleacă, e drept, din afară, nu însă dinspre expresie către conținut, ci din afara operei literare. Opera literară este pentru interpretul lui Slavici o regiune necunoscută care începe a-și dezvălui treptat elemente constitutive, fără a manifesta, însă, vreo legătură unele cu altele; ca niște obiecte — foarte diferite — aduse din afară într-o încăpere și aruncate acolo, în „ordinea” în care au fost găsite, „întîlnite”. Așa este abordată arta literară a lui Slavici, fără vreo legătură cu problematica abordată de scriitor; așa sînt interpretate „mijloacele artistice”, fără sublinierea acelei complexe rețele care formează limbajul artistic (figurat și nefigurat) al unui creator de literatură.

Chiar dacă interpretarea unei opere literare nu este numai decît (sau nu este în primul rînd) o artă a cuvîntului, limbajul unei scrieri de interpretare literară poate vorbi despre valoarea acelei scrieri. Iar în acest sens, el s-ar putea supune chiar unor comentarii de natură stilistică. Să încercăm o astfel de interpretare.

Am precizat mai sus că noi nu ne vom opri la probleme de conținut, altfel spus, la conținutul tranzitiv al enunțurilor lui D. V. Nu ne vom opri în mod expres, dar fugitiv tot ne vor reține atenția; vom proceda, adică invers ca în activitatea de interpretare a unei creații poetice.

Din acest punct de vedere, al *conținutului*, o caracterizare generală: comentariile lui D. V. privind arta literară a lui Slavici sînt de suprafață; ele par mai degrabă exemplificări „Slavici” pentru descrieri, portrete, dialog, monolog, limbă etc. (frazele despre *cuvintele-cheie* din opera lui Slavici nu reprezintă decît o încercare de a crea aparența aderării la cele mai noi puncte de vedere în interpretarea literaturii). Sărace în idei, aceste comentarii nu reușesc să adincească aspectele esențiale, specifice ale originalității lui Slavici din punctul de vedere al expresiei, și mai ales nu reușesc să lumineze complexitatea relațiilor interne dintre diferitele modalități artistice, pe de o parte, dintre acestea și problematica abordată, pe de altă. Ba, mai mult, încercările de definire a personalității scriitoricești a lui Slavici creează (și reflectă) confuzii, prin contradicțiile ce străbat scurtul capitol al *Artei literare*. Întrebarea, mai veche și esențială, dacă este Slavici sau nu un analist, primește la D. V. două răspunsuri opuse:

--- la pag. 223: „Dar mijloacele prin care ea (zugrăvirea realistă) se realizează nu tîin atît de *analiză*, cît mai ales de *evocare*”.

— la pag. 234: „Arta lui Slavici nu este a povestitorului, deși capătă o largă utilizare procedeele ce tîin de evocare, ci a analistului”.

Mai scurt: *mijloacele artistice* ale lui Slavici tîin de *evocare*; *arta* lui Slavici, în schimb, tîine de *analiză*! Pas de mai înțelege ceva!

În analiza expresiei pe care o îmbracă ideile lui D. V., vom merge oarecum mai departe decît exegetul lui Slavici. Vom încerca să depășim modalitatea acestuia reflectată definitoriu de fraza: „Arta scriitorului stă — spune D. V. la pag. 227 — în utilizarea unei anume tehnici literare”. Vom merge mai departe în sensul că vom

Încerca să depășim stadiul vidului anume. În al doilea rând, vom căuta să aflăm „motivația” unor anumite procedee specifice lui D. V. Pentru a defini genul proximal și diferența specifică, vom identifica deopotrivă elemente ce țin de limbajul criticii, în general, și elemente specifice cărții în discuție. Vom respecta o anumite ordine.

A. — Încadrarea scrierii lui D. Vatamaniuc între operele de critică literară este confirmată de întrebuintarea unor procedee artistice, a unor formule stilistice comune mai multora dintre scrierile de această natură; procedeele poartă, în general, numele de *clisee*. I. Creangă — ca să trecem la exemplificări — „dispune de un imens tezaur de asemenea forme” (p. 228); „Moara cu noroc este construită și ea cu o mare economie a mijloacelor artistice” (p. 220); „Ana este un personaj cu mari disponibilități sufletești” (p. 160) ș.a.

B. — Conturarea specificului stilistic al lui D. V. Pe lângă că se adună în conturarea unei evidente originalități, o serie de procedee artistice au, fiecare în parte, o finalitate proprie. Frecvență maximă prezintă, de exemplu, *repetiția*, cu funcții diferite însă, în strinsă legătură cu elementul „afectat” și cu contextul.

— Repetarea conjuncției *și*, întrebuintată adverbial, introduce o stare de monotonie, deosebit de inutilă într-un studiu de interpretare literară (și nu numai aici): „Arta lui Slavici se dezvăluie și în construirea dialogului” (p. 226), „Monologul este și el caracteristic” (p. 227), „Onomastica merită și ea să rețină atenția” (p. 234), „Există și bătrine... care înfrunchează binele” (p. 95).

— Repetarea sintagmei *cum știm*, propoziție incidentă, realizează o comuniune între criticul-interpret și cititor, pe baza unei informații substanțiale pe care cel dintâi o va fi transmis celui altă cîndva, în alte capitole ale cărții, în alt volum sau niciunde: „Slavici descrie, *cum știm*, provincia...” (p. 220), „este conceput inițial, *cum știm*, ca „*novelă*...” (p. 221); Slavici trăiește, *cum știm*...” (p. 225). Construcția poate avea și altă explicație: exegetul lui Slavici ar fi spunînd tot lucruri de dinainte știute (adică de dinaintea apariției ultimei „exegeze”), iar sintagma ar reflecta spaima acestuia în legătură cu anumite, eventuale reproșuri...

— Repetarea sintagmei „*aglomerare treptată de amănunte*”, însoțită sau nu de sintagma „*metodă de lucru*” (ghilimelele ultime aparțin lui D. V.) fixează o dată pentru totdeauna imaginea celui interpretat printr-o caracteristică definitorie: „Arta literară a lui Slavici îi este caracteristică „*metoda de lucru*” ce constă în *aglomerarea de amănunte*...”, „*Agglomerarea treptată de amănunte* duce la crearea de tablouri...”, „*Agglomerarea treptată de amănunte*, „*metoda de lucru*” preferată a scriitorului, este utilizată alit în...” (p. 222), „Portretele eroilor din opera lui Slavici se împlinesc și ele prin *aglomerare de amănunte*...” (p. 224), „*Agglomerarea de amănunte* este „*metoda de lucru*” a scriitorului și atunci cînd...” (p. 225).

Și totuși specificul artei literare a lui Slavici se arată a fi altul. Spre această idee ne-a condus o atenție specială pe care am acordat-o unor anumite elemente lexicale. Frecvența ridicată a verbelor *a da* și *a utiliza* sugerează o imagine originală a scriitorului transilvan, care, posesor al unor portrete, descriții, dialoguri, monologuri, oralitate etc., le utilizează sau le dăruie cu un prilej sau altul: „...atunci cînd *dă* descriții de natură” (p. 225), „Slavici *utilizează* oralitatea... mai întîi în povești” (p. 228), iar descriția o „*utilizează* spre a crea o anumite atmosferă” (p. 225), „*utilizarea* oralității alit în dialogul eroilor...” (p. 228), „în ele *dă* descriții de obiceiuri la diferite...” (p. 167). În ce privește *descripțiile* (foarte frecvent acest termen, cu mari „disponibilități” stilistice, în raport cu mai vechiul și, de aceea, banalul *descrieri*) de natură, scriitorul — Slavici — le realizează prin *cromatismul frunzelor*: „Toamna este descrisă prin *cromatismul frunzișului* după cea dintîi brumă” (p. 225).

Cît privește *oralitatea*, fenomenul se arată foarte complex, binevenit creării unei stări de confuzie. „Formele orale (ziceri, proverbe)” creează tabloul vieții țărănești (p. 228); formele orale „contribuie în mare măsură la crearea impresiei de oralitate” (p. 229), „oralitatea și formele populare stau în bună măsură și la baza umorului” (p. 230), „Creangă *utilizează* (și el!) oralitatea și cu o extraordinară jovialitate și vervă” (p. 228). Ce să înțelegem de aici? Că proverbele și zicătorile sînt niște *forme* orale? (dar ce înseamnă *forme*?); că ele creează oralitatea? că oralitatea și formele populare (= forme orale?) sînt entități independente, care pot fi

coordonate copulativ sau disjunctiv ? Dar ce este oralitatea ? Și oare oralitatea unui scriitor să se manifeste (să se nască chiar) în întrebuințarea doar a unor proverbe și zicători ? Dar, ne-am depășit sfera comentariilor și intențiile inițiale... Subliniem, prin urmare, o notă caracteristică scrierii lui D. V. — o stare de confuzie pe alocuri, de ceață... Definitorie ? Da, asociată însă cu o alta, cu care se împletește perfect : o neglijență stilistică absolută, mergând de la niște nevinovate cacofonii — S-ar mai putea adăuga încă câteva" (p. 224), — agramatisme — "...formează însăși conținutul de viață" (p. 225), „Expresia care o folosește mai des..." — până la construcții defectuoase de fraze : „Capitolele se deschid fie cu intrarea directă în acțiune, fie cu cuvinte ieșind, cele mai adesea din înțelepciunea populară" (p. 220), "...crearea prin includerea formelor orale (ziceri, proverbe) a tabloului asupra vieții țărănești" (p. 228) „Oralitatea apare dominantă în scrierile lui Slavici de pînă la 1900 și se sprijină pe ea" (cine ? oralitatea ?) (p. 228), „Cercetătorul descoperă în proza lui Slavici destule descripții de natură care arată că scriitorul o (o = descripții ?) utilizează..." (p. 225).

Și pentru că neglijența rimează foarte bine și foarte adesea cu prețiozitatea (vezi, de altfel și unele proverbe românești!), și pentru că mai mult decît orice ultima impresie contează, D. V. „fixează" într-un „profil" final imaginea lui Slavici printr-o metaforă completă (între limbajul științific și cel poetic nu există, prin urmare granițe rigide), trimițînd în același timp și mod spre cei trei mari : „Căci Slavici în Transilvania, Creangă în Moldova și Caragiale în Muntenia suie, ca trei coloane, în literatura română din a doua jumătate a secolului trecut. Între ei se înalță Eminescu — Coloana infinită" (p. 237).

Urmează apoi Bibliografia.

Cărți—reviste

Șt. Aug. Doinaș:

„LAMPĂ LUI DIOGENE”

Lampa lui Diogene este, cel puțin în partea pe care titlul o indică, o carte didactică. Sigur că o asemenea afirmație discreditează oricând pe autor în ochii cititorilor și asta pentru că *didactic* înseamnă, pentru unii, spirit dogmatic, încorsetare în principii tabu, descriptivism excesiv și lipsă de invenție. Volumul poetului Șt. Aug. Doinaș este didactic însă în cu totul în alt sens. Căci, ce își propune autorul? O călătorie prin lumea nebuloaselor promisiuni poetice, ca un alt Diogene, pentru a surprinde oazele de autentică poezie, dovezile sigure ale talentului. Dar, chiar așa stînd lucrurile, el nu se preocupă de prospectări, de pronosticuri pentru evoluțiile ulterioare, mărginindu-se la a semnală ceea ce textele publicate conțin subiacent ori manifest. G. Călinescu observa, cu mulți ani în urmă, că o critică a debutanților beneficiază, în parte, de alte principii decît cele adecvate maturităților creatoare; în cazul tinerilor se impune un anume didacticism, astfel încît să fie sugerate meritele, dar mai cu seamă „viciile” scrisului. Șt. Aug. Doinaș nu urmărește o critică propriu-zisă a tinerilor cît o dirijare, cu tact pedagogic spre adevărata poezie, urmînd calea sinuoasă a semnalării reușitelor și greșelilor, ca și a popasurilor formative la care aceștia sînt obligați. El se îndreaptă spre tineri cu o deosebită înțelegere, privind cu bunăvoință și fără pic de maliție exagerările pe care le amendează în spirit deschis, colegial, salutînd fără rezerve germenii poeziei adevărate. Din această perspectivă, a dascălului, *Lampa lui Diogene* este didactică și e foarte bine că este, căci o asemenea analiză constructivă e preferabilă cronicilor distante, bombastice, ori pretins academice. Autorul nu se sfiește să spună cu sinceritate ce-i place și ce nu, fiind categoric în preferințe chiar și în cazul unor producții aparținînd unor nume consacrate în poezia actuală. (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ion Alexandru). Acuitatea percepției, gustul lipsit de echivoc, eleganța cu care reface universurile poetice, verdictele fundamentate pe care le formulează, toate sînt realmente cuceritoare și comentariile sale pot fi oricînd socotite modele de analiză a poeziei.

Didactică e *Lampa lui Diogene* și în structurare. Paginile volumului propun un tip de poet în stare să se miște dezinvolt între parametrii atît de imprecizi ai creației lirice, stăpîn al unei întinse culturi, preocupat de cele mai actuale probleme ale liricii ca și de evoluția acesteia în plan național. În consecință, prima secțiune a cărții tratează chestiuni de poetică generală (*Obiect real și limbaj artistic în poezie, Poezie și experiment, Comportament mitic și comportament poetic, Poate fi tradusă poezia?*), cea de a doua este o incursiune preferențială în istoria prozodiei românești, pentru ca a patra să cuprindă marginalii la poetica unui Ru-

ben Dario, Valery, Eluard sau Montale. Invitația adresată tinerilor poeți la o adăstare sistematică și fertilă asupra operelor măștrilor genului e mai mult decât evidentă.

Caracterul de „învățătură” este expres abia în cea de a treia parte, *Lampa lui Diogene*, unde Șt. Aug. Doinaș urmărește elucidarea unor concepte de largă circulație în critica poeziei, cum ar fi *viziunea, formula, maniera, clișeu, situația poetică, originalitatea* ș.a.m.d.

Construit programatic, volumul nu se adresează deci „specialiștilor”, fiind un autentic *Manual al tînărului poet*. Și totuși, criticii au multe de învățat din lectura lui. Că înțelegerea și explicarea universurilor poetice presupune o apropiere afectivă a cititorului, lipsită de orice prejudecăți. Că se poate scrie despre poeți și poezie simplu, inteligibil, fără terminologie abstractă și vorbărie goală; și, mai ales, că pentru a scrie poezie trebuie să te familiarizezi în prealabil cu rigorile genului.

Dacă adăugăm la cele spuse pînă aici existența a două excelente intuiții — portret (*Jarry devorat de Ubu* și *George Luis Borges sau Gîlceava Cărturarului cu Lumea*) putem conchide că *Lampa lui Diogene* este o carte de excepție în literatura noastră, o carte cum s-ar cuveni să fie cît mai multe.

AL. DOBRESCU

Platon Pardău:

„PLANETE ALBASTRE”

Poetul merge pe un puternic filon folcloric, nemărginindu-se la uzitatele procedee ale citatului, intrînd în profunzime și pretucînd idei, imagini, la un înalt nivel intelectual, fără a le denatura: „Ce se poate face / cu o lămînare șîrbă / cu ceanul acesta / băgat în gîtlej / încît dacă deschizi gura / se vede un ciine / și negru / și lihnit. / Sfîrșit”. (Ciine).

Data fiind viziunea adîncă a poetului, lucrurile nu sînt văzute în roz: „Văgă-una suită în mine, / sapă, sapă, ca un război / din care n-are să se mai întoarcă / nici unul din noi”. (Înșelăciune). Chiar cînd folosește metrica descîntecului (și aceasta se întîmplă frecvent), autorul „Planetelor albastre”, găsește resurse noi pline de vigoare și prospețime, adecvate locurilor nordice ale țării: „Leși afară tunet, / nu te mai pot ține în casă. / Mălaiul s-a uscat / laptele s-a tras înapoi / în noaptea țîțelor / peștii nu mai ouă. / Leși afară (...) Glasul tău îl așteaptă / mălinul ca să se zburlească de flori, / ciinele roade iarba de pe ochii / strămășilor. / Leși afară (...) Sparge ceva cu călcîiul, / dă cu pumnul, / înjură, alungă, crapă capul / cuiu. / Leși afară, că altfel / nu poate începe nimic / nici anul care se zbate / în pîntecul mamei”. (Tunet). Tot din viziunea originală a poetului familiarizat cu peisajul montan vine și acest poem citabil în întregime pentru frumusețea lui: „Muntele paște boul / de la coarne la frunte / de la frunte la ceafă / pe tăișul spinării / pînă la copite / unde sînt zidite / taine și ispite, / îl paște hăt / de la coarne pînă la omăt / de la steaua de pe frunte / pînă la steaua de pe cer / îl paște ca un paracisier / cu limbă străină / de lună și de sulfînă. / Boul tace, / munte de pace”. (Boul).

Poetul excelează uneori în imagini ce reliefează conținutul: „Un miros de răchiți înverzite / scoală sîngele din morți”. (Primăvara). Sau: „Mînciuna îmi pune pe obraz / o barbă roșie” (Planetă).

Multe dintre poeme pornesc de la datini, obiceiuri, credințe populare, dar modalitățile de realizare le păstrează naturalețea: „De va tuna dinspre miazăzi / va fi belșug și tăiere. / Soarele va veni în zodia săgetătorului, / pentru neguțători și acci ce lucrează / cu fier”. (Prevestire). Pe întregul parcurs al volumului poetul nu se îndepărtează de filonul folcloric pe care îl descoperă și redescoperă, smulgîndu-i idei și imagini, într-un fel care nu-l sleieșc: „Se clatină / lumina în lampă, / vițelul se-ntoarce-ntunecat. / în pîntecul vacilor (...) Trage ușa! / Desparte-l de vedenia

lui./ prinde-l în colțurile casei/ ca într-un cearșaf". (Negru). Poetul nu este însă numai un iscusit prelucrător al folclorului, ci și un creator pe motive în stil popular inventate de el: „Ieși din ungher / zvîrl-ți pielea de profet, / dă foc sandalei / pînă la os (...) Uită-te înapoi: / propria umbră / îți relează picioarele". (Umbră).

Puțini poeți se apropie astăzi ca Platon Pardău de folclorul nostru, dar și mai puțini încearcă să-l pătrundă specificul, ineputabilele resurse, potențate și convertite în creație autentică.

RADU FELECAN

Aurelian Chivu:

„SATURNALA"

Cel de al doilea volum de versuri semnat de Aurelian Chivu, se înscrie, prin titlu, sub semnul unei geometrizări a viziunii, al unei poezii a arhetipului, sprijinită pe simbolismul magic care nu trebuie confundat cu hermetismul, deoarece sugestia continuă a fi prezentă, totul desfășurându-se în limitele logosului — înțeles ca încercare de revelare a misterului. Logosul și misterul nu se confundă în poezia lui Chivu, misterul fiind interpretat blagian ca o formă de existență, iar Logosul ca un adaos, ca încercare de revelare a misterului. În acest sens, am putea spune — riscînd o apropiere — că poezia lui Aurelian Chivu e mai aproape de mister, pe cîtă vreme poezia lui Nichita Stănescu e mai aproape de Logos, exprimînd neputința acestuia. Poezia lui Chivu, spre deosebire de cea a lui Nichita Stănescu, încearcă stabilirea unor conexiuni între Logos și mister, prin intermediul formelor oraculare, al gesturilor magic-inițiatice de integrare a misterului și depășire a duratei concrete. Poezia lui Chivu riscă astfel încercarea atletică — atît cît permite forța expresiei — de realizare pe planul artei a unei suduri între logos și mister, fără să confunde planul creației în logos cu cel al misterului — ca modalitate existențială. Este cazul să arătăm că o asemenea poezie comportă riscuri în receptare, deoarece — ca și în cazul lui Nichita Stănescu — presupune o pregătire specială, filosofică — hegeliană la primul, blagian-eliadescă la cel de al doilea. Poezia — în această situație — nu se mai dăruie, ci se cucerește.

Ca și în primul volum, stăruie și în *Saturnala* același zbucium dramatic sublimat al așteptării, prin eliminarea odihnei, al acceptării, (*vremelnică-i orice încercare*), al lipsei de timp, rezolvată altfel decît la Nichita Stănescu: *Mamă, / eroarea se-ntoarce-n blestem. / / În iilecare noapte / ierburi și otrăvuri străbat / și la capăt e doar / viclenia marginilor / pe veci căldătoare. / / Oglinzile. / / Tăcerea / s-a prefăcut în pietrele vorbelor: / în grabă se rostogolesc* (67). Neatingerea, interpretată ca nerealizare, este urmarea unui fatidic blestem. Omul are, totuși, libertatea de a-și contempla destinul henaclitic, de a gusta din paharul amărăciunii, de a-și alege și a-și chema dezamăgirea: *Femele, / cu șoldul dropie / și coapsele înlipite / în rotirea luciferilor, / tu ești marele meu gol / dintotdeauna. / Știind că vei veni, / ca-n ape deltinul, / năvodul l-am aruncat / și ce mi s-a dat la sfîrșit / n-a fost decît ceața / și jocul* (36).

Dănuirea nu e posibilă — în concepția poetului — decît prin prelungirea existenței umane în mit, prin legătura cu pămîntul natal. Poetul nu se poate împăca, la modul paradisiac — cum ar spune Blaga — cu gîndul morții, al încremenirii hieratice, și de aceea — ca în basmele populare despre tinerete fără bătrînețe — încearcă să întîrzie moartea prin ispită asemenea lui Turbincă, sugerînd atemporalul (dănuirea) la modul luciferic, prin simbolul șarpelui a cărui ispită este interpretată gnoseologic-finalist ca pierdere a limitei temporale: *Trezește-mă, o șarpe / cu o ispită pe care trupul vinovat / să n-o cunoască. / / Asemeni țiel / alinacarea apei va alege / și n-am să știu / că-n umbra mea / lumina ascunde vina. / / Trezește-mă, o șarpe! / / sub baldnță / să-mi pierd în neîntoarcere măsura* (25), și uneori prin sugerarea unor străvechi practici magice: *Ungeți-mi trupul cu sevă*

înnoită de alge, / pământ așezați-mi în talgerul palmei stîngi: / altfel, altfel nu mă-ntrupez. / Asemănarea să-mi uit (54). Neputînd s-o înlătura, poetul încearcă să uite moartea, prin recurgerea la aceleași practici străvechi ale geto-tracilor: În ajun / îmi voi unge miinile-n verde de cucuț, / să uit noaptea, / cînd clopotarii vesti-vor încrucișarea / brațelor în pietre funerare (3).

Alteori, poezia lui Chivu apelează la simboluri ale cunoașterii lucide — ca în desenele lui Picasso. Un exemplu ni-l oferă acest poem, definitoriu pentru stilul lui Aurelian Chivu, din care desprindem aceeași încercare de salvare de implacabila moarte prin saltul în măt: *Oblice, liniile palmei / tale-n trapez pasăre concavă; / întrînsigent ochiul buinței cade-n / tipisia nopții, / oblic cade brațul balanței în oblice margini / atingînd penumbra oblică a pietrelor...* (7), în care repetarea obsesivă a cuvîntului *oblic* sugerează încercarea depășirii duratei concrete.

Maestrul lui Aurelian Chivu au rămas aceeași ca și în primul volum, cu specificarea că — de data asta — avem aface cu o sinteză originală, realizată prin îndrumarea izvoarelor folcloric-blagiene în tipare geometrizzante ca la Barbu și Nichita Stănescu. Iată, de pildă, imaginea poliedrică a oboselii în fața inefabilului: *Oboseala mea — / cerc închis în galben romb / diagonale încrucișînd, / în albe, albe poliedre* (15). Ca și congenerii săi, Chivu pledează împotriva perfecțiunii sferice, în versuri scurte ca de verset, de aspect eliptic, încărcate de mit și de referințe oculte la numere fatidice, ca în aceste versuri ce ilustrează pseudomiscarea: *șapte dragoni / întorc / șapte clepsidre, / șapte oglinzi în care aștept / cu fuga racului / întoarsă în triul meduzelor / din brațele tale-mblînzite* (27), dar și imposibilitatea revenirii din moarte.

Acest abuz de simbolism magic sau al culorilor (albul e culoarea integrării, de pildă) realizează — este drept — un descîntec al vorbelor, o magie a cuvîntelor — al căror sens scapă însă cititorului neavertizat. Aici stă — după părerea noastră — atît tăria cît și slăbiciunea poeziei acestui alchimist al imaginii care este Aurelian Chivu.

SIMION BĂRBULESCU

Nicolae Tăutu:

„PRO PATRIA”

Cea de-a 18-a culegere, de versuri a lui Nicolae Tăutu — într-o activitate literară de trei decenii — reprezintă o reconfirmare a calităților poetului, între ele — și nu pe loc secund — aceea că lirica sa este de largă audiență.

S-a remarcat, în legătură cu poezia lui Nicolae Tăutu, limpezimea scrisului său, rezonanțele sale clasice, noblețea ideii patriotice care o animă. Prin ultima culegere, intitulată sugestiv *Pro patria*, autorul dovedește iarăși vocația de poet-cetățean, cîntînd idealurile înălțătoare ale contemporaneității, legătura indisolubilă a omului cu pămîntul natal, dezvăluind sentimentul intim al dragostei față de patria socialistă. O patrie nouă, dar în același timp o patrie dintotdeauna. Sprijinită pe tradițiile folclorului și asimilînd metodele clasicele noastre, poezia lui Nicolae Tăutu se recomandă ca o prezentă în creația poetică modernă. Chiar dacă uneori elanul liric nu depășește simpla versificație, majoritatea pieselor conținute în noul volum se rețin prin nuanțarea virtuților patriotice: *„Tară, îți dăruiesc brațele mele / să-ți ridice coloane inlinate, / să-ți lăurească zborul magnific / spre înălțimi cu irizări solare... / Și dacă-ar fi să mă mai nasc cîndva, / doar din pămîntul tău aș vrea să fie, / nu pot trăi cu-adevărat în lume / decît prin tine, mamă Românie!”*

Specificul poeziei lui Tăutu ni se relevă aici fără echivoc. Pe această linie, vom găsi în culegere adevăruri care s-au mai spus, dar originalitatea poetului vine din comentariul inedit al faptelor, din intuiția măsurii lucrurilor, fără a aglomera haotic notații și imagini scâmoase și fără a epuiza în întregime nuanțele posibile,

lăsînd lectorului bucuria să descopere singur ecouri și sensuri latente: „*Au țîșnit uriași din zăpadă./ Urma le-a rămas în depărtare/ pe albul imaculat,/ cuib părăsit/ de pajure în zbor/ spre trepte solare!*” Optimismul robust, izvorît din încrederea în viață, depășește nostalgiile iscate de limitarea în timp a existenței individuale. Frumusețea omenească a unei asemenea poziții față de înțelesurile existenței nu mai solicită argumente: „*Eroi-n primăvară/ se-nalță în ierburi, în plante,/ privind în miezul zilelor noastre/ și-nflorînd în livezi luxuriante/ flămuri roșii, galbene, albastre...*”

Noua culegere de poezii a lui Nicolae Tăutu se definește prin farmecul ei simplu, luminos, în care își găsește oglindirea însăși frumusețea bărbătească a vremurilor noastre,

N. VALERIU

Gabriel Iuga:

„INSTRĂINĂRI”

Gabriel Iuga nu ne este cunoscut din reviste. Chiar dacă va fi publicat pe undeva, numele său a trecut neobservat. Poeziile din volumul de debut *Instrăinări* sînt niște impresii lirice notate uneori cu talent de tînărul poet. Ciclul *instrăinărilor*, care cuprinde opt bucăți, face apel la începutul maturizării, la contactul poetului cu lumea înconjurătoare. În *A patra instrăinare*, izbucnește iubirea reținută: „...dar clopotul te fura neîncetat / ascuns printre funiile lunii / și eu mai frumos și mai viu / nu puteam să-ți opresc glasul / nici gura bolnavă de rugă sub măr”. *A șaptea instrăinare* încheagă un tablou dinamic într-o liniște apocaliptică: „...și lupii ning culoarea lor / numai caii fugeau pămîntul / cu frunțile în cumpăna fin-tinii / să nu se nască lupi îmbolnăviți”. *Bocet, Drum* sînt deasemeni poezii izbutite.

În general, poeziile lui Gabriel Iuga sînt scrise fără verb. De aceea, ciclul descîntecelor, în special, apare diluat. Uneori se aglomerează cuvinte fără efect poetic. În *Descîntec planetei pustii* diluarea devine supărătoare. Se însiră inutil o serie de elemente neconvingătoare ce duc la risipirea ideii poetice. Preferința pentru culoarea albastră nu înregistrează efecte deosebite („...stea albastră”, „...caii sorb albastru”, „...greu că e mult albastru”). Se impune ca, pe viitor, poetul să lucreze cu mai multă severitate.

GHEORGHE ANDREI

Ion Aramă:

„CU BRICUL MIRCEA ÎN JURUL EUROPEI”

Literatura memorialistică de călătorii pe mări, în care Jean Bart a lăsat o valoroasă moștenire, și-a găsit încă un reprezentant printre scriitorii noștri în persoana tînărului poet și prozator Ion Aramă, el însuși fiu de marinăr, absolvent al liceului de marină. Volumul *Cu bricul Mircea în jurul Europei* demostrează încă odată farmecul literaturii scrise „pe viu”, amintindu-ne uneori de paginile *României pitorești*, de *Jurnalul de bord* al lui Jean Bart, de Calistrat Hogaș, Sadoveanu și Bogza, în ale căror opere nu o dată faptul de viață autentic prinde graiul artei. Din acest punct de vedere reportajul lui Ion Aramă, scris cu

economie de mijloace, într-o limbă clară și colorată, cu echilibru între descripție, date documentare și interpretare, nu este lipsit de aura poematică specifică ilustrațiilor înaintași. Impresionează, în același timp, spiritul de observație al autorului, căruia nu-i scapă aproape nimic, chiar dacă documentarea este de tip turistic, legată de durata destul de scurtă a escalelor. De aici și fulguranta schimbare de tablouri, marcată de titlurile celor 14 capitole, fiecare însumând încă o serie apreciabilă de secvențe. Și totuși, Ion Aramă nu face un simplu panoramic de cinema, ci pătrunde (e drept, în mai mică măsură) și în zonele sufletești ale personajului său colectiv: elevii școlii de Marină, care cu această ocazie își trec examenul de ofițer. Munca este grea și încordată pe tot parcursul călătoriei, oferindu-i autorului nenumărate prilejuri pentru a scoate în relief marea dragoste de patrie a întregului echipaj, glasul glorios al tradiției, devoțiunea în îndeplinirea celor mai dificile sarcini și operațiuni tehnice de manevră. Cîteva incursiuni în trecutul velierului „Mircea”, și mai ales reconstituirea dramatică a înțeleștării a acestuia cu stihiele mării, care erau să-l îngroape în „cimitirul de corăbii ce se cheamă golful Biscaia”, în 1965 (cînd nava era dusă la Hamburg pentru modernizare) emoționează profund prin eroismul unic al celor 24 de marinari români. Notația lui Ion Aramă, după ieșirea din posibilul dezastru este semnificativă prin sobrietate și ușoară tentă de umor: „Am fi ipocriți dacă am încerca să pretindem să ordina „la posturile de manevra velurilor” ne-a lăsat indiferenți. Ideea nu i-a lăsat indiferenți nici pe alții; toate navele care treceau prin preajma noastră se abăteau din drum să vină mai aproape: o navă de 1700 tone navigînd sub vele în Biscaia, pe vînt de forța 6, e ceva!” Calitățile de eseist ale lui Ion Aramă ni-l înfățișează ca pe un îndrăgostit al culturii. Interpretări scurte, sugestive, îmbogățesc și înviorază textul. Uneori, însă, timbrul acesta apare ușor didactic, în defavoarea nivelului artistic al reportajului. Interesante sînt relatările (făcute cu adevărată artă) asupra obiceiurilor marinărești, sentimentul comuniunii de simțire a celor ce profesază această străveche și nu tocmai comodă îndeletnicire umană, spiritul solidarității „pe mișcătoarea mărilor singurătate”, și chiar un anumit sentimentalism specific navigatorilor.

Capitole precum: *Bosforul și orașul de pe țărmul lui, Peisaje italiene, Englezii la ei acasă, În țara cavalerilor de Malta* și altele se remarcă, îndeosebi, prin viçoarea metaforelor și același ascuțit spirul de observație.

HARALAMBIE ȚUGUI

Emilia Pavel:

„PORTUL POPULAR DIN ZONA IAȘULUI”

Cartea Emiliiei Pavel, apărută la Iași sub egida Muzeului etnografic al Moldovei, și-a propus să se apropie, într-o cercetare adecvată, de ceea ce reprezintă arta costumului popular caracteristic zonei Iașului.

Lucrarea ar putea să se așeze în rîndul primelor studii specializate de artă. Cele douăzeci și două de pagini cuprinzînd fotografiile sînt precedate de un scurt și competent cuvînt lămuritor, în care cititorul este orientat asupra caracterului și specificului costumului popular din această zonă a Moldovei. Se consemnează succint cîteva caractere fundamentale privind materialul din care se confecționează costumul, croiul său diferit pentru bărbați și femei, modelele din cusături pe „sumane, bundițe sau birnețe, stilizări și motive care, în parte, sînt numite de creatorii și purtătorii acestuia ca fiind „naționale”. Concepția istorică a Emiliiei Pavel în cercetarea fenomenului de artă populară a găsit firul de legătură al evoluției costumului popular, fir care pleacă din perioada geto-dacă și ajunge pînă în prezent. Delectarea noastră este cu atît mai mare cu cît redescoperim în fotografiile

cărții alțtea și alțtea detalii, într-o succesiune istorică, chiar dacă această succesiune are în vedere numai sec. XIX și XX.

Foarte interesante sînt evidențierea unor elemente reprezentative de decorație, ca și a desenelor ce reprezintă păsări și animale. De un interes sporit ni se pare a fi cultivarea de către creatorul popular a motivului „călărețului”, pe birnețele din zona Mădîrjacului. Cartea devine utilă nu numai specialiștilor, care află în ea configurarea unui complex fenomen de artă populară moldovenească, ci și artei amatoare actuale, a cărei misiune este de a cultiva și valorifica autenticul și specificul real al costumului popular. Regretăm că alb-negrul fotografiilor nu poate suplini explozia culorilor cu care ne întîmpină portul popular românesc, al cărui farmec este îndoit de realitate și legendă.

Putem afirma că acest început în cercetarea portului popular din zona Iașului este binevenit și reprezintă, fără îndoială, un pas și un frumos îndemn în cercetarea multilaterală a moștenirii valorilor artei populare, a cărei zestre inestimabilă este întotdeauna pentru noi un mijloc de educație și cunoaștere.

I. D. ZAMFIRESCU

Jean Giraudoux:

„ROMANE”

În romanele lui Jean Giraudoux nu găsim acele angoasante probleme ale omului modern, strivit de fatalitate, care domină aproape întreaga producție românească a secolului al XX-lea, și nici inovații tehnice deosebite, care l-ar putea situa alături de un Marcel Proust sau James Joyce. Obiectul principal de analiză rămîne omul, dar un om rupt atît de realitățile sociale cît și de lumea sa interioară, un om situat într-un univers ireal, desprins de orice determinare de timp și de spațiu, într-un univers în care se stabilesc armonioase corespondențe între natură și eul „celor alese”. Giraudoux urmărește să descifreze tocmai aceste raporturi tainice pe care doar sufletele pure, înzestrate cu o sensibilitate ce depășește în general condiția umană, le poate percepe. Purtătoarele mesajului său devin, de aceea, femeile, mai ales tinerele fete, Suzanne, Juliette sau Edmée, singurele care reușesc să evadeze, fie și temporar, din carapacea familiei, pentru a cunoaște lumea, despre care nu aveau pînă atunci decît imagini false, pentru a înțilni „irealul, neîncăputul, neîmplinitul”. Suzanne, din *Suzana și Pacificul* regăsește Franța și orașul natal Bellac după cinci ani de naufragiu pe o insulă polineziană, unde a încercat să descopere existența secretă a naturii și unde și-a recreat un univers. Juliette din *Juliette în țara bărbaților* se reîntoarce la logodnicul ei Pierre „cel fără trecut și fără taine”, pe care-l părăsise cu o lună înainte pentru a cunoaște viața și moartea, pentru a verifica „toți Posibili”. Edmée (*Alegerea celor alese*), poate cea mai revoltată dintre personajele feminine ale lui J. Giraudoux, cea care a avut curajul de a se rupe de fericirea meschină, de minciuna și ordinea familiei, revine și ea după mulți ani, nu fără a încerca spaima că fiica sa Claudie va avea aceeași soartă. Deci, aparent, e vorba de niște banale evaziuni, terminate întotdeauna cu eșecuri. În realitate, grațioasele eroine ale lui J. Giraudoux au cunoscut, prin aventurile lor, o a doua existență, poate singura adevărată, cea „viață verticală, în afara celor vii, viața cu obiectele”. Ele au reușit să purifice sau să anuleze, prin simpla lor prezență, forța răului din lume, și au devenit ele însele invulnerabile.

Desprins de tiparele tradiționale ale romanului, neglijînd aproape complet intriga, romancierul a fost preocupat, mai ales, de crearea unui univers mirific, aproape absurd, unde eroinele dobîndesc o nouă dimensiune. Contemporan cu Jean Cocteau și numit, ca și acesta, „magicianul”, „acrobatul”, „seducătorul”, J. Giraudoux ilustrează poate cel mai bine dintre romancierii francezi ai secolului al XX-lea, ceea ce autorul *Copiii teribili* numea „la poésîe de roman”.

ANCA MĂGUREANU

„UN IDOL PENTRU FIECARE”

Ca, de altfel, tot ce scrie Ecaterina Oproiu, cartea „Un idol pentru fiecare” iese din obișnuit. Cu alte cuvinte, ea nu poate fi cuprinsă în curente, măsurile ale unei cronici, existind particularități mai greu de definit, în ciuda faptului sau tocmai pentru că ele o reprezintă și tocmai în ele o recunoaștem cu preponderență pe autoare. După cum se știe, stilul ei a făcut modă, întinse teritorii ale cronicii cinematografice contemporane plătinindu-i un substanțial tribut. Firește, după cum era de așteptat, maniera n-a întârziat să se degradeze în manierism, anumite formule circulând în serie, fără o suficientă acoperire estetică. Lipsite de harul originalului, ele încearcă să imite spectaculosul foc de artificii al acestuia, fără a reuși însă să risipească decât un banal, inexpressiv fum.

Cu atât mai spectaculos și mai încântător apare acest joc de artificii în cazul scrierilor Ecaterinei Oproiu. Aparent s-ar putea vorbi de dezinvoltură, de o alchimie a cuvintului. Aparent, deci, pentru că în fapt nu dezinvoltura primează, ci perspicacitatea autoarei, capacitatea ei asociativă, pregnanța comparațiilor, virtuțile expresive ale cuvintelor, încărcate contextual de neașteptate, inedite, sensuri revelatorii. Dar mai ales primează aptitudinea cu totul remarcabilă de a sensibiliza ideii. De obicei, demonstrația debutează spectaculos, evidența punctului de vedere exprimat acționând vitriolant în pulverizarea altor puncte de vedere, reale sau posibile. Ecuația cu multe necunoscute a problemei devine subit echivalentă cu una de o uluitoare simplitate, faptele, pînă atunci rebarbative generalizărilor, aliniindu-se cuminți în perspectiva unor surprinzător de elementare, dar și esențiale, sensuri. Înarmată cu perfecționate arme ale demistificării, desofisticării și decodificării, Ecaterina Oproiu acționează de regulă quasi-justițiar în favoarea adevărului și logicii, pe care le repune, în final, în drepturile lor de necontestat.

Așa stînd lucrurile, am nota faptul că ceea ce ne-a reținut cu deosebire în „Un idol pentru fiecare” este tocmai acest spectacol al ideilor cinematografice contemporane, emancipate, prin verbul incisiv și eficient al autoarei de serviciile prejudecăților ale confuziilor sau vulgarizărilor alt de frecvente. Spunem aceasta deoarece cartea își adjudecă spectaculozități și de altă natură — de pildă, informativă sau senzațională — capabile probabil să rețină cititorul, dar pe parcurs monoton, angajate în divagații excesive. „Ieri vinzătoare într-un magazin, astăzi celebritate” — iată repere constante ale unor biografii care șochează, impresionează sau scandalizează, dar care, prin repetiție se banalizează, căpătînd aerul unor produse de serie, ca și unele dintre vedetele vizate.

Erau oare absolut necesare toate aceste biografii?

Apoi, prin eterogenitatea preocupărilor, cartea depășește sensibil din punct de vedere tematic zonele circumscrise de titlu, unele probleme fiind în mod oarecum abuziv aduse la numitorul comun al ideii de bază a cărții. Ca să nu mai vorbim de faptul că unele dintre aceste probleme sînt tratate din variate unghiuri de vedere — al anului 1968, 1969 sau 1970, ca în cazul festivalurilor cinematografice, asupra cărora optica respectivelor capitole nu este de loc unitară. O sinteză ar fi fost poate mai utilă.

În sfîrșit, unele puncte de vedere sînt discutabile. Războiul tele contra cinema nu poate fi considerat decât la obiect și în funcție de realități anume. Pentru că, la urma urmelor televiziunea poate avea valențe culturale deosebit de cuprinzătoare.

toare, incluzînd în aria sa de activitate chiar și cinematografia ale cărei opere le valorifică oferindu-le unui public mai numeros decît cel al sălilor de cinematograf. Și atunci, cum să mai opui televiziunea cinematografului, filmului cînd ele, inclusiv cultură cinematografică, dețin un loc atît de important în programul tv?

Ca să nu mai vorbim despre abordarea vedetei de cinema aproape exclusiv din perspectiva mitologiei, ceea ce duce la concluzii de real interes, dar limitează orizontul estetic al problemei.

Oricum, putem conchide cu deplină îndreptățire că această carte are un merit în plus și anume acela de a incita la discuție. Caracterul tranșant al afirmațiilor autoarei, implicînd nuanțe polemice de loc neglijabile servește din plin această funcție, constructivă și binevenită. Să notăm apoi modul agreabil, antrenant și instructiv în care acest ghid al cine-firmamentului știe să se achite de obligațiile ce-i revin, fiecare stea fiind prinsă în boldul unei formule lapidare — ca într-un imens insectar. Ceea ce incumbă și riscul simplificării dar atestă și temeritatea ordonării metodice a haosului universului cinematografic. Cumîntenia, iată un epitet din ferircire impropriu și neavenit pentru eseistica Ecaterinei Oproiu. Drept urmare, „Un idol pentru fiecare”, apocrifă istorie a cinematografiei mondiale, este o carte plină de seducătoare și cutremurătoare erezii, în fața cărora nu îndrăznești decît gestul unei revolte în genunchi.

Pentru că oîna la urmă, cartea te dezarmează și te cucerește.

AL. I. FRIDUȘ

Ion Vlasu :

„ÎN SPAȚIU ȘI TIMP”

În proza noastră contemporană, cărțile lui Ion Vlasu constituie cazuri de excepție. Ele nu numai că nu răspund vreunei mode, dar nici nu corespund în vreun fel unităților convenționale ale epicii, înscriindu-se într-o zonă de o marcată particularitate. Așa s-a întîmplat cu proza anterioară, așa se întîmplă și cu „În spațiu și timp”, jurnal de o factură cu totul originală, însumînd într-o compoziție foarte puțin rigidă, cugetări, însemnări, glosări pe teme etice sau estetice, succinte portretizări etc. Reunite, toate acestea ilustrează itinerarul unei deveniri spirituale, cartea fiind în fond expresia unui gest confesiv de o notabilă ferveare a sincerității.

În esență, Ion Vlasu este un moralist. Anecdota este prezentă în subsidiar, ea poate să și lipsească, esențială este comunicarea cu cititorul în fața căruia autorul simte cerința relevării unei intime și profunde profesiuni de credință. În acest sens vine mărturie experiența unei vieți, descifrată din faptele, gîndurile, deciziile diverselor momente ale unei existențe nu lipsite de peripeții și învățăminte. Etapele, marcate de capitolele cărții, sînt intitulate simplu „București, 1932”, „Paris, 1937—1938”. Dinard (Franța) 1938”, „București 1940—1941” și „Lechința, 1941”. Privățiunile începutului, întîlnirea cu Parisul, semnele furtunii ce se apropia, confruntarea cu evenimente care impuneau un răspuns, o atitudine, toate se prefigurează pe fundalul acestui jurnal, în care cuvîntul este chemat să limpezească sensuri. „Sînt momente, notează autorul, cînd pierzi sensul simplu al vieții, iar scrisul te ajută să-ți regăsești echilibrul. Este în cuvinte o înțelepciune și o frumusețe, o putere și sînt ale noastre fiindcă în ele sîntem noi”.

Numeroase sînt referirile la artă sau la artiști și, din acest punct de vedere, cartea își sporește simțitor interesul. Memorabile sînt, de pildă, paginile închinăte lui Brîncuși, emoționante sînt, în același timp cugetările pe marginea artei acestuia sau a altor mari personalități ale culturii românești sau europene. „Astă noapte l-am văzut pe Brîncuși, singur cu ciinele lui. Nu l-am salutat fiindcă tot nu m-ar fi recunoscut. L-am privit însă și mi s-a părut că văd singurătatea întrupată. E mic și pășeste de parcă nu atinge pămîntul. L-am urmărit puțin de departe, apoi parcă mi-a fost rușine. El nu iese din atelier decît rar, noaptea, cu ciinele său. De ce fuge de oameni și de viață? Îi dau dreptate. Trăind viața Parisului cu sinceritățile ei arzî și te stingi ca o luminare (...) Sigur, Brîncuși știe tot ce e în Paris. Așează o distanță între el și tot ce e frivol și trecător. El e mai sfînt decît un sfînt care se izolează într-o peșteră. El reușește să rămînă pur chiar în flăcările Sodomei. Birfit de vinătorii gloriei, de infatuații succesului ca și de cei fără succes, el rămîne calm în universul lui. Totul mi se pare însă nespus de trist. Imaginea lui din noaptea asta n-o voi uita niciodată”.

Cu multă finețe sînt surprinse cîteva povestiri sentimentale, cu vibrantă participare afectivă este redată reîntoarcerea în sat, perimetru în care autorul cată a se regăsi pe sine pătrunzînd destinele alor săi, dramele acestora. O notă cu totul aparte, ușor elegiacă, răsună în aceste pagini în care artistul și omul își dau mîna, contemplînd cu înfiorare semnele trecerii timpului cu încrustări în chipul bătrînilor, cu urme adînci în sufletele greu încercate ale acestora. Din această perspectivă, jurnalul reconsideră un întreg drum, la capătul căruia cîteva mari adevăruri și imperative se proiectează cu reliefuri de o rară pregnanță și sensuri de o emoționantă simplitate și prospețime.

„În spațiu și timp” este o carte care ilustrează convingător rosturile firești, pline de noblețe, ale oricărui gest estetic.

G. EFTIMIE

„PASĂREA ÎN CUIBUL EI PIERE“

(Spectacol de „sunet și lumină“)

După o așteptare inexplicabilă, publicul ieșean a putut vedea, la mijlocul lui septembrie, spectacolul dramatic — poate inexact supranumit „de sunet și lumină“, intitulat *Pasărea în cuibul ei piere* de Petru Ursache. Spunem inexact supranumit „de sunet și lumină“, deoarece textul dramatic, nu numai că nu a fost slujit dar pe alocuri chiar deservit de așa-zisul sunet și joc de lumini.

Întreprinderea montării unui spectacol de teatru în decorul natural al mănăstirii Golia poate părea la prima vedere temerar, nu atât prin ineditul formei de prezentare cât, mai mult, prin dificultatea — de atâtea ori semnalată — de creare a personajelor de epocă.

În considerarea spectacolului prezentat de Naționalul ieșean trebuie făcută o distincție clară între textul dramatic și accesoriiile montării, multiplicare de decorul natural. Este o distincție determinată de semnificația deosebită a intenției și a realizării ei practice.

Ceea ce surprinde de la început pe spectatorul avizat al acestui spectacol este, fără îndoială, unitatea dialogului în funcție de ideea de ansamblu pe care autorul și-o însușește. Deși nejuțat, este cert că P. Ursache a mai scris teatru și face acest lucru cu îndemănare. Fără o rigurozitate istorică deosebită, textul își propune relevarea unei trăsături temperamentale a moldoveanului, care i-a influențat în mare măsură istoria spirituală: afecțiunea (căreia autorul îi desprinde acea forță a pasiunii) pentru pământul Moldovei, „cuibul“ pe care românul e dator să-l apere și în care el inevitabil trebuie să moară. Străvechea „vorba de înțelepciune“ capătă în contextul piesei, bogăția de semnificații de la pasărea — simbol al setei de libertate pînă la tradiționala modestie a poporului. P. Ursache nu intenționează o „redare“ a epocii, de aceea, cei care se așteaptă la apariția lui Ion Vodă, a unui Rareș sau Dumbravă apropiați de modelul lor real-istoric, vor fi decumpăniți la început, ghicind apoi sub costumul de epocă ideea perennă a dorinței de libertate, sentiment amplificat de conștientizarea sa, specifică omului modern. Dialogul spontan este însă pe alocuri mai discursiv, ansamblul piesei suferind de trecerea rapidă de la un plan la altul, de colorit emoțional diferit, dînd astfel impresia unei precipitări a finalului, ceea ce frustrează conținutul de tensiune dramatică, de o anume gradație a ei.

Cu o regie puțin neîndemnatică în mișcarea figuratiei într-un spațiu mult acrat față de cel al scenei, nu întoldeauna cu o atenție deosebită asupra misc-en-scenei pe care o lasă la dispoziția compozițională a actorului tentat, de caracterul cvasi-istoric al piesei și de o oarecare experiență anterioară a piesei istorice, să tetralizeze. „Pasărea în cuibul ei piere“ este, așadar, un experiment interesant sub aspectul scriiturii dramatice care, neconsacrind un debut, certifică un autentic talent. Cu o regie mai experimentată și o echipă tehnică mai dotată, piesa lui P. Ursache, cîștigînd în complexitate prin cumul de lumină și sunet ca și prin spațierea în timp a tablourilor ar fi ceea ce s-a dorit ca intenție. Succesul de care „Pasărea...“ s-a bucurat pînă acum atestă receptivitatea publicului ieșean față de experiment, față de noutatea artistică.

AL. PASCU